

Isaiah

Ya meippanggep ni nunyan libluh nan Isaiah

Hi Isaiah e nengitudek ni nunyan libluh ey prophet Apu Dios. Sinuttudduan tudda tutu-ud Jerusalem niyad Judah ni meippanggep nan Apu Dios niya elaw tun na-nem ni toon. Yan eman ni nelabah hu dakel ni toon et han maiungnga hi Isaiah, ey negedwadda helag Israel et mambalin ni dewwa hu bebley da. (1 Kings 12) Yad appit ni north, ey nengadanan ni Israel. Ey yad appit ni south, ey nengadanan ni Judah.

Pinutuk APU DIOS hi Isaiah ni prophet idan tutu-ud Jerusalem niyad Judah ni nunman ni toon ni neteyyan nan patul e hi Ussiah. (740 B.C. Ang-ang yu hu 6:1) Entannit nelabah hu hampulut walun toon, ey inapput idan iAssyria hu Israel et sakupen tu. (722 B.C.) Ey yan eman ni 701 B.C. ey ginubat idan iAssyria ida bebley damad Judah ni nangkeluhud et apputen dadda, anin ni ya Jerusalem et ginubat da. (36:1) Entanni ey impatnan patul di Assyria e hi Sennakerib niyadda sindalu tun sekkupen hu Jerusalem, nem eleg dadda apputen hu tutu-udman. (chapters 36–37)

Nem eleg ida mansalamat nan APU DIOS hu tutu-ud Jerusalem ni nengihwangan tuddan sindalun iAssyria. Ida kumede kamampahhiya niya manghay ida. Eleg da pinhed ni u-unnuden hi APU DIOS, tep daka daydayawadda beken ni

makulug ni dios niyadda u-ukkul ni dios dan kinapyan tuu. Gapuh nunman ni daka pehpehding ey inhelan Isaiah e prophet ida hu iJerusalem et peamta tun hi-gada e kastiguen APU DIOS idan pengippeellian tun patul ni Babilon niyadda mangkabunget ni sindalu tun memahbah ni bebley da hedin eleg ida mantuttuuyu etan di daka pampahhiyyai, niya hedin eleg ida mengunnud nan APU DIOS. Nem kahing ida e eleg da pinhed ni dedngelen hu inhel Isaiah. Entanni tu-wangu ey hinggep idan sindalun Babilon hu Jerusalem et bahbahen da. Neipahding huuya eman ni nelabah hu dakel ni toon ni neteyyan Isaiah. (586 B.C.) Yan nunman hu neilawwan idan tutu-ud Jerusalem di Babilon et mambalin idan balud diman.

Nem wada la inhel Apu Dios nan Isaiah ni nunman, et humman indinel idan tutu-ud Jerusalem eman ni eleg ni ilaw idan iBabilon di bebley da. (chapters 44–66) Impakulug Apu Dios idan tutu-u tu e ibbanggad tuddallid bebley da hedin megibbuh ni manhelheltap idad Babilon tep ya liwat da. Impakulug tu pay e wadalli ittu-dak tun menellaknib ni katuutuun edum ni aggew. (chapters 52:13–53:12)

Ya neitudek eyad libluh:

1. Ya kastigun Apu Dios idan iJudah, yadda iIsrael niyadda tutu-ud edum ni bebley. (chapters 1–39)
2. Ya et-eteng ni kabaelan Apu Dios niya impakulug tun i-abulut tudda tutu-ud Judah

ni mambanggad di bebley da. Et ya impakulug tun peelli tulli hu menellaknib idan tutu-u. (chapters 40-66)

¹ Huyyan libluh hu neitudekan idan impeamtan APU DIOS nan Isaiah, e u-ungngan Amos meippanggep ni Judah niya Jerusalem eman ni nan-ap-apuan idan nanhuluhulul ni patul diman, e hi Ussiah, hi Jotham, hi Ahas et hi Hesekiah.

Ya nengipeang-angan APU DIOS e lawah ida iJudah

² Kan APU DIOS ey “Puyek niya kabunyan, dengel yu eya e-helen ku! Yadda u-ungngan impenaptek ku et ettengen kudda ey nginhay da-ak.

³ I-imman ida animal, henin baka niya donkey, tep inamta da hu kan animal ni hi-gada niya kamengippaptek ni hi-gada. Nem yadda tuuk ni helag Israel ey eleg da-ak amta niya eleg da hanawat e hi-gak hu kamengippaptek ni hi-gada.”

⁴ Hi-gayun helag Israel ey nanna-ud ni mekastigu kayu, tep nakalliwtan kayu niya ebuh lawah ni yuka pehpehding! Inwalleng yu hi APU DIOS niya nginhay yu hu Kayyaggud ni peteg ni Dios yu. *

⁵ Kele nanengtun manghay kayu? Kaw pinpinhed yun mekastigu? Ang-ang yu kedi e kameiellig ni nangkeliptan hu ulu yu, et mukun kamemunnumunnu nemnem yu niya endi amleng yu.

---

* **1:4 1:4** Isaiah 5:24

⁶ Meippalpud ulu yu ingganah di dapan yu ey heni kayu nangeliputan. Eleg malinihan niya eleg meha-adan ni agah ida liput yu. †

⁷ Anin ya bebley yu et binahbah idan buhul yu ‡ et giheben da. Yuka itettekkel ey daka pan-al-an emin hu lameh ni intanem yu niya daka pambahbahan emin hu wadad bebley yu.

⁸ Ngannganih ni maka-apput kayun iJudah, tep ebuh law hu Jerusalem e bebley diman ni eleg bahbahen idan buhul yu. Nem eleg kabaeli idan tuudman ni mekihhanggan buhul da. Tep hellikuben ni buhul da humman ni bebley da. Heni etan ni payew ni endi law kaman-eddug, tep neani law hu neitnem et ebuh law etan hukyawwin wadadman.

⁹ Gullat ni eleg iebulut APU DIOS e Kabaelan tun emin ni wada hahhakkey ni metdaan di gubat, et netey idan emin hu tutu-ud Jerusalem et henin neipahding di Sodom niyad Gomorrah e nakabbahbah ida. §

¹⁰ Hi-gayun aap-apu niyadda tutu-ud Jerusalem ey heni kayuddan aap-apu niyadda tutu-ud Sodom niyad Gomorrah ni nunman e nemahhig kalinawah da. Nemnem yudda

---

† **1:6 1:6** [5-6] Humman idan liput idan helag Israel ey beken ni makulug ni liput, nem humman kei-elligan ni kalinawah dad hinanggan APU DIOS. (Ang-ang yu hu Isaiah 53:4-5.) ‡ **1:7 1:7** Yan eman ni ketaggun Isaiah ey kagubbagubbataddan tutu-ud Israel, ya Syria, ya Assyria, ya Edom niya Pilistia hu Judah. § **1:9 1:9** Yadda kamangngenghay nan APU DIOS ey nanna-ud ni mebahbah ida. Nem ay, gapuh ni hemek APU DIOS ey in-abulut tun wada metdaan ni hi-gada. (Ang-ang yu hu Romans 9:29 et ya Isaiah 4:3, ya 10:20-23, ya 11:11, 16, niya 43:3-4.)

kaituttuddun APU DIOS e Dios tayu niya dengel yu eya tuka pan-e-helan hi-gayu.

¹¹ Kantuy “Kaw kanyu nem nakka um-amleng ida etan ni dakel ni yuka i-enappit ni hi-gak? Nehingla-ak law idan dakel ni animal ni yuka i-appit. Hiyya! Isiked yu law ni man-appit ni hi-gak idan nuntan ni yuka gihheban kalneroh, niyadda tabaddan animal yu, anin idan kuheyaw ni babakka yu, yadda kalneroh yu niyadda gelding yun yuka i-appit.

¹² Entan aliali yu eyad Tempol ku, tep endi silbin yuka pan-appisi, tep ya kakulugan tu ey endi-ak di nemnem yu.

¹³ Isiked yun mengi-lin endi silbi tun yuka i-enappit ni hi-gak. Eggak law pinhed ni hahhammuyen ida bangbanglun yuka gihheban yuka i-appit. Ey eggak law pinhed hu yuka pehpehding ni Piyestah yun Kaketellakin Bulan, ya yuka pehpehding ni Sabbath, niyan yuka keemmuemmungin mandeyyaw. Nambalin ida emin huyyan endi silbitu, tep nemahhig hu liwat yu.

¹⁴ Em, anggebe-hel kudda huttan ni yuka pehpehding ni Piyestah yun Kaketellakin Bulan niyadda edum ni piyestah yu. * Impeinglay ku law ni peteg.

¹⁵ Hedin mandasal kayu et itta-gey yu ngamay yu ey eggak hengnguda, anin ni ian-anteng

---

* **1:14 1:14** Yadda importanteh ni piyestah idan helag Israel ey ya Piyestah ni Passover, ya Piyestah ni Pentecost niya Piyestah ni Tabernacle. (Ang-ang yu hu Exodus 23:14-17, ya 34:18, ya Leviticus 23:1-44 et ya Deut. 16:1-7.)

yu dasal, tep mapetey kayu et heni etan ni nekukkuheyaw hu ngamay yu.

¹⁶ Pantuttuyyu kayu et isiked yudda lawah ni yuka pehpehding ma-lat malinih kayun heni kayu neulahan. Em, isiked yuddan emin hu lawah ni yuka pehpehding,

¹⁷ et ya kayyaggud hu ipahding yu. Ey ang-ang yu et ya meandeng niya limpiyuh hu meip-pahding. Baddangi yudda hu anggehemmek ni kapanligligat idan edum ni tuu niya iehneng yudda nepu-hig niyadda nebalu.”

¹⁸ Immehel mewan hi APU DIOS e kantuy “Imay, keyuy et man-uungbal itsu. Anin ni nakalliwtan kayu e heni kayu nekammansaan ni madlang, et liwwanen kudda liwat yu. Heni dakeyu paka-ullahan et maka-kal lugit yu, et heni kayu dallallun paka-gah tu. Ey anin ni makad-lang mansa yu et pambalin dakeyun makablah e henin dutdut ni kalneroh.

¹⁹ Hedin et anhan u-unnuden yuwak, et ebbuluten yun baddangan dakeyu, ey hi-gayu mengngan idan kayyaggud ni lameh ni kameittennem eyad bebley yu.

²⁰ Nem hedin kahing kayu et ngenghayan yuwak, man petteyen dakeyun buhul yu. Hi-gak ni AP-APU e Dios yu hu nanghel nunya.”

Ya ngehay idan iJerusalem nan APU DIOS

²¹ Huttan ni bebley yun Jerusalem ey nam-bebleyan ida lan kamekangngu-unnud nan APU DIOS e daka ikkahhakey hu daka penaydayaw ni hi-gatu. Nem yan nunya ey dakel hu beken ni makulug ni dios ni yuka daydayawadtan. Et

humman hu, hi-gayun iJerusalem ey heni kayu etan ni biin makilakin tuka pebeyyad annel tu.† Endi law hu kayyaggud niya limpiyuh ni nambebley ditan, tep yan nunyay mangkapetey ida wadadatan.

²² Hi-gayun bimmebley di Jerusalem, yan nunman ey kayu kamei-ellig di silber, nem yan nunya ey endi law ni hekey balol yu. Ey kayu kamei-ellig ni nunman di mebanglun meinum, nem yan nunya ey kayu kamei-ellig di danum ni endi tamtam tu.

²³ Mangkanghay ida aap-apu yu niya ida kamekiddagyum idan mangkatekew. Daka ella kameidwat ni hi-gada niya daka ebbulutan mebeyyadan ma-lat ipahding da lawah. Ey eleg da i-ehneng ida nebalu niyadda nepu-hig.

²⁴ Et humman hu, hi-gak e hi APU DIOS, e Kabaelan tun emin e Dios idan helag Israel ey kangkuy “Nambalin kayu law ni buhul ku. Paka-ibbaleh kun hi-gayudda hu impahpahding yu, ma-lat gibeken yu hu nemahhig ni bunget ku.

²⁵ Kastiguen dakeyu et ekalen kudda lawah ni elaw yu, ma-lat yumaggud kayu henin kapehding ni gumek e kaeyyuga ma-lat memahmah. ‡

²⁶ Weddaen kulli kayyaggud ni aap-apu yun heni dedan lan nunman. Et yallin nunman ni tsimpuh ey ngeddanan alin tutu-u hu bebley yun Jerusalem ni ‘Bebly ni Kayaggud kapehpehding ni bimmebley niya kamannananeng hu daka pengu-unnud nan APU DIOS.’ ”

---

† 1:21 1:21 Jeremiah 3:6-14, Ezekiel 16:25-26. ‡ 1:25 1:25
Ang-ang yu hu Isaiah 4:4 et ya 48:10.

²⁷ Kayyaggud ni peteg hi APU DIOS, et mukun ihhehwang tu huttan ni bebley yu e Jerusalem niyadda etan tutu-udtan ni mantuttuyyun liwat da.

²⁸ Nem yadda etan manliwwat tep ya ngehay da niya pengiwwallengan dan APU DIOS, ey mebahbah ida niya mettey ida.

²⁹ Nemahhig ali baing yu hedin ninemnem yu hu nan-enappitan yuddan beken ni makulug ni dios di hengeg ni keyew, niya nengipenahdingan yun lawah di yuka ngillinan leguntan yuka penaydayawin nunman idan dios yu. §

³⁰ Mei-ellig kayullid keyew ni kamangkekpit bulung tu, niya mei-ellig kayullid neitnem ni eleg medennumi.

³¹ Nemnem yu huyya: Ya etan tuun et-eteng kabaelan tu ey bahbahen ni lawah ni tuka pehpehding, ey endi mabalin ni mengippesikked ni kebabahan tu. Henin dagemi e anin ni ngalab ni ebuh et megihheb niya endi mabalin ni mengdep ni apuy ma-lat eleg magiheh.

2

Ya pan-ap-apan alin APU DIOS

¹ Huyya impeamtan APU DIOS nan Isaiah e u-ungngan Amos ni meippahding alin Judah niya Jerusalem:

² Yallin edum ni aggew ey ya etan duntug ni neituunan ni Tempol APU DIOS ey mandingngel, et dakel ali tutu-ud kebebbebley eyad puyek ni umlaw diman ni an mandaydayaw.

---

§ 1:29 1:29 Ang-ang yu hu Isaiah 65:3 niya 66:17.

³ Kandalliy “Keyuy et manteyed itsud duntug APU DIOS e Dios idan helag Israel di Tempol tu et ituttuddu tun hi-gatsu hu pinhed tun pehding tayu et humman u-unnuden tayu.”

Huyyalli e-helen da, tep yan nunman alin tsimpuh ey yad Jerusalem hu keituttudduan ni ehel APU DIOS.

⁴ Hi-gatulli law mengippennuh ni panhahalaan ni katuutuud kebebbebley. Yan nunman ali ey eleg ida law mandaddan hu kebebbebley ni mekiggubbat, tep endi law manggugubat. Pan-e-dihen dalli law hu ispadah da et kapyae dan aledu niya pangkapyae dalli pahul dan ewah ni panlannah dan intanem da.*

⁵ Et humman hu, hi-gatsun helag Jacob, attu et ya elaw APU DIOS hu pengiu-unnudan tayu ey?

Ya aggew ni gintud nan APU DIOS ni pengippebabahan tuddan tutu-un daka peta-gey annel da

⁶ APU DIOS, inwalleng mudda tutu-um ni helag Jacob tep ya daka pehding e daka kulluga hu tuttuudun nalpu etan idad bebley di appit ni kasimmilin aggew. † Ida kamandinnel di anap e henidda iPilistia ‡ niya daka pehding hu kapehpehding idan tutu-ud edum ni bebley.

⁷ Kedangyan hu Judah e bebley dan dakel hu silber niya balituk diman e eleg melkud. § Dakel

---

* **2:4 2:4** [2-4] Micah 4:1-3 † **2:6 2:6** Yadda bebley ni na-hel eyad verse ey humman ida na-mu hu Syria et ya Assyria. Iraq law ni nunya hu ngadan ni Assyria ni nunman. ‡ **2:6 2:6** Ang-ang yu hu 1 Samuel 6:2 niya 2 Kings 1:2. § **2:7 2:7** Kimmedangyan ida dakel ni iJudah eman ni hi Ussiah hu patul da.

mewan kebayyu da et tagan da kapyan kalesah ni kameussal di gubat.

⁸ Dakel mewan kinapyadan tutu-un dios da. Kinapya da ngu ni dinaydayaw da.

⁹ Ya pambalanan tu ey meibbah ida et mabeingan ida. Et humman hu, entan tu liwwan hu liwat da e APU DIOS.

¹⁰ Hi-gayun tutu-u, kayu pantalud leyang niya kayu pangku-kun pantelluan yu, ma-lat eleg maipahding ni hi-gayu hu hipan pehding APU DIOS tep ya bunget tu. Em, patnai yu pangngun mantellu ma-lat eleg yu ang-angen hu kabaelan tu niya dayaw tu. * Nem ya kakulugan tu, ey eleg ali mabalin ni yu ittalan hu bunget tu.

¹¹ Medettengan ali aggew ni meibbah ida kamampahhiyan tutu-u ma-lat hi APU DIOS dedan hu medeyyaw.

¹² Tep wada aggew ni gintud APU DIOS e Kabaelan tun emin ni pengippebabahan tuddan nunman ni et-eteng kabaelan tun tutu-un kamampahhiya.

¹³ Bahbahen tuddalli etan etata-gey ni keyew ni sedar di Lebanon niyadda etta-teng ni keyew ni oak di Bashan. †

¹⁴ Ey deklanen tuddalli hu etata-gey ni duntug.

---

* **2:10 2:10** Ang-ang yu 2 Thess. 1:8-10. † **2:13 2:13** Ya bebley e Lebanon ni wadad appit ni north ni Israel ey nandingngel tep yadda etata-gey ni sedar ni keyew diman. Ya Bashan ey wadad appit ni kasimmilin aggew di Israel di demang ni Wangwang e Jordan. Nandingngel dama tep yadda etta-teng ni keyew ni oak diman. In-alig nan Isaiah ida huyyan keyew di meippahding alin kamampahhiyan tutu-u.

15 Tu-lien tulli etata-gey ni kapanguwalyain sindalu niyadda netuping ni luhud di bebley da.

16 Pambahbahren tulli etta-teng ni bapor niyadda etan kakkayyaggud ni bangka et mal-neng ida.

17 Yan nunman ali ey mebabba-ingan ida hu tutu-un kamampahhiya niyadda manghay. Ebuh ali law hi APU DIOS ni medeyyaw ni nunman ni aggew.

18 Mangkeendiddalli law hu dios ni kinapyan tuu.

19 Yallin pengippeang-angan APU DIOS ni nemahhig ni bunget tu e henilli tu iggiwwed eya puyek, ey idalli mampantellu tutu-ud leyang niya mangku-kuddan pantelluan da, tep ya takut da. Patnaan dallin umbesik ma-lat meihwang idad bunget APU DIOS‡ niya ma-lat eleg da ang-angen hu kabaelan tu niya dayaw tu, nem eleg idalli damengu meihwang.

20 Yan nunman alin aggew ey pan-i-ibbeng idallin tutu-ud kad-an ni utut niya panniki hu balituk niya silber ni kinenapya dan dios da. §

21 Memsik idallin an mangkeitlud leyang niyad linggeman ni hungab ma-lat patnaan dan ibsikan hu bunget APU DIOS, ya et-eteng ni kabaelan tu niya dayaw tu ni pengiggiwwedan tullin puyek.

22 Et humman hu, entan pandinel yud tuu, tep endi kabaelan tu niya nanna-ud ni mettey.

---

‡ 2:19 2:19 Revelation 6:15 § 2:20 2:20 Endi silbi tun penaydayawan ni dios ni kinapyan tuu. (Ang-ang yu hu Isaiah 30:22 ya 31:7 ya 40:19-20 ya 44:9-20.)

3

Ya pengastiguan nan APU DIOS idan iJudah et yadda iJerusalem

¹ Ya Ap-apu e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin ey e-kalen tu law ni emin hu kapandinnelin tutu-ud Jerusalem niyad Judah, henin kenne, ya danum,

² yadda aap-apu da, yadda sindalu da, yadda huwet da, yadda prophet da, yadda maebig, yadda konsihal da,

³ yadda aap-apun sindalu da, yadda nelaing ni mengapyan linggeman * niyadda kaman-ennap. †

⁴ Et yalli peyuddung APU DIOS ni man-ap-appedan tutu-u ey yadda kamenangpah ni kaungaunga. ‡

⁵ Manhintatalam idalli tutu-u. Endilli lispituh idan u-ungngan a-ammed da. Mambabakal idalli tutu-u, anin idan nandadagsi baballey da. Yadda dama endi silbi tun tutu-u ey eleg da lispituha hu tutu-un kametbal ni tuu.

⁶ Yan kedettengan alin nunman idan aggew ey yadda hampamilyah ey puttuken dalli hu hakey ni hi-gada e kanday “I-imman ni hi-gam tep dammutun wada ibbalwasim, imay kuma et hi-gam pan-ap-apu min nunyan wada ligat.”

⁷ Nem kantullin humang tuy “Beken ni hi-gak hu pan-ap-apu yu tep endi nak ibbaddang ni

---

* **3:3 3:3** Wadadda edum ni tutu-un kanday ya keibbellinan tu huyya ey ‘nelaing ni magic’ e beken ni ‘nelaing ni mengapyan linggeman.’ † **3:3 3:3** Ang-ang yu hu Deut. 18:10. ‡ **3:4 3:4** Henin Manasseh e hampulut dewwa toon tu ey nambalin ni patul di Judah. (Ang-ang yu hu 2 Kings 21:1.)

hi-gayu. Tep anin ni hi-gak et en-endi-an nak daman hekey. Endi dama kennen niya balwasid baley. Et humman hu, entan tuwak kuma putuk ni pan-ap-apu yu.”

⁸ Nanna-ud hu kebabahan ni Judah niya Jerusalem tep kangengngehayaddan bimmebley hi APU DIOS di daka pehpehding niya daka e-e-hela. Daka peang-ang-ang ngehay dad hinang-gan tu.

⁹ Kameka-ang-ang di angah da e nambahul ida. Daka peang-ang-ang hu lawah ni daka pehpehding e henidda laddan iSodom. Ey endin hekey baing da. Nanna-ud ni anggehembek ali meippahding ni hi-gada, nem bahul da ngu hu kekastiguan da.

¹⁰ Hedin yadda tutu-un kayyaggud ngu dedan hu daka pehpehding, ey melinggep idalli niya man-an-anladdalli. Kayyaggud ali pambalanan ni impahding da.

¹¹ Nem hedin yadda tutu-un lawah hu daka pehpehding, ey nanna-ud ni mekastiguddalli, tep meippahding daman hi-gada hu lawah ni impahding da.

¹² Hi-gayun tutu-uk ey dakeyu kapanligligat idan u-ungnga niyadda bibi-in aap-apu yu. Hin-appil kumedek hu daka ittudun pehding yu, et humman hu eleg yu law amta hu kayyaggud ni u-unnuden yu.

¹³ Hi APU DIOS e keta-ta-geyyan ni huwet ey nandaddan ni manhuwet idan tutu-u tu.

¹⁴ Anin idan ap-apun tutu-u tu et huwetan tudda et hiktaman da bunget tu. Heninnuy hu kan APU DIOS ni hi-gada: “Binahbah yudda

iIsrael e hi-gada kamei-ellig ni leguntak ni netaneman ni grapes. § Hineuheul yudda nangkewetwet et penuen yu baballey yun inla yun hi-gada.

¹⁵ Endi lebbeng yun mengippeligligat idan tutu-uk niya menellatellam idan nangkewetwet. Hi-gak hu Ap-apu e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin, hu nanghel idan nunya.”

Inhelan APU DIOS ida bibi-id Jerusalem

¹⁶ Kan mewan APU DIOS ey “Ang-ang yudda kedi hu bibi-in iJerusalem e ida kamampahhiya. Daka itangngatangngaw hedin ida kamandad-dallan. Da mewan kaiyyenayyaggud dalam da niya ka-immatum di daka pengitettekkel e maki-lakidda. Nemahhig numan e kaumkilikililing hu padang da.

¹⁷ Nem kastiguek idalli e weddaek bungul di ulu da et memukmukan ida.”

¹⁸ Medettengan ali mewan hu aggew ni pengkalan Apu Dios idan nunman ni usal idan bibi-in iJerusalem e heniddan padang di heli da, yadda daka ibbedbed di ulu da, yadda bangga da,

¹⁹ yadda betling da, yadda takelang, yadda hukung da,

²⁰ yadda taddung da, yadda edum ni daka ihhuklub di heli da, yadda daka i-awekeh di gitang da, yadda bangbanglu da, yadda ageyup da,

²¹ yadda singsing dad galumeymey da niyad eleng da,

²² yadda kakkayyaggud ni balwasi da, yadda pitakah da,

²³ yadda diggal da, yadda edum ni balwasi dan nangkengina, yadda panyuk da niyadda luput ni daka iwwa-ngal. *

²⁴ Et ya la etan mebanglun hamuy da ey mambalin alin kaman-ebtut. Ya etan kayyaggud ni ballikid da ey mambalin alin linubid. Ey endilli law etan andukkey ni kayyaggud ang-ang tun bewek da tep memukmukan ida. Ya kayyaggud ni daka ibbalwasi ey mehullulan alin layyut. Meendilli law kaminaddikit da tep meabba-ingan ida!

²⁵ Mangkettey idalli hu lalakkid Jerusalem ni an mekiggubbat, anin idan keka-ka-letan ni higa-gada.

²⁶ Ey mangkebahbah idalli hu eheb et nemah-hig ali lemyung idan tuun natdaan diman. Henilli kaumlemyung ni biin kamanyukyukmuh di puyek e kaumnanginangih, tep inla dan emin hu wadadman.

4

¹ Yan nunman alin aggew ey hahhakkey hu metdaan ni lalakki et pampippilliwani alin pitun bibi-i hu hakey ni laki. Kan idallin bibi-iy "Attu anhan et ibilang dakemin ahwam ma-lat eleg kami bumabbaing tep ya keendin ahwa mi. Anin kattedg ni ngenamung kamin manheppul ni kennen mi niya balwasi mi, nemet ibilang dakemin ahwam."

---

* **3:23 3:23** [16-23] Ang-ang yu hu 1 Peter 3:3-4.

² Nem medettengan ali mewan hu aggew ni yaggudan ni ang-ang etan ni kameingnadin Pangan APU DIOS. * Emin ali neitnem diman ey makattaba niya kayaggud panlemmeh da. Yaddalli etan natdaan ni tutu-udman ey man-an-anladda niya igaggaya dalli hu lameh ni nangkeitnem di bebley da.

³ Emin idalli tutu-un metdaan di Jerusalem ey ibbilang idan APU DIOS ni kayyaggud ni peteg. †

⁴ Dammutun pehding tu huyya tep kastiguen tudda bibi-id ‡ Jerusalem tep ya liwat da et ininggeh tu meullahan lugit da. Anin idan emin ni tutu-un nambebley diman ni pimatepatey et kastiguen tudda et meendi law hu lawah di bebley da tep ya pengastigu tu ey kamei-ellig di apuy e kaumgiheb.

⁵ Peellin APU DIOS di Duntug e Zion niyaddad etan di neamung ni tutu-udman ali hu kulput ni kawwalwal ni mambalin ni apuy ni hileng. Humman ali keang-angan tun wada dayaw APU DIOS ni hi-gada niya tudda kaippaptek.

⁶ Humman ni kulput hu meniddum idan tutu-

---

* **4:2 4:2** Huyyan kameingnadin “Pangan APU DIOS” ey tellu hu dammutun keibbellinan tu. Ya hakey ey “Yallin kegibbuan ni keabbahan ni bebley di Israel ey mekallameh mewan law hu meitnem diman.” Ya meikkadwa ey “Yallin megibbuh ni keabbahan ni bebley di Israel ey umyaggud ali mewan.” Ya meikkatlu ey “Ya etan ittu-dak APU DIOS e hi Christo ni Mengippaptek idan tutu-u tu.” (Ang-ang yu hu Jeremiah 23:5, 33:15 et ya Sekariah 3:8, 6:12.) † **4:3 4:3** Isaiah 1:9 ‡ **4:4 4:4** Yadda nengantan ehel ni Hebrew ey kanday ya keibbellinan ni bibi-in na-hel di deya ey beken ni yadda bibi-in ebuh tep anin yadda lalakkid Jerusalem.

ud petang hedin kawwalwal niya humman kei-hhikkugan da hedin wada pewek niya hedin kaman-uddan.

5

Ya a-appeh ni meippanggep etan ni leguntan netaneman ni grapes

¹ Dengel yu et ia-appeh ku hu a-appeh ni gayyum * kun meippanggep ni intanem tun grapes. Humman ni gayyum ku ey wada hu legunta tu etan di duntug ni kayyaggud puyek tu e netaneman ni grapes. †

² Hinuklay tu et ekalen tudda batu et tanaman tun kayyaggud ni grapes. Ingkapyu tu mewan hu eta-gey ni a-abbung ni pan-eddugan tu et mengapyan keppallan tu. ‡ Hingged tu kelu-uman ni lameh ni intanem tun grapes, nem entannit nedateng ey mapeit tamtam da.

³ Kan nunman ni gayyum kuy “Hi-gayun tutu-un nampambebley di Jerusalem niyad Judah, keyuy et ang-angen yu, tep kele hanneya intanem ku?

⁴ Hipa na-mu hu enggak ipahding? Kele mapeit inlameh idan grapes ey hedin ya inamtak, man malumi-ih illameh da?

⁵ Heninnuy law hu ninemnem kun pehding kun leguntak: Bahbahen ku et ekalek ew katteg hu luhud tu et humgep ida hu animal di muyung

---

* **5:1 5:1** Huyyan kan Isaiah ni gayyum tu ey hi APU DIOS. † **5:1 5:1** Yadda helag Israel ey hin-addum ni hi-gada hu kamei-ellig ni leguntan APU DIOS ni netaneman ni grapes. (Ang-ang yu hu Jeremiah 12:10, ya Psalm 80:8-19, et ya Matthew 21:33-45.) ‡ **5:2 5:2** Matthew 21:33, Mark 12:1

et pangkanen da niya pan-igsin da intanem ku.
§

⁶ Eggak pegebbut ma-lat mebel-ah. Eggak puttuli kawit tu niya eggak hubkaya. Diman et keya-munan ni nahbitan ni helek niya mandalen ku hu kulput et eleg tu egahen hu udan.” *

⁷ Huyyan a-appeh ku ey meippanggep idan iIsrael niyadda iJudah e tutu-un APU DIOS e Kabaelan tun emin. Hi-gada neidingpatan idan grapes ni inyayyaggud tun intanem. Impandidinel tun kayyaggud pehding da, nem beken kumedek tep ya papatey impenahding da. Ey impandidinel tu e meandeng pehding da, nem beken tep tu kumedek kadengngedenggela hu kapam-pehemhemmekiddan daka panhelheltap ni edum da.

Ya kastiguddan tutu-un lawah daka pehpehding

⁸ Anggehemmek kayun tutu-u tep nanna-ud ni mekastigu kayu! Hi-gayun tagan tu gatang † ni baley niya puyek et endi panha-adan ni edum ni tuu, tep ya pinhed yu ey ebuh kayun manha-adi bebley yu.

---

§ **5:5 5:5** Hedin ya kan APU DIOS ni ‘animal di muyung,’ ey yadda iAssyria ni buhul idan helag Israel ni um-alin memahbah ni bebley da. * **5:6 5:6** Hin-addum ni eleg peellin APU DIOS hu udan ma-lat kastiguen tudda hu manghay ni tutu-u tu. (Ang-ang yu hu Deut. 28:23-24, ya 2 Samuel 1:21, et ya 1 Kings 17:1.) † **5:8 5:8** Yadda helag Israel ey dammutun umbalal idan puyek ni edum da, nem eleg mabalin ni ida umgatang winu ida manggettang ni puyek tep yadda puyek da ey neika-peng ni hi-gadan pampuyyek dan ingganah. (Ang-ang yu hu Numbers 27:7-11 et ya 1 Kings 21:1-3)

⁹ Nem nanna-ud ni kastiguen dakeyun APU DIOS e Kabaelan tun emin, tep dingngel ku e kantun hi-gak ey “Emin idalli huyyan etta-teng niya kakkayyaggud ni baballey ey mangkebahbah ida niya mangkebe-ew ida.

¹⁰ Yadda grapes ni mahkang neitneman tu ey liman galon ni ebuh ni meinum hu kekapyaan tu. Ya hampulun talub ni tanem ey hantalub ni ebuh illameh tu.”

¹¹ Anggehemmek kayu tep nanna-ud ni mekastigu kayun tutu-u! Kayu kaumhaleman ni umbangun ni kakkabbuhhan et ya inum hu itaggan yu ingganah mehilling niya ingganah makabbutteng kayu.

¹² Ya mewan di yuka panhahamuli ey kayu kamengi-innum niya kayyaggud hu tenul idan gitalah yu, ya ayyuding yu niya ingngiing yu, nem eleg yu hengnguda niya eleg yu deyyawa hu kapehding APU DIOS.

¹³ Et humman hu, pambalin dakeyullin balud di neidawwin bebley. Mettey idalli aap-apu yun upa da, ey hi-gayun edum ey mettey kayulli tep ya ewew yu.

¹⁴ Et humman hu, kaman-am-amleng hu Dungalay ni mengekmun idan kekeddangyan niyadda nangketwetwet ni iJerusalem, anin idan hi-gayun bimbebley ni kamambuttebutteng ni ngim-malangala.

¹⁵ Yan nunman alin aggew ey mebe-ingan kayun emin niya meibbahah ida kamampahhiya.

¹⁶ Nem hi APU DIOS e Kabaelan tun emin ey meiddeyyaw di meandeng ni tuka panhuwet

niya kameang-ang hu kakinayyaggud tun peteg di tuka pehding.

¹⁷ Mambalin alin pengngannan ni kalneroh niya gelding niyadda impah da hu nebahbah ni bebley yu.

¹⁸ Anggehemmek kayu tep nanna-ud ni mekastigu kayu, tep eleg yu pinhed ni issiked ida lawah ni yuka pehpehding.

¹⁹ Kan yu kumedek ey “Hamban pepu-ut nan APU DIOS e Kayyaggud ni peteg ni Dios idan helag Israel et ipahding tun emin hu pinhed tun pehding ni hi-gami, et ang-angen mi pangngu hedin hipa dedan hu wadad nemnem tu.”

²⁰ Anggehemmek kayu tep nanna-ud ni mekastigu kayu! Hi-gayun nahnahwi tuka pannemnem. Ya lawah ey kanyuy kayyaggud, ya kayyaggud ey kanyuy lawah. Hanniman mewan hu kawwalwal e kanyuy engeenget, ya engeenget ey kanyuy kawwalwal. Ya mapeit ey kanyuy malumi-ih, ey ya malumi-ih ey kanyu mewan ey mapeit.

²¹ Anggehemmek kayu tep nanna-ud ni mekastigu kayu tep ya yuka pannemnem ni annel yu ey nakannemneman kayu, niya nakallaing kayu.

²² Anggehemmek kayu tep nanna-ud ni mekastigu kayun tutu-un na-let ni um-inum niya hi-gayuddan nelaing ni mengapyan meinnum.

²³ Anin ni hi-gayun beken ni meandeng hu tuka pehpehding e nealadda nambahul et humman ida kanyun endi bahul da ma-lat liblih idad

kastigu da, tep bineyadan dakeyu. Et nealadda endi bahul da ey hi-gada kumedek mekastigu. ‡

24 Et humman hu, kayu kamei-ellig di nemaganan ni dagemin gihheben. Ey kayu kamei-ellig etan di helek ni nabwel lamut tu e ittayab ni dibdib hu habung tun heni dep-ul. Mebahbah kayu tep nginhay yu hu tuttuddun APU DIOS e Kabaelan tun emin niya Kayyaggud ni peteg ni Dios idan helag Israel.

25 Nemahhig law bunget APU DIOS ni hi-gayun tutu-u tu, et humman hu pengastiguan dakeyu. Iggiwwed tudalli duntug § et mangkaiwehit idalli annel ni nangketey di keltad e heniddalli lugit. Nem eleg ali pay medeggem hu bunget APU DIOS. Nandaddan ni mengastigu pay ni hi-gayu.

26 Eyyagan tuddalli buhul yud nangkeidawwin bebley * et pepu-ut dallin um-alin mengubbat ni hi-gayu.

27 Endin hi-gada hu meettu niya meihhungbub. Eleg ida man-iyyat u winu meuggip di dalan. Eleg meubbad hu ballikid da niya iket ni patut da.

28 Matedem hu paneda niya nandaddan idan umpana. Nangka-let hu kebayyu dan mengig-guyyud ni kalesah ni panlugganan da niya nangka-let idan umbesik. Yalli helin kalesah

---

‡ 5:23 5:23 Ang-ang yu hu Isaiah 1:23 et ya 10:1-2. § 5:25 5:25 Ang-ang yu hu Isaiah 64:3, ya Jeremiah 4:24-26, ya Hebrews 12:26, ya Exodus 19:18 et ya Haggai 2:6. * 5:26 5:26 Huyyaddan buhul da ey dammutun hi-gada etan ida sindalun Assyria ni nengubat ni Israel niya Judah eman ni 722 B.C. et yan 701 B.C. niyadda iBabilon ni nengubat ni Jerusalem eman ni 605 B.C.

da ey henilli alipuhhapuh hu pehding tun mansillen.

²⁹ Yadda sindalu da ey henidda layon ni kaman-elmem hedin wada pintey dan animal ni daka pan-ibsik di endi an memanggad. Hanniman ali dama pehding daddan tutu-uk.

³⁰ Yan nunman alin keippahdingan idan nunya ey um-aliddad Israel hu buhul da e henidda layon ni kaman-elmem e henin bungug ni danum di baybay. Nemahhig ali pehding dan dedpapi da e panhelheltap dadda. Yalli angang ni bebley di Israel ey anggehimmek niya engeenget tep hennian ni kulput hu petang. †

6

Pinutuk APU DIOS hi Isaiah ni prophet tu

¹ Yan nunman ni toon ni neteyyan Ussiah e patul * ey inang-ang ku hu Ap-apu † ni yimmudung di yuddunggan ni patul. Kameang-ang dayaw tu ey hinephepan ni andukkey ni balwasi tu hu det-al ni Tempol.

² Yad nanlinikweh di yinudungan tu ey wadadda anghel ni kamantettebbel ni han-e-nem hu payak da. Hinephepan ni dewwan payak da angah da, ya dewwan payak da ey hinephepan da heli da, et ya dewwan payak da ey daka ussalan umtayab.

---

† **5:30 5:30** [26-30] Ya pinhed idan nunyan verse ni e-helen ey yadda sindalun Assyria ni um-alin mengubbat niya memahbah ni Israel. * **6:1 6:1** Yan eman ni neteyyan nan Ussiah ey nelabah hu 740 ni toon et han maiungga hi Jesus Christo. † **6:1 6:1** John 12:41

³ Entanni ey nan-a-appreh ida e kandad a-appreh day “Hi APU DIOS e Kabaelan tun emin ey Kayyaggud ni peteg, Kayyaggud ni peteg, Kayyaggud ni peteg niya kameang-ang ni emin eyad puyek hu dayaw tu.” ‡

⁴ Entanni ey kamangeiggiwwed hu Tempol tep ya bungug ni a-appreh da niya napnun ahuk.

⁵ Et kangkuy “Nanna-ud ni anggetakkut hu meippahding ni hi-gak tep nekalliwtannak. Anin ni ya nakka heppita et lawah ni emin. Ey anin idan edum kun nakka pekikkillawwi ey nekalliwtan ida dama. Ey nealay nak inang-ang eya Patul e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin!” §

⁶ Entanni ey simmayab etan hakey ni anghel ey immalid kad-an ku e kinipit tu hakey ni ngalab ni tu inlad kapan-appisi.*

⁷ Intumuk tud bibil ku et kantuy “Na-kal law liwat mu niya neliwwan tep intumuk ku eya ngalab di bibil mu ma-lat melinggep ka law.”

⁸ Entanniy dingngel kun immehel hi Apu Dios ey kantuy “Hipa ittu-dak kud kad-an idan tutu-uk ni an mengituttuddun pinhed min ituttuddun hi-gada?” † Hinumang ku ey kangkuy “Adyahhak, hi-gak itu-dak mu et lumawwak.”

---

‡ **6:3 6:3** [1-3] Revelation 4:1-8 § **6:5 6:5** Hedin nampeang-ang hi APU DIOS idan tutu-u, man daka gibbeka e nakalliwtan ida. Ey daka kulluga e hedin ang-angen da hi APU DIOS, ey nanna-ud ni mettey ida. Et mukun simmakut ni peteg hi Isaiah. Ang-ang yu hu Job 42:5-6, ya Luke 5:8 et ya Exodus 33:20. * **6:6 6:6** Leviticus 16:12 † **6:8 6:8** Eleg ehelen APU DIOS e “pinhed ku,” tep kantuy “pinhed mi.” Tep huyya keang-angan tu e nalpu daman Ispirituh tu et hi Jesus Christo humman ni meituttuddu.

⁹ Et kantun hi-gak ey “Lakkay tep et mu ehelen idan tutu-uk e kammuy ‘Anin ni deddedngelen yu hu nakka ituttuddu et eleg yu han-awat. Ey anin ni ennang-angen yu et eleg yu damengu amta kameippenahding.’ ” ‡

¹⁰ Kantu mewan ey “Ma-mam ni pekelhi ulu da ma-lat eleg da awatan. Ey kulap mu mateda et eleg da han-ang-ang, ey tuleng mu tangila da et eleg da handengel niya eleg da han-awat. Tep gullat et ni beken idan henin nunman, ey han-ang-ang da, handengel da niya han-awat da, et mantuttuyyu ida, et pesinsahan ku hu liwat da.” §

¹¹ Minahmahak e kangkuy “Ingganah ni pigantu pengippahdingak nunya?”

Ey kantuy “Ingganah mebahbah ida bebley et meendidda tutu-udman et mangkabeew emin hu baballey niya mangkebel-ah ida bebley et mambalin ni endi silbi da.

¹² Ey ingganah pellow kudda tutu-ud nangkeidawwi et endin hekey mambebley di bebley dad Israel.

¹³ Ey anin ni kantu et wadadda hahhakkey ni metdaan, et mebahbah ida damengu et henidda keyew ni nalnggeh et ebuh law tunged tun wada. Nem anin ni hanniman meippahding et heniddalli etan ni tunged ni keyew ni umpingi mewan.” *

---

‡ **6:9 6:9** Mark 4:12 et ya Luke 8:10   § **6:10 6:10** Ang-ang yu hu Matthew 13:15, ya John 12:40 et ya Acts 28:26-27.   * **6:13 6:13** Humman keang-angan tu e anin ni mebahbah ida et wada namnamah dan peyaggud alin APU DIOS hu bebley da.

7

Ya pinhed APU DIOS ni peamtan nan patul e hi Ahas

¹ Yan nampatulanan Ahas e u-ungngan Jotham e u-ungngan Ussiah di Judah ey ginubat di Resin e patul di Syria et hi Pekah e u-ungngan Remaliah e patul di Israel ida iJerusalem, nem eleg dadda apputen. *

² Dingngel Ahas e patul ni Judah e kabad-dangiddan sindalun Syria ida sindalun Israel ni mengubbat ni hi-gadan iJudah ey nemahhig takut tu. † Anin idan tutu-u tu et nemahhig dama takut da et ida kamanggegeygey e henidda keyew ni kapan-igiwwed ni pewek.

³ Nem kan APU DIOS nan Isaiah ey “Ikuyug mu eya u-ungngam e hi Shear Jashub ‡ et yu dammuen hi Ahas e patul. Immen di keltad ni kapangngunnuiddan kamengapyan balwasi etan di pappeg ni alak ni kadellanan danum ni kamelpud Lebeng di Ahpat.

⁴ Ehel mun hi-gatu et mandaddan niya pelinggep tu nemnem tu et eleg tumekut. Ya bunget nan hi Resin e patul, niyadda edum tun iSyria ni hi Pekah e patul e u-ungngan Remaliah, ey

---

* **7:1 7:1** Ang-ang yu hu 2 Kings 16:5. † **7:2 7:2** Yan nunman ey hi Ahas e patul et yadda sindalu tu ey inapput idan iSyria et yadda iIsrael di gubat. (Ang-ang yu hu 2 Chronicles 28:5-8.) ‡ **7:3 7:3** Ya keibbellinan ni ngadan nan Sear Jashub ey “Wadaddalli hahhakkey ni tutu-un metdaan.”

beken ni anggetakkut tep ya bunget da ey henin kamangke-dep ni ngalab ni dewwan ittungu. §

⁵ Em, implanuh idan nunman ni patul ni Syria niya Israel e

⁶ gubbaten da hu Judah niya sinattakkut dadda tutu-udman, ma-lat mei-dum idan hi-gada niya ma-lat pambalin dan patul ni Judah etan u-ungngan Tabeel.

⁷ Nem hi-gak e hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg ey eggak i-abulut ni meippahding humman ni planuh da.

⁸ Tep beken ni na-na-let hu Syria nem ya Damascus e capital nunman ni bebley. Et humman hu, endi ikkedhel idan tuudman, anin ya patul da e hi Resin. Anin ni ya Israel et melebbah hu na-nem et liman toon et mekabbahbah. *

⁹ Emin hu bebley di Israel ey endi ikkedhel da, anin ni ya Samaria e capital ni bebley da. Et humman hu, endi dama ikkedhel idan tuudman, anin ya patul da e hi Pekah.

Nem hedin eleg yu pannananeng dinel yun hi-gak, man endi kabaelan yu.”

Ya pengi-immaturan ni ellian nan Emmanuel

§ **7:4 7:4** Hi Resin e patul ni Syria et hi Pekah e patul ni Israel, ey henidda etan ni kamangke-dep ni dewwan ngalab tep nekapuy ida sindalu da. Inapput ni Assyria hu Syria eman ni 732 B.C. niya nelabah hu hampulun toon ey inapput ni Assyria hu Israel eman ni 722 B.C. et ilaw dadda iIsrael di bebley da et pambalin daddan himbut diman. * **7:8 7:8** Yadda etan hahhakkey ni natdaan ni helag Israel ni eleg mailaw di Assyria ey naka-apput ida et malebah hu 65 ni toon (669 B.C.) ey beken law ni hi-gada nan-ap-apun tutu-u da, tep impaelin Assyria e nansakup ni hi-gada hu ap-apu da.

10 Intu-dak mewan APU DIOS hi Isaiah ni an menghel nan Ahas e patul ni pinhed tun e-helen ni hi-gatu. Heninnuy hu inhel APU DIOS:

11 “Ibegam ni hi-gak e AP-APU e Dios mu hu pengi-immaturam e makulug ni baddangan daka ma-lat apputen mudda buhul mu. Dammutun ya iddawit kun pengi-immaturam ey melpud kabunyan winu melpud nandaul di Dungay, ngenamung kan pinhed mun pillien.”

12 Nem eleg abuluten Ahas e kantuy “Eleggak mambeggan pengi-immaturak, eggak pinhed tep eleg mahapul ni nak patnaan hu kakulugan tun kae-helan APU DIOS.” †

13 Et kan Isaiah nan Ahas et yadda edum tuy “Hi-gayun edum kun helag David ey nepappeg tu-wa anhan law hu anus kun hi-gayu, ey tuu-ak ni ebuh. Kaw anin ni hi Apu Dios et pinhed yun mepappeg hu anus tun hi-gayu?

14 Imay tep et hi-gatu mengidwat ni pengi-immaturan yulli: Yalli etan kat-agun bii ey i-ungnga tullu hu gelang ni laki, niya ngeddanan tullin hi “Emmanuel.” ‡

---

† **7:12 7:12** Hi Ahas ey ma-nu ehel tu tep heni makulug ni tuka iddinél hi APU DIOS, nem ya kakulugan tu ey tuka nemnemneman mampebaddang idan iAssyria ni mengubbat idan iIsrael niyadda iSyria. Ang-ang yu hu 2 Kings 16:7-9. ‡ **7:14 7:14** Ya inhel dedan APU DIOS ni meippanggep nan Emmanuel ey dewwa neipeamnuan tu. Ya nemangulu ey in-unggan kat-agun bii hu gelang ni laki eman ni nelabah ni ebuh pigan toon neipalpun nanghelan APU DIOS ni nunya. Endi maptek hedin hipa huyyan gelang. Yadda edum ni tuu ey kanday u-ungnga winu inap-apun patul. Ya meikkadwa ey ya in-unggan Maria e hi Jesus Christo eman ni nelabah hu dakel ni toon neipalpun nanghelan APU DIOS ni nunya.

15 Yallin keettengan tun amta tu law ni mampilli hedin hipa kayyaggud niya lawah, ey ya kennen idan tutu-u ey ya gatas niya putsukan.
§

16 Nem eleg medettengi humman ni aggew ey meapput ida etan dewwan patul e yuka tattakusin patul ni Israel et ya patul ni Syria. Em, nanna-ud ni meapput hu bebley idan nunman ni patul et mawehit idalli tutu-udman.

Ya pemabahan idan iAssyria ni Judah

17 Nem peellillin APU DIOS hu nehalman ni ligat ni hi-gam, e Ahas, yadda tutu-um et yadda neiegin hi-gam. Nehalman ni anggetakkut huyyan um-alillin helheltapen yun ligat nem yadda la ligat ni hineniktaman ni bebley tayu neipalpu eman ni neappilan ni Israel di Judah. Peelli tulli hu patul di Assyria et yadda sindalu tu.

18 Yan nunman alin aggew, ey mantulpip hi APU DIOS et pengamtaan idan iEgypt et heniddalli aggiyyet ni um-alin mangkelpud kedaddawi-an ni bebley di pangan Wangwang e Nile. Um-alidda dama hu iAssyria e heniddalli babbayung,

19 et maihinap idan emin eyad bebley yu anin idad nedeklan, yaddad leyang, yaddad nangkah-bitan et yaddad pattullan.

---

§ 7:15 7:15 Ya edum ni tutu-un nengamtan Hebrew ey kanday, tep ya kennen idan iJudah ey gatas niya putsukan ni ebuh ey humman keang-angan tun wada panliggatan da. Nem ya hakey ni pinhed tun e-helen ey mehawwahawwal ali hu kennen di Judah, tep yan nunman ali pengapputan idan iAssyria ni Israel et ya Syria.

²⁰ Hedin medettengan ali humman ni aggew ey an ali ewwiten nan Apu Dios hu patul di Assyria di ba-hil ni Wangwang e Euphrates et umlin mengubbat ni hi-gayu. Humman ni patul ey henin etan ni kametangdanin kamampu-lit, tep bahbahen tulli emin hu wadan hi-gayu e heni kep-uhan tulli iming yu, ya bewek ni ulu yu, et yadda bewek ni annel yu.

²¹ Yan kedettengan alin nunman ni aggew, ey nemahhig ali panhelheltapan idan tutu-un metdaan et ya hakey ni familyah ey hakey ni baka niya dewwan kalneroh ni ebuh hu wadan hi-gada.

²² Et yaddalli hahhakkey ni tutu-un metdaan ey ebuh ali gatas et ya putsukan ni kennen da.

²³ Yan nunman ali mewan ni tsimpuh, ey yadda kayyaggud ni pantenneman ni kameten-nemin hanlibun grapes e kamambalol ni hanlibun palatah ni pilak, ey mangkebel-ah et ya hebit niya gugulun umtemel.

²⁴ Et umlaw idalli tutu-un mandedweng diman tep umkeya-mun ali etta-teng ni helek ni nangkahbitan.

²⁵ Yadda etan duntug ni netaneman nunman ey endi law umlaw diman, tep simmemel ida nangkahbitan ni helek ey yadman kapengngan-niddan babakka niyadda kakalneroh ni helek.”

8

Ya u-ungngan Isaiah hu pengi-immaturan idan tutu-u

¹ Entanni ey immehel mewan hi APU DIOS ni hi-gak ey kantuy “Ala kan et-eteng ni pantuddekan

et ettengem ni ittudek hu: 'Maher-Shalal-Hash-Bas.' *

² Ayag kan dewwan kayyaggud ni tuun mantistigun nunya. Hi Uriah e padi et hi Sekariah e u-ungngan Jeberekiah hu ayagim."

³ Entanni ey newad-an hu ahwak. Neukat humman ni lakin u-ungnga mi ey kan APU DIOS ni hi-gak ey "Ngadani yun 'Maher-Shalal-Hash-Bas.' "

⁴ Huyyan ngadan tu mengippeang-ang e eleg ali ni meibbehwang ehel eyan u-ungnga yu et eleg tulli ni han-ehel hu 'ama' niya 'ina' ey umali hu patul ni Assyria et yadda sindalu tu et panalen da kinedangyan idan iDamascus niyadda iSamaria et pan-ilaw dad bebley da.

Kamengelli hu patul di Assyria

⁵ Immehel mewan hi APU DIOS ni hi-gak ey kantuy

⁶ "Eleg ebbulutaddan tutu-ud Judah hu kayyaggud ni nakka pemaptek ni hi-gada, e kamei-ellig etan di maineng ni Wangwang e Siloah. Ida kumedek kamanggagayan keapputan idallin dewwan patul e di Resin nan Pekah, tep ida kamakaddinnel e baddangan idan Assyria.

⁷ Nem hi-gak, e Ap-apu ey peellik hu patul ni Assyria niyadda sindalu tu et gubaten da Judah. Um-aliddan heni Wangwang e Euphrates hedin nedakkel et kamanla-la-pih.

⁸ Um-alidda sindalun Assyria et henidda elwang e deplugen dan emin hu wadad Judah niya heniddalli sisit ni tuka bekyaga payak tu,

---

* **8:1 8:1** Ya keibbellinan tu ey "Anggegannun meibsik hu limmu."

ey inhephep tud dimpap tun kennen tu. †
Hanniman ali pehding idan sindalun Assyria e
meihhinnap idad kebebbebley di Judah.”

Ey hi-gam ni ebuh e Emmanuel hu wada
kabaelan tun mengihwang ni hi-gami!

*Anin ni naka-let ida iAssyria e buhul ni Judah
et meapput idallin edum ni aggew*

⁹ Kaemung kayun emin ni tutu-ud kebebbebley
ni mekiggubbat! Nem meapput kayulli et mawe-
hit kayu.

¹⁰ Taggan yu planuh ni pengubbatan yun hi-
gami, nem endilli silbitu, tep ippaptek dakemin
Apu Dios.

Inhelan APU DIOS hi Isaiah

¹¹ Inhelan tuwak nan APU DIOS e kantuy
“Entan tu iu-unnud di kapehpehding idan edum
mun iJudah.

¹² Ey entan tu dengel etan kandan hi-gam hu
nengihdul ni bebley yu tep ya inhel mun hi-gada
ey eleg ida mandinnel di baddang ni iAssyria.
Entan tu takusi hu katekkusiddan tutu-um.

¹³ Nemnem mu e hi-gak e AP-APU e Kabaelan
tun emin ey Kayyagguddak ni peteg. Hi-gak ni
ebuh hu dammutun tekkutam.

¹⁴ Mekihha-addak idallin tutu-uk et ipaptek
kudda, nem hedin yadda tutu-un eleg mengu-
unnud ni hi-gak e heniddan tutu-ud Israel niyad

---

† **8:8 8:8** Endi maptek hedin ya keibbellinan nunyan sisit ey
yadda sindalun Assyria ni um-alillin memahbah idan iJudah
winu hi Emmanuel e wada kabaelan tun mengihwang idan
iJudah idan nunman ni sindalu.

Judah, ey heni-ak ali etan ni batun kehellapdungan da et meihungbub ida. Ey hedin yadda tutu-ud Jerusalem ey heni-ak ali lingen ni keknaan da.

¹⁵ Dakel alin hi-gada hu mehellapdung et magah ida et magmik ida, ey meknaddalli.” ‡ Huyya inhel nan APU DIOS ni hi-gak.

Ya inhel APU DIOS ni meippanggep ni peki-ungbalan ni netey

¹⁶ Hi-gayun kamekangngu-unnud ni hi-gak, ey amung yun emin ida impatudek APU DIOS et itlu yu, ey paka-ippaptek yun ingganah.

¹⁷ Hedin hi-gak ey nanengtun wada nakka pengullug niya wada dinel kun baddangan daitsun APU DIOS, anin ni eleg daitsu hengngudan tutu-utun nunya.

¹⁸ Kan etan ni kamengippaptek idan tuu ey “Iyyadya-ak di kad-an idan u-ungngan APU DIOS ni indinel tun hi-gak. Hi-gatu e Kabaelan tun emin e wadad Duntug e Zion, ey pinutuk dakemin mengippeamtaddan tutu-ud Israel ni pinhed tun pehding.” §

¹⁹ E-helen idallin tutu-un hi-gayun mahmahan yuddan kamammagguway ni kaumtenuttubbu hu pinhed yun amtaen. Nem hedin ya e-helen kun hi-gayu ey hi Apu Dios kumaddan hu pengibgai yuddan nunman. Kele an mahmahan idan mategud nangketey hu meippahding alin edum ni aggew? *

‡ **8:15 8:15** [14-15] Ang-ang yu hu Romans 9:33 et ya 1 Peter 2:8

§ **8:18 8:18** Hebrews 2:13 * **8:19 8:19** Ang-ang yu hu Isaiah 19:2.

²⁰ Dengel yu kuma hu kaituttuddun APU DIOS et beken ni ya kae-heladdan kamammagguway hu yu u-unnuden, tep endi ibbaddang dan panyag-gudan yu tep heni eleg ni madilagan hu daka pannemnem.

Yalli ellian ni ligat

²¹ Idalli manhawahawang hu tutu-ud bebley, tep endi namnamah da ey meu-upadda. Umhulun upa da ey nemahhig ali bunget da et lawah ali e-helen dan patul da et hi Apu Dios.

²² Anin ni attu lawwan dan da pampebad-dangan et endi umbaddang ni hi-gada, tep ya kumedek panliggatan da niya keduddukulan ni nemnem da hu hemmaken da, et henidda meibbeng di kad-an ni engeenget.

9

Yalli etan Mampatul

¹ Nem anin ni hanniman et eleg mannana-neng ni mewedda hu nemahhig ni ligat et heni engeenget ni ingganah. Yadda helag Sebulun niyadda helag Naptali ey nebabba-ingan idan nunman, nem edum alin aggew ey meiddeyyaw ali bebley da meippalpud Baybay e Mediteranean ingganah di ba-hil ni Jordan. Anin ni Galilee e nambebleyan idan nalpud edum ni bebley et meiddeyyaw ali dama. *

---

* **9:1 9:1** Huyyan na-hel e ya Galilee ey meiddeyyaw alin edum ni aggew ey neipeamnu eman ni nambebleyan nan Jesus Christo diman et ittutuddu tu hu meippanggep nan APU DIOS.

² Yan nunman ali ey yadda tutu-un heni wadad engeenget ey ang-angen dalli et-eteng ni dilag. Et anin ni nehalman ligat da e henidda wadad engeenget, et umyaggud ali kaya neitu-wan da et henidda mebnangan. †

³ Apu Dios, peamleng mudda iIsrael, e henin amleng ni hakey ni tuun nedateng inggaud tu et man-ani, winu henin amleng idan tutu-un nanggegedwaan da inapput dad gubat.

⁴ Endilli law kabaelan idan nengipehelheltap idan tutu-um, tep bahbahem idalli ma-lat ihwang mudda tuum henin nengihwangam ni hi-gadan nunman ni nengapputam idan sindalun Midian. ‡

⁵ Yan nunman ali ey mangkegihheb ida patut niya nekukkuheyaw ni balwasiddan sindalun um-alin umgubat. §

⁶ Tep mei-ungngallin hi-gami etan lakin gelang ni pan-ap-apu tayu. Ya panggeddan dallin hi-gatu ey 'Kayyaggud ni umtugun' 'Dios ni Kabaelan tun emin' 'Mannananeng ni Ama' niya 'Kelpuan ni Linggep.'

⁷ Mannananeng ali kabaelan tu niya melinggep hu pan-ap-apuan tun eleg mepappeg. Hi-gatu meihhullul ni man-ap-apud pan-ap-apuan David. Ya pehding tun man-ap-apu ey kayyaggud niya meandeng ni ingganah. Hi APU DIOS e Kabaelan tun emin ey nanna-ud ni pehding tullin emin huyya.

---

† 9:2 9:2 [1-2] Matthew 4:15-16 ‡ 9:4 9:4 Ang-ang yu hu Judges 8:24-27. § 9:5 9:5 Peamnullin APU DIOS huyyan inhel tun pengippesikkedan tun emin ni gubat. Et humman hu, emin ali almas ey bahbahen ni tutu-u tep endi law ali silbi da.

Ya pengastiguan APU DIOS ni Israel

⁸ Inhel dedan Apu Dios hu kastiguddan iIsrael e helag Jacob.

⁹ Emin ida ey inamta da huyya, anin idan nambebley di Samaria, nem manghay ida niya ida kamampahhiya e kanday

¹⁰ “Em, nangkebahbah eya bebley tayu, nem iyayyaggud tayu. Ya batu pan-ikkapya tayu et nehahhammad pay nem ya la etan nebahbah. Neil-uh ni nangkalnggeh hu keyew ni sicamore, nem hullulan tayun sedar e kekakkayyaggudan ni keyew.”

¹¹ Ya penummang APU DIOS ni kapampahhiyaddan iIsrael ey peelli tudda buhul da et gubaten dadda.

¹² Yadda iSyria di appit ni kasimmilin aggew niyadda iPilistia di appit ni kakelinnugin aggew, ey heni sinekang da bungut dan mengekmun idan nunman ni iIsrael. Nem anin ni hanniman et nanengtun pay bunget APU DIOS ni hi-gada, et humman hu, nandaddan ni mengastigun hi-gada.

¹³ Tep yadda iIsrael ey eleg ida mambangn-gad nan APU DIOS e Kabaelan tun emin ma-lat dayawen da. Anin ni kinastigu tudda et nanengtun eleg ida mengu-unnud ni hi-gatu.

¹⁴ Et humman hu, han-aggew ali pengastiguan APU DIOS idan aap-apuddan helag Israel, yadda etan kameingngadnin ulu niya ikul niya pangan palmah niya katlubbung.

¹⁵ Yadda aap-apu da niyadda kametbal ni tutu-udman hu kameingngadnin ulu ey yadda

prophets ni kamengittenuddun itek hu kameingngadnin ikul.

¹⁶ Neihalla hu intuttudduddan nunman ni aapapu idan tutu-u, et humman hu, eleg law katteg amtaddan tutu-u hedin hipa hu kayyaggud ni pehding da.

¹⁷ Et bumunget law hi Apu Dios ni hi-gadan tutu-u tu et kenastiguen tudda. Eleg tudda hemeken, anin idan nepu-hig niya nebalu, tep emin ida ey eleg ida mengullug ni hi-gatu niya lawah daka pehpehding. Lawah ni emin hu kameukkat di bungut dan daka e-hela. Nem anin ni hanniman neipahding ni hi-gada et nanengtu hu bunget APU DIOS ni hi-gada et nandaddan ni mengastigun hi-gada.

¹⁸ Ya kalinawah da ey heni apuy ni umgiheb. Tuka lelgaba nangkahbitan ni helek niya muyung et lumaw di ahpat ahuk tu.

¹⁹ Peteg bunget APU DIOS e Kabaelan tun emin, et mukun nemahhig hu pengastigu tun hi-gada e heni kamantetebbel ni apuy ni meihhinnap di bebley et mebahbah ida bimmebley, et wadalli hakkey ey ya annel tu ikakkaguh tu.

²⁰ Emin idalli ey pilliwen da hu hipan mekkan ni ang-angen da. Nem endilli hingla da, et anin alin u-ungnga da et pangkennen da.

²¹ Yadda helag Manasseh niyadda helag Epraim ey ida kamanggugubat. Nem pambaddangan dallin gubbaten ida helag Judah. Nem anin ni hanniman meippahding et nanengtu hu bunget APU DIOS ni hi-gada et nandaddan ni mengastigun hi-gada.

10

¹ Nanna-ud ni mekastigu kayun kamengapyan beken ni neandeng ni linteg e kapanliggasiddan tutu-uk.

² Yuka kapkapyaa huttan idan linteg ma-lat wada inna-nu yun mengkal ni kelebengan idan nangkewetwet, yadda nangkebalu niyadda nangkepu-hig, niya ma-lat wada inna-nu yun mengellan limmu da.

³ Hipa pehding yu hedin medettengan etan aggew ni pengastiguan dakeyun Apu Dios e peelli tu tutu-un melpud edum ni bebley ni memahbah ni hi-gayu? Hipa pampebaddangan yu? Ey attu yu pampengitluan idan kinedangyan yu?

⁴ Mangkettey kayullid gubat niya pambalin dakeyun balud idan buhul yu. Nem anin ni hanneya meippahding ni hi-gayu, et nanengtu bunget APU DIOS ni hi-gayu, et humman hu, nandaddan ni mengastigun hi-gayu.

Ya patul di Assyria hu ussalen nan APU DIOS

⁵ Kan APU DIOS ey “I-ussal kudda iAssyria ni heni bakdung et kastiguek ida tuuk ni kamengippebungnet ni hi-gak.

⁶ Peellik idan mengubbat ni hi-gayun tutu-un eleg mengullug ni hi-gak niya hi-gayun kamengippebungnet ni hi-gak, et pan-alen dan emin hu limmu yu et pan-igsin dakeyun hi-gada e heni kayu lugit di keltad.”

⁷ Nem eleg ali amtan patul ni Assyria e hi-gak nengitu-dak ni hi-gatu. Hedin yalli wadad nem-nem tu ey gubbaten tudda tutu-uk tep neiunnud

di planuh tun apputen tun emin kebebbebley et sakupen tudda.

⁸ Kantulliy “Kaw beken ni patul ida emin opisyal ku?”

⁹ Inapput mi hu Kalno, ya Karkemis, ya Hamat, ya Arpad, ya Samaria et ya Damascus.

¹⁰ Inapput mi et sakupen midda humman ni bebley ni kamandeyyaw idan kinapyan tuun dios e daddakkel nem yadda daka deyyawad Jerusalem niyad Samaria.

¹¹ Bahbahren mi dama Jerusalem niyadda daka deyyawan dios da henin impahding mid Samaria.”

¹² Nem kan ni Ap-apu ey “Hedin megibbuh hu pinhed kun meippahding di Zion niyad Jerusalem, man kastigiek hu patul di Assyria tep kamampahhiya.

¹³ Kamampahhiya e kantuy ‘Impahding kudda huyyan endi nemaddang ni hi-gak. Na-lettak dedan niya nelaingngak. Inapput kudda huyyan bebley et pan-ekalek pappeg di kebebbebley niya nan-alak kinedangyan da. Heni-ak mewan hu bulug ni baka e nan-igsin kudda papatul idan nunman ni bebley.

¹⁴ Nan-alak hu kinedangyan ni kebebbebley eyad puyek henin kapengellain itlug ni sisit ni hini-yan tu buya tu e pemegga pi-dit ey endi ew ngu inetun umpeyagpag niya menekkang ni hebat tu ma-lat ika-leg tu. Tep endin hekey nengipatnan mekihhanggan hi-gak.’ ”

¹⁵ Humman hu kantu, nem kan APU DIOS ey “Kaw dammutun hedin ya wahay man e-etteng kabaelan tu nem ya etan kamengi-ussal

ni nunman? Kaw kekkeddukdul hu gelgel nem ya etan tuun kamengi-ussal nunman? Beken ni ya bakdung hu kamengitta-gey ni tuu, tep ya tuu kamengitta-gey ni bakdung.”

¹⁶ Peellillin APU DIOS e Ap-apun Kabaelan tun emin hu nemahhig ni degeh ni pengas-tigu tuddan nunman ni nangka-let ni sindalu. Humman ali memahbah ni et-eteng ni kabaelan idan sindalun Assyria e henilli apuy e gihheben tuddan emin et endi metdaan.

¹⁷ Tep hi APU DIOS e Kayyaggud ni peteg niya kamei-ellig ni Dilag ni Israel ey mambalin ni apuy et giheben tun han-aggew ida et-eteng kabaelan tun iAssyria e henin kakegihhebin hebit.

¹⁸ Anin idallin kayyaggud ni mumuyyung niyadda papayyew da et mangkebahbah e henin kapemahbahin degeh ni annel ni tuu.

¹⁹ Hahhakkey ali metdaan idan keyew et anin ni gelang et dammutun billangen tu. *

²⁰ Yan nunman alin aggew ey eleg law iddinel idan metdaan ni helag Israel etan bebley ni memahbah et lan hi-gada. Nem iddinel dalli law hi APU DIOS e Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel.

²¹ Humman idallin metdaan ni helag Israel ey mambanggad idan mengu-unnud ni hi-gatun Dios dan Kabaelan tun emin.

²² Anin ni dakel idan peteg hu helag Israel e heniddan kedakkel ni palnah di gilig ni baybay

---

* **10:19 10:19** [18-19] Ya pinhed nan APU DIOS ni e-helen di deya ey bahbahen tuddalli dakel ni sindalun Assyria, henin mahkang ni muyung ni mebahbah et hahhakkey metdaan ni keyew.

et hahhakkey alin hi-gada metdaan. Mebahbah idalli tutu-un APU DIOS tep humman lebbeng tun meippahding ni hi-gada.

²³ Em, nanna-ud ni mebahbah emin etan bebley, tep humman ninemnem APU DIOS, e Eta-gey ni peteg, niya Kabaelan tun emin, ni pehding tu. †

Kastiguen APU DIOS ida iAssyria

²⁴ Kan APU DIOS, e Eta-gey ni peteg, niya Kabaelan tun emin, ni hi-gadan tutu-u tud Zion ‡ ey “Hi-gayun tutu-uk, ey entan takut yuddan iAssyria, anin ni panhelheltap dakeyu e henin impahding ida lan iEgypt ni hi-gayu.

²⁵ Anggegannu law ey issiked kun mengastigun hi-gayu et hi-gada law bahbahek.

²⁶ Hi-gak, e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin ey kastiguen kudda henin nengastiguk idan iMidian di Batud Oreb niya henin nengastiguk idan iEgypt di Madlang ni Baybay.

²⁷ Yan nunman alin aggew, ey pesikked kud-dan man-ap-apun hi-gayu et eleg dakeyu law panhelheltap ni hi-gada.”

Immen idalli mekiggubbat

²⁸ Iyaddalli buhul tayun iAssyria ni umgubat. Sinekup da Ai ey linabhan da law Migron! Daka pan-ittalud Mikmas hu edum ni ussalen dad gubat!

²⁹ Ey linabhan da law dalan ni neibattan di dewwan duntug niya mandedyaddad Geba. Ida

---

† **10:23 10:23** [22-23] Romans 9:27-28   ‡ **10:24 10:24** Huyya hakey ni ngadan ni Jerusalem.

kaumtatakut hu tutu-ud Ramah niya bimmesik
ida tutu-ud Gibeah e bebley la nin patul e hi Saul.

³⁰ Pantetekkuk kayun tutu-ud Gallim, gapuh
alin meippahding ni hi-gayun anggetakkut! Ey
hi-gayun iLaisa, dengel yu dama e-helen ku. Ey
hi-gayu daman iAnathot, anggehennemek kayulli
tep ya meippahding ni hi-gayu!

³¹ Yadda tutu-ud Madmenah niyad Gebim ey
ida kamemsik ma-lat meihwang ida.

³² Yan nunya ey immen ida iAssyria di Nob e
ihik dan bahbahren humman ni Duntug e Zion di
Jerusalem. §

³³ Nem hi APU DIOS e Ap-apun Kabaelan tun
emin ey bahbahren tuddan emin henin kapanlel-
ngehin pangan et-eteng ni keyew. Yadda nemah-
hig daka pampahhiya ey heniddalli melngeh et
meibabah ida.

³⁴ Pakabbahbahren idallin APU DIOS ida buhul
idan iIsrael, e henin kapanlelngehiddan keyew di
gawwan muyong di Lebanon e kaussala wahay.

11

Ya melinggep ni pan-ap-apuan

¹ Ya tunged ni keyew ni nalngeh ey kaumpingi.
Hanniman dama hu meippahding alin pamilyah
Jesse e wadalli mei-ungngan meihhullul ni mam-
patul.

² Iddawtan alin Ispirituh APU DIOS ni laing
niya kabaelan tun man-ap-apuddan tutu-u tu

---

§ **10:32 10:32** [28-32] Emin ida humman ni bebley ni nengadan
ey neihnup idad Jerusalem e tellun olas hu pandellanan. Hum-
man keang-angan tu e ida law kamangeihnup hu sindalun
iAssyria di Jerusalem.

humman ni mampatul. Humman alin mampatul ey daydayawen tu hi APU DIOS, amtaen tu pinhed tun pehding tu,

³ niya man-am-amleng ni mengippahding ni nunman. Yalli pehding tun manhuwet ey eleg tu i-alad ang-ang ni hakey ni tuu niyad kae-helan edum ni tutu-u.

⁴ Nem meandeng ali panhuwet tuddan nangketwetwet niya i-ehneng tu kelebengan idan endi kabaelan da. Hedin mammandal, man mekastigudda kamengippahding ni lawah niya pepetty tudda hu lebbeng dan meippepetey.

⁵ Meandeng niya kametbal ali pehding tun man-ap-apu.

⁶ Yan nunman ali ey man-eeddum ida im-meyew ni ahhu, yadda kalneroh, yadda leopard, yadda impah ni gelding, yadda layon niyadda impah ni baka. Ey yalli gelang hu mengippaptek ni hi-gada.

⁷ Hanniman idalli babakka niyadda bear e mandadagsiddan mengngan ni helek. Melinggep idalli impah dan mandadagsin meuggip. Anin idallin layon et mengngan idan helek e heniddan baka.

⁸ Man-a-ayyam idalli geggellang di kad-an idan nangkegitaan ni uleg ey eleg dadada kellata.

⁹ Endilli lawah ni meippahding niya endilli law umbahbah di diman ni duntug APU DIOS.

* Tep mepnulli humman ni bebley ni tutu-un

---

* **11:9 11:9** Yad ehel ni Hebrew ey ya keibbellinan nunyan “duntug nan APU DIOS” ey beken ni hakey ni duntug ni ebuh, nem emin hu bebley di Israel. (Ang-ang yu hu Exodus 15:17 et ya Psalm 78:54.)

nengamtan hi-gatu e henin kapemnuin danum ni baybay. †

Ya pambangngadan idan iIsrael ni neilaw di edum ni bebley

¹⁰ Yan nunman alin aggew, ey ya etan mam-patul ni helag David hu pengi-ang-angan ni kehellakniban ni kebebbebley, ma-lat maemung idalli katuutuun mandeyyaw ni hi-gatud bebley tu. ‡

¹¹ Hedin medettengan ali humman ni aggew, ey ussalen Apu Dios hu kabaelan tu et ienamut tudda mewan tutu-u tun neiwehit di kebebbebley di Assyria, yad Egypt, yad Patros, yad Kus, yad Elam, yad Babilon, yad Hamat, yaddad gilig ni baybay niyaddad bebley ni neigawwad baybay, e henin nemangngadan tuddan aammed dan nunman ni neilawwan dad Egypt.

¹² Itta-gey tulli bandelah et pengamtaan idan tutu-ud kebebbebley eyad puyek e tu mewan kapan-emmunga tutu-u tun iIsrael niyadda iJudah e melpuddad kebebbebley eyad puyek.

¹³ Eleg idalli law um-ameh iIsrael idan iJudah niya eleg ida law mambubuhul.

¹⁴ Nem mambabaddang idan mengubbat idan iPilistia di appit ni kakelinnugin aggew niya pan-ellan da limmun tutu-ud appit ni kasimmilin aggew. Gubbaten dalli et apputen dadda iEdom, yadda iMoab et yadda iAmmon, et man-ap-apuddan hi-gada.

---

† **11:9 11:9** [6-9] Yallin ellian nan Christo ni man-ap-apu ey eleg ida law umtakut hu animal. Hanniman damadda tutu-u e kayyaggud ali law pandadagyuman da. (Ang-ang yu hu Romans 8:18-22.) ‡ **11:10 11:10** Romans 15:12

¹⁵ Tetdukan alin APU DIOS hu Madlang ni Bay-bay ni neihnup di Egypt niya peelli tu maetung ni dibdib et matduk hu Wangwang e Euphrates. Mambalin ali humman ni wangwang ni pitun kulukul et dammutun agwaten ni hipan tuu.

¹⁶ Meweddalli kayyaggud ni keltad ni melpud Assyria ni dellanen idan natdaan ni helag Israel e tutu-un APU DIOS, henin newad-an ni dillan idan aammed dan nalpuan dad Egypt.

12

Ya a-appeh ni penaydayaw nan APU DIOS

¹ Yan nunman alin aggew ey ia-appeh idallin tutu-u e kanday “Daydayawen daka e APU DIOS! Bimmunget kan hi-gak ni nunman et kastiguen muwak, nem inelubyag muwak nunya tep endi law bunget mu.

² Hi-gam e Apu Dios hu mengihwang ni hi-gak. Nakka medinnel ni hi-gam niya eleggak umtakut, tep hi-gam e APU DIOS hu kakelpuin elet ku niya hi-gatu kamengidwat ni kabaelan ku. Hi-gam hu kamengihwang ni hi-gak.”

³ Ya metengnin ni danum ey kamengippeam-leng ni na-wew ni tuu. Hanniman ida dama hu tutu-un APU DIOS e nemahhig hu amleng dan pengihwangan tun hi-gada.

⁴ Yan nunman alin aggew ey kanyulliy “Pansalamat itsun APU DIOS! Pandasal itsun hi-gatu. Ehel tayun emin ni tutu-u hu impahding tu! Ey i-hel tayu hu kasina-gey tu!

⁵ Ia-apphehi tayu hi APU DIOS tep yadda kayyaggud ni impahding tu ey peamta tayuddan emin ni tutu-u humman idan impahding tu.

⁶ Hi-gatsun tutu-ud Zion, itkuk tayu a-appheh tayu tep ya amleng tayu! Tep ya Dios ni Israel ey Kayyaggud ni peteg, et-eteng kabaelan tu niya kamekihahha-ad ni hi-gatsu.”

13

Kastiguen APU DIOS ida iBabilon

¹ Huyya impeamtan Apu Dios nan Isaiah e u-unggan Amos ni kekastiguan ni Babilon.

² Ita-gey yu bandelah yud ta-pew ni duntug ni endi keyew niya tekuki yudda sindalu niya intagey yu ngamay yu ma-lat hegepen da niya bahbahren da humman ni kamampahhiyan bebley e Babilon.

³ Minandal APU DIOS ida sindalu tun kamakangngu-unnud ni hi-gatu, et dadda gubaten hu pinhed tun kastiguen * tep nemahhig bunset tun hi-gada.

⁴ Dengel yu hu ngaladdan dakel ni tutu-ud duduntug. Inemung APU DIOS e Kabaelan tun emin hu sindalud kebebbebley et idaddan tudan mekiggubbat.

⁵ Mangkelpuddad nangkeidawwin bebley di gilig ni puyek, et hi-gada ussalen APU DIOS ni

---

* **13:3 13:3** Hin-addum ni kaussalan APU DIOS hu sindalun edum ni bebley ni mengapput idan kamengippehelheltap idan helag Israel. Henin nunya e binegan APU DIOS ida iMedes et bahbahren dadda iBabilon ni nengilaw idan helag Israel di bebley da et mambalin idan balud diman.

memahbaha ni emin nunman ni bebley di Babilon
 † tep ya bunget tu.

⁶ Pampepekkaw kayun takut yu tep iyyallin medettengan hu aggew ni gintud APU DIOS e Kabaelan tun emin ni pemahbahaan tun hi-gayu.

⁷ Meendilli elet idan tutu-u tep ya takut da. ‡

⁸ Nemahhig ali takut yu niya manhelheltap kayu henin kapanhelheltapin biin pan-ungngaan tu. Endilli mabalin ni pehding yu, ebuh ni manhintetkel kayu e ka-ang-ang e nemahhig takut yu. Mandadalang ali angah yun baing yu.

⁹ Medettengan ali etan aggew ni gintud APU DIOS ni pengippeang-angan tun nemahhig ni bunget tu, et bahbahaan tu eya puyek et mambalin ni eleg mebebleyi. Pekibbahbah tuddallin emin hu neliwtan.

¹⁰ Eleg idalli law umheyaw hu bittuwen niya bulan. Anin alin aggew et me-ngetan. §

¹¹ Kan APU DIOS ey “Bahbahek eya puyek et kastiguek emin hu lawah ni tutu-u tep ya liwat da, anin idan kamampahhiya, yadda manghay niyadda mabunget ni tutu-u.

¹² Hahhakkey idalli metdaan ni tutu-u tep ya huyyan meippahding et daddakkel ali bilang ni nemahmah ni balituk nem hi-gada. Em, daddakkel ali bilang ni balituk di Ophir nem ya bilang ni tutu-un metdaan.

---

† **13:5 13:5** Ya edum ni nengamtan ehel ni Hebrew ey kanday: Ya keibbellinan ni “emin nunman ni bebley di Babilon” ey “emin ni bebley di puyek.” ‡ **13:7 13:7** Jeremiah 6:24 § **13:10 13:10** Ang-ang yu hu Joel 2:10, ya 2:31 et ya Revelation 6:12-13.

¹³ Hi-gak e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin ey peang-ang ku bunget ku et igiwwed ku kabunyan ma-lat maglid eya puyek di yinudungan tu.”

¹⁴ Yadda an nekibebley di Babilon ey mam-bebessik idan mambanggad di bebley da e henidda makwah ni kapampedugan kamanded-weng, niya henidda kalneroh ni newahit e endi mengippattul ni hi-gada.

¹⁵ Yadda etan medpap ni hi-gada ey tetwiken idan buhul dadda et matey ida.

¹⁶ Ey petteyen dadda u-ungnga da e bakdungan daddad hinangga da. Hehgepen mewan ni buhul da baballey da, et pan-alen da hu hipan wadadman. Pandedpapen dadda bibi-i et piliten daddan i-ulig.

¹⁷ Kan mewan APU DIOS ey “Igga-gak ida iMedes * et gubaten dadda iBabilon. Anin ni piga balituk niya silber ni ia-alluk dan hi-gada, ma-lat eleg da ituluy ni mengubbat ni hi-gada, et eleg da hengguda.

¹⁸ Pampennaen daddalli kakat-agu ey eleg dalli hehmekadda gegellang niyadda kaungaunga.

¹⁹ Ma-nu tep ya Babilon hu kekakkayyaggudan ni bebley eyad puyek e kaippahhiyyaddan bim-mebley, nem hi-gak e hi APU DIOS ey bahbahek ali, henin impahding kun Sodom et ya Gomorrah.

---

* **13:17 13:17** Yadda iMedes ey nambebley idad appit ni north e Iran law ni nunya. Huyyaddan iMedes ey nei-dum idan sindalun Cyrus e patul ni Persia et apputen da Babilon eman ni 539 B.C. (Ang-ang yu hu Jeremiah 51:11, ya 51:28, ya Daniel 5:31 et ya 6:28.)

²⁰ Et endilli law ni ingganah mambebley di-man. Yadda kamandaladalan ni Arab ey eleg ida mangkampudman. Anin idan kamampattul et eleg dalli law ippattul animal dadman.

²¹ Yadman ali panha-adan idan animal di desert. Yadda etan nekabbahbah ni baballey di-man ey panha-adan idallin akup niyadda ostrits. Anin idallin immeyew ni gelding et yadman ali pan-a-ayyaman da.

²² Yadda dama hayinah niyadda jakal ey manha-ad idallid nebaew ni kakkayyaggud ni baballey idan aap-apu. Humman ni nagtud ni aggew ni kebahbahan ni Babilon ey iyyallin medetteng.”

14

Ya nambangngadan idan iIsrael ni neilaw di edum ni bebley

¹ Nem hehmeken alin APU DIOS ida helag Israel. Ibbilang tuddalli mewan ni tutu-u tu niya ibbangngad tuddan mambebley di bebley da. Anin idalli tutu-ud edum ni bebley et umaliddan mekibbebley ni hi-gada et mei-dum ida damaddan helag Israel.

² Baddangan alin dakel ni bebley ida helag Israel ma-lat mambangngad idad bebley dan indawat APU DIOS ni hi-gada. Et pambalin daddalli humman ni tutu-ud edum ni bebley ni bega-en da. Ey apputen daddalli etan tutu-un nengenapput lan hi-gada et hi-gadalli law hu pan-ap-apuddan nunman ni nengipelilligat lan hi-gadan nunman.

Ya keapputan ni patul di Babilon

³ Pappegen alin APU DIOS hu neihbutan idan tutu-u tu * ma-lat masiked hu daka lelemyungi niya daka panhelheltapi, tep ya nekalligat ni ngunun daka ippilit ni pengunnun hi-gada.

⁴ Yallin pengippahdingan tun nunya, ey talalangkaan idallin tuu tu hu patul di Babilon e kanday “Neapput kaya mewan law hu lawah ni patul di Babilon! Nepappeg law hu tuka pampehelheltapin tutu-u.

⁵ Tep pinappeg law APU DIOS hu kabaelan idan lawah nemnem tun aap-apu,

⁶ tep gapuh ni nemahhig ni bunget da ey impanhelheltap dadda kumamman hu tutu-un inenapput da.

⁷ Yan nunya law ey melinggep ida katuutuud kebebbley eyad puyek, et humman hu, ida kaman-a-appeh ni amleng da.

⁸ Anin idan keyew e belbel niya sedar di Lebanon et ida dama kaman-an-anlan neapputan ni patul di Babilon, tep endi law manlel-ngeh ni hi-gada. †

⁹ Ya bebley idan netey e Kadungayan ey nandaddan ni mengapngan patul ni Babilon. Anin idan linnawan aap-apun nunman eyad puyek et imminah idan menammun hi-gatu.

---

* **14:3 14:3** Impakulug APU DIOS ni pappegen tu hu neihbutan idan helag Israel di Babilon henin nemappegan tun neihbutan dad Egypt eman lan nebayag. † **14:8 14:8** Yadda patul di Assyria niyad Babilon ey nebayag ni impalpalngeh daddan tutu-u da hu kakkayyagud ni keyew di Lebanon et ienamut dad bebley da.

¹⁰ Kandan hi-gatuy ‘Nambalin ka damelaw ni nekapuy ni nunya e henin hi-gami.

¹¹ Yan nunman ey et-eteng kabaalam, et humman hu, in-ena-appehan dakaddan tutu-u e pinenelpeding da gitalah dan nenaydayaw dan hi-gam. Nem endi law henin nunman tep iyyadya ka law di bebley ni netey. Muka pambakbaktadi niya muka iwawwangngal ida bigih.’ ”

¹² Hi-gam e patul ni Babilon e kameingngadnin madilag ni bittuwen ni kakkabbuhhan † ey et-eteng hu kabaalam ni nunman e kamengennap-put ni tutu-u eyad puyek, nem impedep-ah dakan nalpud kabunyan et ma-gah ka eyad puyek.

¹³ Tep kammud nemnem muy “Pehding kun emin hu kabaalan ku et lektattuy hi-gak hu eta-ta-gey nem yadda keta-ta-geyyan ni bittuwen. Ya yuddungngak ni man-ap-apu ey yad keta-ta-geyyan ni duntug e kapanha-adiddan dios.

¹⁴ Li-bahan kudda kulput et man-ingngeh kamin APU DIOS e Eta-gey ni peteg.” §

¹⁵ Nem impalaw daka kumedek di daul ni puyek di bebley idan nangketey.

¹⁶ Yadda menang-ang ni hi-gam diman ey daka kapanhintetkeli e daka nemnemnema neipahding ni hi-gam. Kaday “Kaw huyya etan kabaalan tun mengiggiwwed eyan puyek ni kamengip-petekkut ni nan-ap-apuan ni edum ni patul?

---

† **14:12 14:12** Beken ni ebuh hu patul di Babilon ni nengadanan ni “madilag ni bittuwen ni kakkabbuhhan,” nem anin daman hi Satanas. (Ang-ang yu hu Luke 10:18.) § **14:14 14:14** [12-14] Hi Satanas ey ihik tun pilliwen hu nan-ap-apuan APU DIOS.

17 Ey kaw beken ni hi-gatu nemahbah ni kebebbley et mambalin idan eleg mebebleyi? Niya kaw beken ni hi-gatu hu nengapput idan etta-teng ni bebley e eleg tudda hemeken hu ingkalebut tu et eleg tudda paenamut?" *

18 Yadda nangketey ni patul ey immen idad kayyaggud ni kulung da.

19 Nem hedin hi-gam man eleg ka meikkullung e heni kan nahpak ni pangan keyew e pemegga bekah et pan-inggagasinan. Mei-ibbeng ali annel mud bitu et meita-bun ni hi-gam hu annel idan sindalun netey di gubat.

20 Eleg daka iyayyaggud ni ikkulung ni henin daka pehding ni patul tep binahbah mu bebley mu et pampateyem ida tuum. Hi-gam e lawah ni patul ey endiddan lawah ni familyah mu hu metdaan ma-lat meliwwan idan ingganah.

21 Hi-gayuddan tutu-u, pampatey yudda u-ungngan nunyan patul tep ya nambahulan ida lan aammed da, ma-lat eleg ida man-ap-apu eyad puyek niya ma-lat eleg ida mampengapyan etta-teng ni bebley.

Ya pemahbahan nan APU DIOS ni Babilon

22 Hi APU DIOS e Kabaelan tun emin ey kantuy "Gubbaten ku hu Babilon et bahbahen ku. Anin idan kaungaunga et endi an metdaan ni umtagu. Hi-gak e hi APU DIOS hu nanghel idan nunya.

---

* **14:17 14:17** Ya etan patul di Babilon ey eleg tu ibbukyat ida helag Israel ni ingkalebut tu. Hanniman daman Satanas e eleg tu ibbukyat ida ingkalebut tu, nem immali hi Christo ni mengibbukyat idan ingkalebut nan Satanas. (Ang-ang yu hu Luke 4:18.)

²³ Bahbahek humman ni Babilon et pambalin kun kamelellebbeng et pambalyan idan akup niyadda edum ni sisit. Heggadak ali humman ni bebley ma-lat mahegad ni emin hu wadadman. Hi-gak e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin hu nanghel nunya.”

Ya pengastiguan APU DIOS ni Assyria

²⁴ Insapatah nan APU DIOS e Kabaelan tun emin e kantuy “Ya implanuh kun pehding ey nanna-ud ni meippahding.

²⁵ Bahbahek ida iAssyria di deya bebley kud Israel e pampetteyek ida eyad duduntug ma-lat masiked hu nanhimitan idan tutu-uk ni hi-gada niya ma-lat eleg ida law manhelheltap.

²⁶ Henin nunya implanuh kun pehding. Maku-lug ni kastiguen kun emin hu tutu-ud kebebbley eyad puyek niya nandaddannak ni mengipahding nunya.

²⁷ Hi-gak e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin hu namplanuh nunya. Nanna-ud ni pehding ku huyya e endi mengippesikked ni hi-gak!” †

Ya pengastiguan APU DIOS ni Pilistia

²⁸ Huyya neipeamtan hi-gak e hi Isaiah eman ni toon ni neteyyan nan patul e hi Ahas.

²⁹ Kan Apu Dios ey “Hi-gayun iPilistia, ey entan pan-am-amleng yun neteyyan ni patul ni nampehelheltap ni hi-gayu. Tep ya etan u-ungnga tun meihhullul ey nehalhalman nem hi-gatu. Ya pinhed tun e-helen huyya ey hedin netey hu hakey ni uleg ni negitaan ey mewedda

---

† **14:27 14:27** [24-27] Ya inamnuan nunyan inhel nan APU DIOS ey neitudek di Isaiah 37:21-28.

impah tun meihhullul ni nehalhalman nem ya inetu. Humman ni impah tu ey henilli dragon ni memahbah ni hi-gayu.

³⁰ Ippaptek kudda nangkewetwet ni tutu-uk e henin kapemaptek ni kamampattul idan kalneroh tu. Nak ihhamakan idan panha-adan dan endi lawah ni meippahding ni hi-gada. Nem peellik ni hi-gayun iPilistia hu nemahhig ni bisil et endi an metdaan ni hi-gayun meteggu.

³¹ Hi-gayuddan iPilistia, elet yu nangih yun takut yu. Tep ida kamengelli dakel ni sindalun melpud north e henidda kaman-ehbuk ni dep-ul hu kedakkel da. Neka-let ida niya endi takut da.

³² Hipa ihhumang tayuddan buhul tayun um-alin melpud Pilistia? † Kantayulliy 'Inhammad nan APU DIOS ni kinapya hu Zion ma-lat yadman keihhikkugan idan kamanhelheltap ni tutu-u tu.' "

15

Ya pengastiguan nan APU DIOS ni Moab

¹ Huyya impeamtan APU DIOS ni mekapkapyad Moab: Mebahbah ida bebley di Moab, e Ar niya Kir, ni hakey ni hileng. *

² Yadda iDibon di Moab ey umlaw idallid daka pan-appisin duduntug et ida mannannangngih diman. Umlelemyung idalli et kep-uhan dalli iming da niya bewek da ey nannangngihan

---

† **14:32 14:32** Huyyaddan um-alin mekihummangan ni melpud Pilistia ey da na-mu ibbaga et mambabaddang idan mekiggubbat ni iAssyria e buhul da. * **15:1 15:1** Yadda iMoab ey nebayag ni buhul idan helag Israel. (Ang-ang yu hu 2 Kings 13:20.)

dadda iNebo niyadda iMedeba tep ya neipahding ni hi-gada.

³ Mambalwasiddan langgusih niya mannan-nangngih ida, anin ni attu kad-an da, yaddad keltad niyaddad baballey da.

⁴ Medngel alid neidawwi ingganah di Jahas hu nangih idan iHesbon † niyadda iElealeh. Anin idallin sindalud Moab et nemahhig ali takut da et manggegeyey ida.

⁵ Nak ida kahehhemekan peteg hu iMoab. Ida kamemsik di Soar ‡ niyad Eglat Selishiya. Daka pedalladallan nangih da ey menyed idad keltad ni mampellaw di Luhit. Yadda edum ey ida kamemsik di Horonaim. Daka nangnangih nebahbahan ni bebley da.

⁶ Natduk ida kulukul di Nimrim. Nakling ida helek et endi law kameang-ang ni neitnem.

⁷ Namsik ida tutu-un nan-ale da emin hu limmu da et man-agwat idad Kulukul e Willows.

⁸ Ya nangih idan iMoab ey kamedngel di bebley da meippalpud Eglaim ingganah di Beer Elim.

⁹ Ya wangwang di Dibon ey nambalin ni madlang tep napnun kuheyaw ni nangketey ni tutu-u. Nem wada nehalhalman ni pehding APU DIOS idan iMoab tep anin ni wada metdaan ni hi-gada et peunnud tuddalli layon ni memdug ni hi-gada et pampateyen tudda.

---

† **15:4 15:4** Ya bebley e Hesbon ey umlaw di hampulut hakey ni kilometroh di appit ni kasimmlin aggew meippalpud Netey ni Baybay. Huyyan bebley hu nampatulan nan hi Sihon eman ni nansakupan ni Israel. (Ang-ang yu hu Numbers 21:23-36.)

‡ **15:5 15:5** Ya bebley e Soar ey wadad appit ni south ni Netey ni Baybay. (Ang-ang yu hu Genesis 14:2, ya 19:23 et ya 19:30.)

16

Endi hu namnamah idan iMoab

¹ Humman idan natdaan ni iMoab ni bimmesik di Selah etan di desert ey immipeilaw idan impah ni kalneroh di Jerusalem e humman pengippeang-angan dan neminshed dan mekih-hayyup ni patul di Judah.

² Yadda bibi-in iMoab ey immen idad gilig ni Wangwang e Arnon e henidda sisit ni nedeg-al di buya dan eleg da law amta lawwan da.

³ Humman idan iMoab ni limmaw di Jerusalem ni nengilaw ni impah ni kalneroh ey kandaddan iJudah ey "Ehel yu anhan hedin hipa kayyaggud ni pehding mi. Hemek dakemi et baddangan dakemi, e heni kayu keyew ni kaum-idwat ni metengnin ni panhidduman hedin nandattekk aggew ma-lat man-yyatu kami anhan di kadan yu. Bimmesik kamillid bebley mi et mukun kekdewen mi anhan e ittalu dakemi et endi menemmak ni hi-gami.

⁴ Iebulut dakemi anhan ni manha-ad eyad bebley yu. Iehneng dakemi anhan niya ihwang dakemid buhul * min neminshed ni memahbah ni hi-gami."

Hedin endiddalli law hu kamampehelheltap ni edum dan tuu niyadda kamemahbah ni bebley

⁵ ey mampatul ali hu hakey ni helag David. Kayyaggud niya meandeng ali hu pehding tu tep ya et-eteng ni neminshed tun tutu-u.

---

* **16:4 16:4** Huyyaddan buhul ey humman ida na-mu hu sindalun iAssyria e buhul idan iMoab et ya iJudah.

⁶ Kan idan tutu-ud Judah ey “Dingngel mi e nemahhig hu kapampahhiyyaddan iMoab. Niya inamta mi e nebahah daka penang-ang ni edum dan tutu-u, nem endi silbin daka pampahhiyyai.”

⁷ Mannannangngih idalli humman ni iMoab tep manhelheltap ida. Umnangih idalli niya umlelemyung ida hedin ninemnem da hu mangkeheng-ew ni kinakinan dad bebley dad Kir Hareset.

⁸ Nebahbah ida papayyew di Hesbon niyadda leguntad Sibmah e kakelpuin kamekapyan meinum ni kaibuttebutteng idan aap-apud kebebbley ni nunman. Makahkang ida humman ni legunta. Dimmateng di Jaser ingganah di appit ni kasimmilin aggew di desert niyad Netey ni Baybay di appit ni kakelinnugin aggew.

⁹ Et humman hu, nakka umnangih tep aeyulah ida humman ni leguntad Sibmah. Henidda mewan ni iJaser e nakka umnangih tep ya kameippenahding ni hi-gada. Nak mewan kaumnangih tep yadda bebley di Hesbon niya Elealeh tep endi law meennidman ni pan-am-amlengan idan tutu-u.

¹⁰ Endi law hu pan-am-amlengan ni tutu-un ahiani. Endi law kaumtenektekkek niya kaum-ena-appah di leguntan amleng da. Tep endi law kekpalen ni grapes et mekapyan meinum. Em, endi law kaman-am-amleng tep pinappeg APU DIOS hu pan-am-amlengan da.

¹¹ Nemahhig lemyung kun neipahding ni Moab niya Kir Hareset.

¹² Ida kamea-atu iMoab ni umlaumlaw ni an mandasal idan dios dad duduntug ey endi

damengu silbitu.

¹³ Huyya dedan la inhel nan APU DIOS ni nunman ni meippahding ni hi-gada.

¹⁴ Yan nunya ey kantuy “Melebbah tellun toon et meendi hu kinedangyan idan Moab niya hahhakkey ali metdaan ni tutu-u tu. Humman idallin metdaan ey endi elet da.”

17

Ya pengastiguan nan APU DIOS ni Syria et ya Israel

¹ Huyya hu inhel APU DIOS ni kebahbahan ni Damascus: “Ya Damascus e et-eteng ni bebley di Syria ey meendilli tep mebahbah.

² Hanniman damadda hu bebley di Aroer di Syria e meendillin ingganah hu mambebley diman. Umlaw idalli babakka niya kakalneroh ni manha-ad diman ey endi mengebbul ni hi-gada.

³ Meendilli law hu nehammad ni netuping ni luhud ni Israel e kakeihhikkugin bimbebley. Anin ni ya Damascus di Syria et sekkupen alin edum ni bebley, et yadda bimbebley diman ni metdaan ey mebabba-ingan ida heniddan iIsrael tep meendilli et-eteng ni kabaelan da. Hi-gak e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin hu nanghel idan nunya.”

⁴ Kan APU DIOS ey “Yan nunman alin aggew ey mepappeg hu dayaw idan iIsrael, niya meendi hu kinedangyan da et mambalin idan nekawwetwet.

⁵ Tep meiwwalleng ali et heniddan payew di Nedeklan di Rephaim hedin neani et endi law neitnem.

⁶ Hahhakkey idalli tutu-un metdaan di Israel et henilli keyew ni olibah ni pinlag da lameh tu, et wadan ebuh hu dewwa winu tellun wadad utduk tun eleg mapugah. Ey anin ni makallameh ni panga et epat winu liman ebuh hu lameh tun metdaan. Hi-gak e hi APU DIOS e Dios ni Israel hu nanghel idan nunya.”

⁷ Yan kedettengan alin nunman ni aggew ey mandinnel idalli law hu tutu-ud Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel, e namyuh ni hi-gada.

⁸ Eleg idalli law mandinnel idan kinenapya dan u-ukkul ni dios da, henin Asherah, niya eleg idalli law man-appit ni insensoh ni megihheb di daka pan-appisin kinapya da.

⁹ Anin idan bebley tayun nehammad luhud tun nakagguwalyaan, et mehi-yan ali tep makabbahbah ida, et mambalin ni heniddan bebley idan Hibite et yadda Amorite ni nunman e nangkehiyan tep bimmesik ida bimmebley tep ya takut dadda lan aammed tayun helag Israel.

¹⁰ Hi-gayun iIsrael, ey liniwwan yu hi APU DIOS ni kamengihwang ni hi-gayu niya kamengipaptek ni hi-gayu, e heni et-eteng ni batun yuka keihhikkugi. Anin na-mun ya kekakkayaggudan ni grapes ni nalpud edum ni bebley hu ittanem yu,

¹¹ et yan nunman ni aggew ey neetteng et mewa-wa ey himmabung, et endi damengu yu ellan ni lameh tu. Ebu kumedek hu ligat ni helheltapen yu.

Ya neapputan idan buhul ni iIsrael

¹² Iyaddalli dakel ni sindalun mengubbat ni hi-gayu. Heni bungug ni naka-let ni dalluyun di baybay hu ngaleda.

¹³ Anin ni henidda anggetakkut ni dalluyun et pesikked APU DIOS ida et lektattuy newahit ida, et manglaw idad nangkeidawwin bebley e henidda dep-ul ni intayab ni pewek.

¹⁴ Anggetakkut idan hileng, nem hedin newawa, man attukaw ida. Henin nunman meippahding idan memahbah niya mampengellan hipan wada eyad bebley tayu. *

18

Ya pengastiguan APU DIOS idan iKus

¹ Nanna-ud ni mebahbah kayun tutu-un nambebley di Kus di gilig idan wangwang e kamedngel hu bingig ni kamantayyatayab ni dudun.

² Yadda impaeli yun nanlugan di bangkan nekapyad katlubbung ey daka iddalan di Wangwang e Nile et lumaw idad edum ni bebley.

Ey hi-gayun impaeli dan kamehahwisik ni an menghel ni kaippaad idan tutu-ud kebebbebley, anemut kayud bebley yun ginedwan wawangwang, hi-gayun etata-gey ni tutu-u e mangkalinah belat yu niya hin-appil ehel yu niya

---

* **17:14 17:14** [12-14] Ang-ang yu hu 37:36-37 ni inamnuan nunyan na-hel deya.

katekkusiddan tutu-ud kebebbley. Huyya yu ehel di bebley yu. *

³ Emin kayun nambebley di puyek, dengel yu huyya. Hedin neita-gey hu bandelah di duntug ey ang-ang yu. Niya dengel yu hedin simmenul hu tangguyup!

⁴ Kan APU DIOS ni hi-gak ey “Hi-gak ey nakka man-uh-uhdung e nakka ang-ang-anga hu planuh idan buhul idan iJudah, nem nak ni kapemegga i-ineng, henin kakeweddain delnun hileng ni ahiani. Em nakka man-uh-uhdung henin aggew ni emaggew.”

⁵ Huyya inhel APU DIOS ni meippangep idan buhul tayu, tep eleg da ni ilepun umgubat e ida kamamplanuh e ida kamei-ellig di grapes ni kamangkelu-um, nem umkukumna idalli ey hegpaten idan APU DIOS henin kapenegpasin pangan grapes ni eleg umlameh. †

⁶ Mangkeiwwehhit idalli annel ni sindalu yud payew et pangkanen idallin sisit ingganah mepappeg hu ugew. Hanniman ida dama animal di muyung e wada kennen da ingganah

---

* **18:2 18:2** [1-2] Humman idan impaeliddan bimbebley di Kus ey immaliddad Judah et ehelen daddan aap-apudman hu planuh ni patul dan mei-dum ida sindalun iJudah idan sindalu tu et makigubat idaddan buhul dan iAssyria. Nem hi Isaiah ey inamta tu e beken ni kayyaggud hu da pengebbulutan nunman, et ya kumaddan pehding da ey mandinnel idan APU DIOS ni mengihwang ni hi-gada. Et ehelen tuddan nunman ni tutu-u e um-anemut idad bebley da. Yan nunman ni ennamutan da ey inebig tu nin hi-gada huyyan meippahding alin edum ni aggew. † **18:5 18:5** Huyyaddan buhul idan iJudah ni bahbahen APU DIOS ey humman ida sindalun Assyria.

mepappeg hu ketel.

⁷ Nem medettengan ali aggew ni pampengilian idan etata-gey ni tutu-un malinah belat dan i-appit dan APU DIOS e Kabaelan tun emin.

‡ Humman idan tutu-un hin-appil ehel da ey nambebley idad ginenedwaddan wangwang. Katattakusiddan emin ni tutu-u tep naka-let ida niya makabbunget ida. Pan-i-ali dalli iddawat dan APU DIOS e Kabaelan tun emin di Duntug e Zion e kapenaydayawin hi-gatu.

19

Ya pengastiguan nan APU DIOS ni Egypt

¹ Huyyan meippeamta ey mekapkapyallid Egypt: Hi APU DIOS ey nanlugan di kulput * ni elistun kamenglaw di Egypt. Ida kaum-tatakut tutu-udman ey hedin yadda etan dios dan kinapyan tutu-u ey ida kamanggegeygey di hinangga tu.

² Kan APU DIOS ey “Weddaek ali gubat di Egypt et hi-gada ngun tutu-udman ey nampapatey ida. Anin ni han-aaggi niya nandadagsi baballey da et nampapatey ida. Yadda tutu-ud etta-teng ni bebley ey hi-gada ngu ni nanggugubat ida. Hedin yadda mewan patul ey mampippilliw idan man-apu.

³ Bahbahek hu planuh idan iEgypt et humigadda. Et humman hu, mambegga idallin

---

‡ **18:7 18:7** Huyyaddan tutu-un nambebley di Kus e memaddang et idan iJudah ni mekiggubbat ni buhul dan iAssyria, ey daydayawen dalli hi APU DIOS e Dios idan helag Israel ni edum ni aggew. * **19:1 19:1** Ang-ang yu hu Psalms 68:4, ya 104:3 et ya Matthew 26:64.

baddang idan kinapya dan dios da. Ey dalli ibagaddan kamammagguway niyadda linnawan nangketey hu ittugun da ma-lat amtaen da hedin hipa pehding da.

⁴ Yalli pambalin kun man-ap-apun hi-gada ey ya makabbunget niya anggetakkut ma-lat panhelheltap tudda. † Hi-gak e hi APU DIOS e Ap-apun Kabaelan tun emin hu nanghel idan nunya.”

⁵ Metduk ali danum di Wangwang e Nile et mema-ganan dalinat tu.

⁶ Anin idallin alak niyadda kulukul di diman Egypt et mampanhemmyu ida, tep mambabbabal ni metduk et makling ida katlubbung niya helek diman.

⁷ Anin idan hipan simmemel niya nangkeitnem di gilig ni Nile et mema-ganan ida et itayab idallin dibdib et meendidida.

⁸ Yadda daka iddinel neitu-wan dad daka ellan deleg diman ey umnangih idalli tep meuppadda. Endilli law silbin benwit da niya tabukul da.

⁹ Hedin yadda mewan bibi-in kamampan-ebbel ey meendi ngunnen da, tep endilli law umtemel idan daka ittanem ni ussalen dan daka i-abel.

¹⁰ Ey emin ida kamengapyan luput niyadda nelaing ni mekittangdan ey umlelemyung ida.

¹¹ Yadda ap-apud bebley e Soan ‡ ey endi nemnem da. Anin idan kelalla-ingan ni tutu-

---

† **19:4 19:4** Huyyan makabbunget ni ap-apu ey hi Esarhaddon na-mu e patul di Assyria. Inapput idan sindalu tu hu Egypt eman ni 670 B.C. (Ang-ang yu hu Isaiah 20:4.) ‡ **19:11 19:11** Ya Soan ey hakey etan idan etta-teng ni bebley ni kapanha-adiddan ap-apud Egypt.

ud Egypt et naka-ihhalla daka ittugun ni patul da! Endi mewan baing dan mampahhiyan patul e kanda ni-ngangu ey nahlag ida kunud nangkelaing ni tutu-u niya nahlag idan patul.

¹² Attudda mewan ida nangkelaing ni konsihal ni umtugun ni hi-gam e patul, et ehelen dan hi-gam hu planuh APU DIOS e Kabaelan tun emin ni pehding tun Egypt ey?

¹³ Endi nemnem idan aap-apud Soan. Hedin yadda dama aap-apud Memphis man nehaul ida. Gullat et kuma ey hi-gada hu mengipappangngulun panyaggudan ni bebley dan Egypt, nem beken, tep lawah kumedek intuttuddu da.

¹⁴ Impambalin dedan APU DIOS ni endi petek tu hu daka ituttuddu. Et humman hu, kapan-ipahding idelaw ni tutu-ud Egypt ni emin hu hipan panliwwatan. Henidda nebuteng ni kemandangidangiwi e meikkudlih idad uta da.

¹⁵ Endi hakey ni tuud Egypt ni dammutun umbaddang ni mengituttuddun panyaggudan da, kedangyan niya newetwet, eta-gey saad tu niya nebahah.

Daydayawen alin Egypt hi APU DIOS

¹⁶ Yan nunman alin aggew, ey mambalin ida iEgypt ni endi elet da e henidda bii, niya umgeneygey idan takut dan penang-angan dan nandaddan hi APU DIOS e Kabaelan tun emin ni mengastigun hi-gada.

¹⁷ Nemahhig kaya mewan hu takut daddan iJudah, nema-ma hedin ninemnem da etan implanuh APU DIOS e Kabaelan tun emin ni pehding tullin hi-gada.

¹⁸ Yan nunman alin aggew ey ya ehel idan Hebrew hu mei-hel etan idad liman etta-teng ni bebley di Egypt. § Ey hedin mansapatah ida tutu-u, man issapatah dad ngadan APU DIOS e Kabaelan tun emin. Ya hakey idan nunman ni bebley ey mangeddanan alin 'Bebley ni Aggew.'

¹⁹ Yan nunman ali mewan ni aggew ey wadalli mekapyan pan-appitan nan APU DIOS di gawwan bebley di Egypt. Ey wadaddali peehneng dan batun penginekneman dan APU DIOS di gilig ni Egypt.

²⁰ Humman keang-angan tu e wada hi APU DIOS e Kabaelan tun emin di Egypt, et hedin wada kamengippehelheltap ni hi-gada et mandasal idan hi-gatu, ey wada ittu-dak tun mengihwang ni hi-gada.

²¹ Yan nunman alin aggew hu pengippeamtaan APU DIOS idan iEgypt e hi-gatu makulug dedan ni DIOS. Et hi-gatulli law hu daydayawen da niya hi-gatu i-appitan da. Mansapatah idallin hi-gatu ey pehding dalli humman ni insapatah da.

²² Hanniman ali meippahding e kastiguen APU DIOS ida iEgypt, nem peyaggud tudda dama, tep mambangngad idallin APU DIOS et mandasal idan hi-gatu. Dedngelen tulli dasal da et peyaggud tudda.

²³ Yan nunman alin aggew, ey wada kayyaggud ni keltad ni mekapy meippalpud Egypt inganah di Assyria, et yadda iAssyria ey umlaw

---

§ **19:18 19:18** Yan negibbuan ni nemabhahan idan sindalun iBabilon ni Jerusalem (586 B.C.) ey dakel ida helag Israel ni bimmesik di Egypt et ida mambebley diman.

idad Egypt ey yadda iEgypt ey umlaw idad Assyria et mandayaw idallin emin ni hakey ni Dios. *

²⁴ Yan nunman alin aggew, ey mei-dum hu Israel ni hi-gada. Man-eeddum idalli huyyan tellu et mebendisyonan idalli huyyan bebley tep ya Israel.

²⁵ Et kan alin APU DIOS e Kabaelan tun emin ey “Bendisyonan dakeyun iEgypt e tutu-uk anin ni hi-gayun iAssyria ni lintuk. Ey bendisyonan dakeyu daman iIsrael ni pinilik ni tutu-uk.”

20

Ya pengapputan ni Assyria ni Egypt et ya Kus

¹ Hedin hi Sargon e patul ni Assyria ey immandal tu etan ni ap-apun sindalu tu et gubaten da Asdod e et-eteng ni bebley di Pilistia et sakupen da.

² Yan nunman hu nanghelan APU DIOS ni hi-gak e hi Isaiah e u-ungngan Amos e e-kalen ku patut ku niya balwasik ni langgusih et nak mandaladalan. * Inu-unnud ku humman ni inhel tu et ipahding kun tellun toon.

³ Yan nunman ni nansakupan ni Assyria ni Asdod ey kan APU DIOS ey “Hi Isaiah e bega-en ku ey an nandaladalan ni tellun toon e endi

---

* **19:23 19:23** Yan kagetugetut ni toon ey nambuhhulan ida iEgypt et yadda iAssyria, nem yallin edum ni aggew ey kayyaggud ali pandadagyuman da tep ya daka pengullug ni AP-APU. * **20:2 20:2** Yan nunman ey kae-kaladdan sindalu hu balwasin balud da ma-lat kebabba-ingan da. Hi Isaiah ey an nandaladalan ni tellun toon e eleg mambalwasi et peang-ang tu e meapput idalli iEgypt di gubat et mambalin idan balud ni iAssyria.

balwasi tu niya endi patut tu. Humman immatun ni mekapkapyallid Egypt niyad Kus.

⁴ Ellan idallin patul ni Assyria ida iEgypt niyadda iKus et pambalin tuddan balud, anin idan u-ungnga, yadda nangkea-amma niyadda nangkei-inna. Eleg idalli mampettut niya endilli balwasida † et meang-ang ali sipeda ma-lat kebabba-ingan ni Egypt.

⁵ Umhulun ali humman ni meippahding, ey medismayah idalli niya umtakut ida kamengid-dinnel ni tutu-ud Kus ‡ et yadda etan kamengip-pahhiyan Egypt et meendilli namnamah da. §

⁶ Yan nunman alin aggew, ey kan idallin nunman ni nambebley di gilig ni baybay di Pilistia ey 'Ang-ang tayu kedi neipahding idan tutu-un tayu kapandinnelin umbaddang ni mengihwang ni hi-gatsun pehding ni patul ni Assyria! Hipa makkaw law inna-nu tayun meihwang?' "

21

Ya neipeamtan meippahding alid Babilon

¹ Huyya impeamtan Apu Dios ni hi-gak ni meippahding ni hi-gayun iBabilon: Wadalli

---

† 20:4 20:4 Micah 1:8 ‡ 20:5 20:5 Ya bebley ni nengadanan ni Kus ni nunman ey humman hu Sudan e sakup ni Ethiopia ni nunya. § 20:5 20:5 Yan nunman ey inapput ni Assyria hu appit ni north ni Israel (722-721 B.C.) ey dakel ida hu aap-apud Judah ni kamenegdeg nan Heseekiah ni an mekihummangan idan iEgypt et bumaddang idan mengubbat ni Assyria. Nem inhelan nan Isaiah hi Heseekiah niyadda tutu-u tu et eleg ida mandinel idan iEgypt ni umbaddang ni hi-gada tep endi kabaelan da. (Ang-ang yu hu Isaiah 30:1-2 et ya 31:1.)

memahbah ni hi-gayun heni na-let ni alipuhha-puh di desert. Melpullid anggetakkut ni bebley.

² Inang-ang ku hu anggetakkut ni meippahding ali. Wadalli mengihdul ni Babilon ma-lat mebahbah. Hi-gayun iElam niyadda iMedia, kahelikubi yu ma-lat gubaten yudda iBabilon! Meippahding hu hanniman ni Babilon ma-lat paniked Apu Dios ni daka pengippehelheltapin tutu-ud edum ni bebley.

³ Nemahhig takut kun nenang-angak niya nanggelak ni nunyan neipeamtan hi-gak et nemahhig degeh ni annel ku e henin kagibbekan biin man-ungga.

⁴ Eggak amta pehding ku. Nakka manggegeygey ni takut ku. Nakka um-aabtun kehillangan tu, nem entannit nehileng ey nema-ma kumedek takut ku.

⁵ Entanni mewan ey inang-ang ku e ida kamanhahamul di diman Babilon e yimmudung ida tuud yuddungngan ni mekihhemmul e neiap-ap etan mahdel ni luput. Ida kamammangngan ey mengi-innum ida ey endi maptek ey wada simmekuk e kantuy “Hi-gayun aap-apu, immalidda buhul tayu. Pan-ale yu happiyaw yu. Pandaddan kayun mekiggubbat!”

Ya kameippenahding di Judah

⁶ Entanni ey kan Apu Dios ni hi-gak ey “Lakkay et mu peehneng hu guwalya etan di netuping ni luhud * et peamta tu hedin hipa ang-angen tu.

---

* **21:6 21:6** Huyyan guwalya ey manha-ad di nanlinikweh ni Jerusalem et ang-angen tu hedin wada kamengellin buhul da.

⁷ Ehel mu etan ni ihha-ad mun mangguwalya e hedin wada ang-angen tun tutu-un nanlugan di kalesah ni ginuyud ni handedwan kebayyu niya tutu-un nantakkay di kamel niya donkey ey peamta tu.”

⁸ Immehel etan guwalya ey kantuy “Apu, nanhahha-addak eyad nanguwalyaak ni kahile-hileng niyan kewa-wa-wa,

⁹ ey yan nunya law ni ebuh hu penang-angak idan nantutu-nud ni kakalesah niyadda sindalun kamengelli. Endi! Mebahbah tu-wangu hu Babilon! † Niya emin ida kinapya dan dios dan daka deyyawa ey nangkebukli et maiwehit di puyek.”

¹⁰ Hi-gayuddan tutu-uk di Israel e kamei-ellig di wheat ni netaltag, ey ‡ inhel kun emin ni nunyan hi-gayu hu kayyaggud ni dingngel kun impeamtan APU DIOS e Kabaelan tun emin e Dios idan helag Israel.

Ya na-hel ni meippahding ni Edom

¹¹ Huyya neipeamtan hi-gak ni meippahding ni Edom: § Wadad Edom hu kaum-ehehel ni hi-gak e kantuy “Guwalya, kaw ayepaw pay et han

---

† **21:9 21:9** Ya bebley ni Babilon ey neapput eman ni 539 B.C. Nem yad New Testament ey hedin na-hel hu Babilon, man ya keibbellinan tu ey yadda eleg mengullug nan Apu Dios e beken etan ni bebley. (Ang-ang yu hu Revelation 14:8 et ya 18:2.)

‡ **21:10 21:10** Yadda iJudah ey ida kamei-ellig di wheat ni netaltag tep meapput idallid gubat et mambalin idan balud di Babilon. (Ang-ang yu hu Isaiah 39:5-7.) § **21:11 21:11-12** Ang-ang yu hu Jeremiah 49:7-22, ya Ezekiel 25:12-14 et ya Amos 1:11-12.

mewa-wa? Ehel mun hi-gak hedin piga pay ni olas et han mewa-wa.”

¹² Hinumang ku et kangkuy “Kamangkewa-wa law, nem mehilling ali mewan. * Hedin pinhed mulli mewan ni mahmahan ey pambanggad kan mengibbegga.

Ya na-hel ni meipanggep ni Arabia

¹³ Huyya neipeamtan meippahding ni Arabia: † Hi-gayun iDedan ni kamantu-tu-nud ni mangkampud desert di Arabia,

¹⁴ idwasi yuddan danum hu na-wew. Ey hi-gayun iTema, idwasi yuddan kennen da etan ida bimmesik ni hini-yan da bebley da.

¹⁵ Imbesikan dadda umpatey ni hi-gadan nampan-ispadah, yadda nampampana niyadda anggetakkut ni meippahding di gubat.

¹⁶ Entanniy kan Apu Dios ni hi-gak ey “Meleb-bah hantoon et mepappeg hu dayaw idan tutu-ud Kedar.

¹⁷ Hahhakkey idalli metdaan idan ketultuledan ni tutu-ud Kedar ni nelaing ni umpana.” Ya AP-APU e Dios ni Israel hu nanghel idan nunya.

22

Ya neipeamtan meippahding ni Jerusalem

---

* **21:12 21:12** Ya dammutun keibbellinan nunyan kantun ‘kamangkewa-wa law’ ey kamangkepappeg law hu kapampeheltapiddan iAssyria idan iJudah. Ey ya dammutun keibbellinan nunyan kantun ‘nem mehilling ali mewan’ ey anggegannu law hu pengilleppuan idan iBabilon ni mengippeheltap idan iJudah. † **21:13 21:13-17** Jeremia 49:28-33

¹ Huyya neipeamtan hi-gak ni meippahding ni Jerusalem e kameingngadnin “Nandeklan ni wada Kameippeamta.” *

Hipa kamekennapkapy? Kele wadaddan emin tutu-ud atep ni baballey dan ida kaman-an-anla?

² Kele ida kamangngangala hu tutu-u? Ey kele ida kamantetekkek e daka kaheppuheppula hu pan-am-amlengan da? † Kawehiwehit hu annel idan nangketey ni tutu-u yu, nem beken ni ispadah hu ingkatey da niya eleg ida matey di gubat, tep netey idan upa niya degeh.

³ Bimmesik idan emin aap-apu yu ey endi da impalaw ni paneda, anin ni hakey. ‡ Nem anin ni attu bebsikan da et mehemmak ida et madpap ida.

⁴ Et humman hu, kangkuy “Hi-yan yuwak et anin ni hakeyyak. Entan tuwak a-alluk et nannangngihak ida eya tutu-uk ni nangketey.”

⁵ Yan nunyan aggew hu pengippehelheltapan APU DIOS, e Eta-gey ni peteg, niya Kabaelan tun emin, ni hi-gatsu eyad Nandeklan ni wada Kameippeamta. Ey yan nunyan aggew hu nemahhig hu takut et eleg amta pehding.

---

* **22:1 22:1** Huyyan Nandeklan ey humman na-mu hu nandeklan di daul ni Jerusalem. † **22:2 22:2** Hedin yadda tutu-ud Jerusalem ey ya pan-am-amlengan dan ebuh hu daka heppuheppula, nem eleg da nemneman peamleng hi APU DIOS. (Ang-ang yu hu Isaiah 5:11-12.) ‡ **22:3 22:3** Huyyaddan aap-apu ey matekut ida. Kameang-ang huyyad impahding nan patul e hi Sedekiah niyadda sindalu tu e eleg da iehneng hu bebley dan Jerusalem e neala et bumsik ida, nem nadpap idad neihnup di Jericho. (Ang-ang yu hu 2 Kings 25:4-6.)

Nebahbah hu tuping ni luhud eyan bebley tayun Jerusalem ey kamedngel di duntug hu pekaw idan tutu-un mampebaddang.

⁶ Immalidda hu buhul tayun sindalun iElam ni umgubat e nangkalesah ida niya nampampanadda. Hedin yadda dama sindalud Kir, man nanhappiyaw ida.

⁷ Napnun sindalun buhul tayu niyadda kalesah da hu nangkedeklan ni puyek di Judah e mateba kameitnen. Humman idan buhul tayun nampantakkay di kebayyu ey immen idad eheb ni Jerusalem e ihik dan umgubat.

⁸ Yan nenang-angan yun nunyan neipahding e tutu-ud Judah, ey neendi law namnamah yun meihwang, tep nanna-ud ni hehgepen idan buhul yun emin ida bebley yu ey binsik yun an nengaladdan intalu yun almas yu.

⁹⁻¹⁰ Entanni mewan ey inang-ang yu e wada meiyayyaggud di netuping ni luhud ni Jerusalem et yu ang-angen ida nangkebahbah ni baballey et pambukalen yu et usalen yun mengiyayyaggud idan nunman ni nebahbah ni luhud. Ey ya impahding yun nan-amung ni danum,

¹¹ ey nengapya kayun et-eteng ni tangkih di nambattanan ni netuping ni luhud ni bebley, et pan-amungan yun danum ni kamelpud lebeng di nengin-ahpat. Huttan ida nandinelan yu, nem eleg kayu mandinel nan Apu Dios. Ey hi-gatu namplanuh dedanggu lan emin idan nuntan et han maipahding.

¹² Yan neipahdingan idan nunya ey inhel APU DIOS, e Eta-gey ni peteg niya Kabaelan tun emin, e mannannangngih kayu, umlelemyung

kayu, mampemukmuk kayu niya mambalwasi kayun langgusih et pengipeang-angan yun kayu kamantuttuyyu.

¹³ Nem nan-am-amleng kayu kumedek et kelengen yu baka niya kalneroh et manhamul kayu. Nan-ekan yu detag et menginnuinnun kayu. Kanyuy “Panhahamul itsu kuma ey penginnuinnun itsu, tep mettey itsu damengun kabuhhan.” §

¹⁴ Immehel mewan hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg niya Kabaelan tun emin, et kantun hi-gak ey “Huyyan liwat da ey enggak liwwana ingganah ketteyyan da. Hi-gak e hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg niya Kabaelan tun emin hu nanghel nunya.”

Ya meippahding nan Sebna

¹⁵ Inhel APU DIOS, e Eta-gey ni peteg niya Kabaelan tun emin, ni hi-gak e umlawwak di kad-an Sebna e kamengippaptek ni baley patul, ma-lat nak ehelen ni hi-gatu e kangkuy

¹⁶ “Kaw hipa ka ni-ngangu et kamengapyan kulung mu eyad mabetun duntug e kullunggan idan papatul?

¹⁷ Ma-nu na-mu tep makahhapul kan tuu, nem li-biten dakallin APU DIOS et pela-yud daka.

¹⁸ Heni kalli bolah ni tetngeden tu et ibbeng dakad etan di et-eteng ni bebley et matey kad kad-an idan kalesah ni muka ippahhiya. Kaka mengippebabbaing di baley ni apum ni muka panggunnui.

---

§ 22:13 22:13 Ang-ang yu hu 1 Corinthians 15:32.

¹⁹ Makulug ni e-kalen dakallin APU DIOS di eta-gey ni saad mu et ibabah daka.

²⁰ Yan keippahdingan alin nunya ey peeyyag kulli hi Eliakim e bega-en ku e u-ungngan Hilkiyah, et hi-gatu maihullul ni hi-gam.

²¹ Pebeltan kullin hi-gatu hu balwasim ni kausalan ap-apu, ya ballikid mu niya kelebngam. Niya hi-gatulli hu pan-emmaddan iJerusalem niyadda iJudah.

²² Pambalin kullin ap-apu e meihhayned ni patul ni helag David et ya immandal tu hu meunnud. Hi-gatulli mengnged ni alladdun pamilyah nan David, et ya kei-elligan tu ey ya etan ibbeghul tu ey endi mengiddekkig, et ya illekbi tu ey endi mengibbeghul. *

²³ Meihhammad ali pan-ap-apuan tu, e henin nehammad ni neipa-pan kapengi-ikkesin tuldah. Hi-gatulli umhulun ni keiddeyyawan ni pamilyah tu.

²⁴ Nem hi-gatulli pandinnelan emin ni pamilyah tu niya aaggi tu et lektattuy meliggatan. Henilli etan ni hableyyan ni ngunut, henin babangnga niya baldih,

²⁵ et ma-nut naka-ihhammad, nem lektattuy nepekhuh et ma-gah et humman ali kepappegan ni emin ida etan ni neihabley." Hi-gak e hi APU DIOS hu nanghel idan nunya.

23

---

* **22:22 22:22** Ya keibbellinan ni "Hi-gatu mengnged ni alladdu" ey ya etan eta-gey saad tun man-ap-apu. (Ang-ang yu hu Revelation 3:7.)

Ya neipeamtan meippahding ni Tyre

¹ Huyya neipeamtan meippahding alid Tyre: * Pantete-ul kayun lemyung yu e nampambapor tep nebahbah ida yuka dekkalid Tyre anin idan baballey yudman. Dedngelen yu la huyyan panda-guhan yud Cyprus ni ennamutan yu.

² Hi-gayu daman kamampanggettang di Sidon ni nambebley di gilig ni baybay ni impekedangan idan kamambiyahéh di baybay, ey i-ineng kayu niya lelemyung kayu!

³ Nanglaw kayud edum ni bebley et kayu gumtang niya kayu nanggatang ni begah idan iEgypt ey kayu nekinegosyoh di kebebbebley eyad puyek et mambalin eya bebley yun mulkaduh ni emin ni bebley.

⁴ Nem yan nunya ey nebabba-ingan ka e Sidon e et-eteng ni bebley di gilig ni baybay. Heni ka etan ni nelahin ni biin endi u-ungnga tu. Et humman hu, heninnuy hu kan etan ni baybay ni hi-gam: “Endi u-ungngak. Eggak patnaan ni man-ungnga niya eggak patnaan ni menge-tteng ni u-ungnga.”

⁵ Anin idallin iEgypt et nemahhig ali lemyung dan pengngelan dan kebahbahan ni Tyre.

⁶ Et humman hu, pidwaek ni e-helen ni hi-gayun nambebley di gilig ni baybay e pantete-ul kayun lemyung yu! Pan-agwat kayu et patnaan yun umbesik di Tarsis di Spain!

---

* **23:1 23:1** Yadda dewwan et-eteng ni bebley e Tyre niya Sidon ey humman ida hu importanteh ni bebley di Phoenisia. (Ang-ang yu hu verses 2, 4 et ya 12.)

⁷ Kaw hanneya tu-wa anhan law nambalanan ni kayyaggud ni bebley yu e Tyre e nebehwat lan nebayag? Natnga-ak tep yan nunman ey kaman-an-anladda bimmebley niya daka pampalaw tutu-u dan mansekkup ni edum ni bebley.

⁸ Kaw hipa kannemnem ni mengippahding ni hanneyan Tyre, e nandingngel ni bebley niya kametbal di emin ni bebley eyad puyek hu negosyanteh da?

⁹ Hi APU DIOS e Kabaelan tun emin hu nannemnem ni mengihhanniman ni nunyan bebley ma-lat meibabah idan emin hu kapakaddeyyawan tutu-ud kebebbebley eyad puyek ma-lat mepappeg hu daka pampahhiyyai.

¹⁰ Hi-gayun tutu-ud Tarsis ey nebahbah ida kadekkalin bapor yud bebley yu. Mambalin kayu law ni newetwet ni mampeyyew e henidan tutu-ud Egypt.

¹¹ Inusal APU DIOS hu et-eteng ni kabaelan tun memahbah idan emin ni kebebbebley eyad puyek, anin idan bebley ni wadad gilig ni baybay. Bahbahen tudda nehammad ni neluhud ni bebley di Phoenisia † et meendi kabaelan da.

¹² Heninnuy hu inhel tuddan tutu-ud Sidon: “Nepappeg law hu pan-an-anlaan yu, et anggehmemek kayulli tep panhelheltap dakeyu. Anin ni umbesik kayud Cyprus et endi damengu hu linggep ni biyag yudman.”

¹³ Ang-ang yu impahding ni iAssyria ni bebley

---

† **23:11 23:11** Huyyaddan bebley ni nakahhammad ni neluhud di Phoenisia ey ya Sidon niya Tyre.

idan iBabilon. † Ginubat dadda et bahbahen dan emin hu hipan wadadman ni bebley, anin idan netuping ni luhud da, et yadda law animal di muyung hu kamanha-ad diman. §

¹⁴ Hi-gayun nampampapor ey pantete-ul kayun lemyung yu tep mekabbahbah hu bebley yun Tyre et endi keihhikkugan yu.

¹⁵ Yan nunman alin aggew ey meliwwan hu Tyre * ni nepitun toon e humman dama toon ni kapambiyagin hakey ni patul. Nem hedin nelabah humman ni bilang ni toon, ey mambalin ali Tyre ni heni etan ni lawah ni biid hakey ni a-appéh.

¹⁶ Heninnuy humman ni a-appéh: “Hi-gam ni lawah ni biin tuka iggatang annel tud laki, ey liniwwan daka law. Alam mewan hu ayyuding mu et petettennul mu et kamanliklikweh eyad bebley ey nan-a-appéh ka et matepangan ida mewan lalakki et umliddan hi-gam.”

¹⁷ Hedin negibbuh humman ni nepitun toon ey i-abulut APŪ DIOS humman ni bebley ni Tyre et ipahding tu hu manggettang ngu dedan henin nunman et umlidda mewan tutu-ud kebebbebley

---

† **23:13 23:13** Yadda sindalun iAssyria ni impangulun Sennakerib ey binahbah da hu Babilon eman ni 689 B.C. § **23:13 23:13** Ya pinhed nunyan e-helen ey hedin yadda iBabilon man eleg da kabaelan ni ibbebsikan ida buhul dan iAssyria, ey hanniman dama e endi kabaelan idan tutu-ud Tyre niyad Sidon ni ibbebsikan ida buhul da. * **23:15 23:15** Ya bebley e Tyre ey nambalin ni beken law ni importanteh eman ni negibbuhun ni nansakupan ni sindalun Nebukadnessar e patul di Babilon. Ey yadda bimbebley diman ey nambalin ida law ni newetwet. Nelabah hu pigan toon ey neihullul ida iPersia ni nansakup ni hi-gada.

eyad puyek et mansilbin hi-gadan heni lawah ni bii e tuka iggatang annel tu.

¹⁸ Nem hedin yalli law tangdanen tu ey eleg tu iddulin, nem mei-appit nan APU DIOS et usalen idan kamandeyyaw ni hi-gatu, ma-lat igtang dad kayyaggud ni kennen niya balwasi da. †

24

Ya pengastiguan APU DIOS idan tutu-ud ke-bebbebley eyad puyek

¹ Pakabbabhahen alin APU DIOS hu puyek et mambalin ni eleg mebebleyi ey iwwahit tuddalli tutu-ud kebebbebley.

² Nan-iingngeh ali meippahding ni emin ni tuu, padi niya beken, himbut niya ap-apu, kaum-gatang niya kamanggettang, kaum-utang niya kamampeuttang, newetwet niya kedangyan.

³ Nanna-ud ni mebahbah hu puyek niya meendi hu kinedangyan tu tep inhel APU DIOS, et humman meippahding.

⁴ Mema-ganan ali puyek niya mekling nangkeitnem et endilli silbiddan aap-apud kebebbebley eyad puyek.

⁵ Binahbah idan tuu eya puyek tep ya nemah-hig ni liwat da e daka ngenghaya tugun Apu Dios, niya eleg da pannananeng ni u-unnuden etan nehammad ni nekitbalan tun hi-gadan endi pappeg tu. *

---

† **23:18 23:18** [1-18] Ang-ang yu hu Ezekiel 26:1 ingganah di 28:19 et ya Amos 1:9-10. * **24:5 24:5** Huyyan nekitbalan nan Apu Dios ey ya na-mu etan nekitbalan tun Noah ni nunman. (Ang-ang yu hu Genesis 9:8-17)

⁶ Et humman hu, iddutan alin Apu Dios eya puyek et manhelheltap ida tutu-u tep ya liwat da. Hahhakey idallin ebuh metdaan.

⁷ Anin idan grapes et mekling idalli et endi law mekapyan meinum et umlelemyung ida tutu-u, tep endi law pan-an-anlaan da.

⁸ Endilli law medngel ni tenul ni gitalah niya tambourine.

⁹ Ey endidda law kaman-am-amleng ni kaman-a-appeh niya mengi-innum. Lawah daka penamtam ni meinum tep imminglay idan neitu-wan da.

¹⁰ Nangkebahbah hu bebley ey nampanlek-bidda tutu-ud baballey da.

¹¹ Ida kamantetekkek tutu-ud keltad tep endi law meinum ni kaumbuteng. Neendi law hu amleng di bebley.

¹² Mebahbah ali hu bebley, anin idan eheb tu.

¹³ Hanneyalli meippahding di kebebbebley eyad puyek, et hahhakkey idalli tutu-un metdaan e henin lameh ni olibah niya grapes hedin negibbuh ni nebugbug.

¹⁴ Nem huyyaddallin hahhakkey ni tutu-un metdaan ey ittek dalli a-appeh da tep ya amleng da. Hedin yadda dama tutu-ud appit ni kakelinnugin aggew ey da ene-ehhelen di edum ni bebley hu elaw ni kasina-gey APU DIOS.

¹⁵ Et humman hu, hi-gayun wadad appit ni kasimmilin aggew, ey mahapul ni deyyawen yu dama hi APU DIOS. Anin ni hi-gayun nambebley di gilig ni baybay, ey mahapul ni deyyawen yu dama hi APU DIOS e Dios ni iIsrael.

16 Medngel alid nangkeidawwin bebley hu a-appeh dan pandeyyaw dan APU DIOS e limpiyuh ni peteg elaw tu.

Nem makaggeh nemnem ku niya nakka um-lelemyung tep nemahhig ni lawah ida tutu-un endi hakey ni dammutun pandinnelan, anin ni hipan tuu, tep daka ihhehdul edum da.

17 Hi-gayun lawah tuka pehpehding ni tutu-ueyad puyek ey anggetakkut hu meippahding ni hi-gayu. Tep heni kayulli mekna ey heni kayulli mantem-uk di bitu.

18 Hedin ibbebsikan yu hu anggetakkut ni meippahding ni hi-gayu, man meuhbung kayud bitu. Hedin mewan meukkat kayud bitu et umbesik kayu ey mekna kayud hulu.

Nemahhig ali hu udan ni melpud kabunyan niya meiggiwwed ali yinudungan ni puyek.

19 Et humman hu, mangkedhak ali puyek et mangkepi-ang.

20 Nemahhig ali yegyeg et henilli nebuteng hu puyek ni kamandangidangiw, niya henin a-abbung ni kapan-idengiw ni na-let ni pewek. Tep nemahhig hu liwat ni tutu-u et heni kameibbel-asi law hu puyek. Metu-lilli et eleg tullu law pakebangun.

21 Yan nunman ali pengastiguan APU DIOS idan nanliwat ni anghel ni wadad kabunyan † niyadda kamampahhiyan aap-apu eyad ta-pew ni puyek.

22 Emmungen tuddallid hakey ni bitu et yad-man keikkellabutan da et lekbian tudda ing-

---

† **24:21 24:21** Huyyadda na-mu hu lawah ni anghel ni nanggehay nan APU DIOS. (Ang-ang yu hu 1 Corinthians 6:3 et ya Ephesians 6:11-12.)

ganah ni kedettengan ni pengastiguan tun hi-gada. ‡

²³ Me-ngetan ali bulan niya eleg ali law umpetang hu aggew, tep mampatul ali law hi APU DIOS e Kabaelan tun emin. Hi-gatulli man-apu et yallid Duntug e Zion di Jerusalem panhadan tu, et panhin-aang-angan idan kamengipappanggulun tutu-u hu dayaw tu.

25

Ya a-appéh ni penaydayaw nan APU DIOS

¹ APU DIOS, hi-gam hu Dios ku. Daydayawen daka tep dakel hu impahding mun kaketingain tuu, niya impeamnum hu implanuh mun nebayag.

² Nambahbah mu hu etta-teng ni bebley * anin idan bebley ni nehammad ni netuping luhud da. Anin idan baballey ni patul e buhul mi et binahbah mu et eleg dalli law ippidwan behwatan.

³ Et humman hu, daka kadeyyawaddan tutu-ud kebebbebley ni et-eteng kabaelan da. Ey daka katekkutiddan bebley ni mangkabunget nampambebley. †

⁴ Hi-gam kapampebaddangiddan nangkewetwet niya endi kabaelan da hedin wada ligat da. Hi-gam mewan daka keihhikkugi,

‡ 24:22 24:22 Ang-ang yu hu Revelation 20:2 et ya 20:7-10.

* 25:2 25:2 Huyyan et-eteng ni bebley e Babilon, ey ya elaw ni tuudya ey daka nenghaya ni Apu Dios. Kai-ehneng ni Babilon emin ida lawah ni tutu-u eyad puyek. † 25:3 25:3 Huyyadda na-mu hu Egypt niya Assyria.

ma-lat melinggep ida hedini wada pewek niya hedini nemahhig hu petang. Tep yadda lawah ni kapehding idan lawah nemnem tun tutu-u ey heni kapehding ni na-let ni pewek,

⁵ ey heni kapehding ni petang di desert. Nem impasiked mu hu kapampahhiyaidan buhul mi e APU DIOS niya impaineng mu tekuk idan mangkabunget ni tutu-u, henin kapehding ni kulput e tuka hennii nemahhig ni petang et tumengnin hu dibdib.

Indaddan APU DIOS hu Punhahamulan

⁶ Ya eyad Duntug e Zion ey indaddan APU DIOS e Kabaelan tun emin hu hemmulen ni emin ni tutu-u eyad puyek. ‡ Meheng-ew ida kennen niya kayyaggud ida meinum ni indaddan tu.

⁷ Yadya pengkalan tun kaumhulun ni kalemyungin tutu-ud kebebbebley eyad ta-pew ni puyek.

⁸ Hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg ey bahbahren tu katey, et meendilli law ni ingganah § Punadan tullin emin hu lewa * niya e-kalen tullibaing idan tutu-u tud kebebbebley eyad puyek. Huyyadda hu inhel nan APU DIOS.

⁹ Yan nunman alin aggew ey kan idallin tutu-uy "Huyya Dios mi. Hi-gatu indinel mi, et ihwang dakemi. Hi-gatu APU DIOS ni indinel mi. Pan-anla itsud nengihwangan daitsu!"

Ya hu pengastiguan nan APU DIOS ni Moab

---

‡ 25:6 25:6 Revelation 19:9   § 25:8 25:8 Ang-ang yu hu 1 Corinthians 15:54.   * 25:8 25:8 Revelation 21:4.

¹⁰ Ippaptek APU DIOS huyyan Duntug e Zion, nem bahbahren tudda iMoab et heniddalli dagemin mangkeiggessin et meikamlut di lugit.

¹¹ Ey heniddalli wadad bitu e ihik idan umbudal diman et daka pan-idewdew hu ngamay da e henin kapehding ni kamangkaykay. Hanniman ali pemappegan Apu Dios ni daka pampahhiyyai niya daka kapkapyaan lawah.

¹² Ey bahbahren tuddalli hu etata-gey ni netuping ni luhud ni bebley da, et mangkatleb ida et mambalin idan dep-ul.

26

Ya pengippeapputan APU DIOS idan tutu-u tu

¹ Medettengan ali aggew ni pengia-appehan ni emin ni tutu-ud Judah eyan a-appéh: Nehammad hu bebley tayu! Tep hi APU DIOS e kamengihwang ni hi-gatsu ey heni netuping ni luhud ni tayu kakeihhikkugi.

² Ibeghul yudda eheb ma-lat humgep ida tutu-un kayyaggud elaw dan ida kamekanggunnud nan APU DIOS.

³ Hi-gam kamampelinggep e APU DIOS idan kamandinnel ni hi-gam niyadda kamengikakkaguh ni pengu-unnudan dan hi-gam.

⁴ Pannananeng tayu dinel tayun APU DIOS e AP-APU, tep hi-gatu hu heni Batun keihhikkugan tayun mengippaptek ni hi-gatsun ingganah.

⁵ Tudda kaibbah hu kamampahhiya niya tuka bahbahadda nangkehammad ni bebley da et mangkatleb netuping ni luhud da et ma-gah idad puyek,

⁶ et panhingagasinan idan nangkewetwet niyadda nanhelheltap ni tutu-u.

⁷ APU DIOS neka-andeng elaw mu, muka iddaddan hu kayyaggud niya nedeklan ni dellanen idan tutu-un kamekangngu-unnud ni hi-gam.

⁸ APU DIOS, hi-gam pandinnelan min mengippeang-ang ni meandeng ni elaw mu, ey ya pinhed min ebuh ey meiddeyyaw hu ngadan mu.

⁹ Kahilehileng niya kewa-wa-wa ey pinhed kun peteg ni mekiddagyum ni hi-gam. Tep ya kakulugan tu ey pakkadek ni um-ali kallin menuwet idan tutu-u, et han da iwalleng hu lawah et ipahding da hu kayyaggud.

¹⁰ Tep anin ni piga binabbal muddan lawah ni tutu-u, et kapyatun eleg da damengu pehding hu kayyaggud. Tagan da kumedek ni mengippahding ni lawah, anin eyad bebley idan kayyaggud ni tutu-u tep eleg da kulluga kasina-gey mu.

¹¹ APU DIOS, anin ni peamtam e mekastigudda et kahing ida. Et humman hu, ipahding mu anhan kebingan dad pengippeang-angam ni eteteng ni impeminhed mun hi-gamin tutu-um. Ey bahbah mu anhan ida humman ni buhul mu etan di indaddan mun apuy ni kegihheban da.

¹² APU DIOS, nanna-ud ni pelinggep mu hu neitu-wan mi. Tep ya kakulugan tu ey emin impahding min panyaggudan mi ey dammutun impahding mi tep ya baddang mu.

¹³ APU DIOS e Dios mi, wadadda edum ni

nan-ap-apun * hi-gami, nem hi-gam ni ebuh deyyawen mi e Apu.

¹⁴ Humman idan nan-ap-apun hi-gami ey en-didda law, tep kinastigum ida et matey ida et eleg ida law mambanggad. Meliwwan ida law ni ingganah et endi an manmemnem ni hi-gada.

¹⁵ APU DIOS, impedakkel dakemin tutu-um niya impambalin mun mahkang hu pambebleyan mi, et humman hu, daydayawen daka.

¹⁶ APU DIOS, kinastigum ida tutu-um et umhulun hu daka panhelheltapi ey nandasal idan hi-gam.

¹⁷ Impanhelheltap dakemi e APU DIOS, henin kapanhelheltapin biin man-ungnga e kamampapalak hedin indegeh tu egeh tu.

¹⁸ Nanhelheltap kami, nem endi silbitu tep endi mi impahding ni panyaggudan mi, niya endi mi impahding ni kehellakniban idan tutu-u eyad puyek.

¹⁹ Nem kami kamedinnel e yadda netey ni tutu-um e APU DIOS, ey metegguan idalli et maweda mewan annel dan wada biyag tu. † Umbangun idalli humman ni kaman-u-uggip di kulung da et man-a-appreh idan amleng da. Humman ni biyag ni nalpun hi-gam, APU DIOS, ey heni delnun kakkabbuhhan. ‡ Hanniman ali pehding mu e tegguem ida nangketey.

---

* **26:13 26:13** Huyyaddan edum ni nan-ap-apu ey nalpuddad Egypt niyad Assyria, e hin-addum ni nan-ap-apuddan iIsrael
 † **26:19 26:19** Job 12:2 et ya 19:26. ‡ **26:19 26:19** Ya delnun kakkabbuhhan ey makahhapul dad Israel ni ketegguan ni intanem da.

Ya penuwetan niya pengippeyaggudan APU DIOS idan tutu-u tu

²⁰ Anemut kayud baballey yu e tutu-uk et manlekbi kayu. Pantalu kayu ni, ingganah medeggem hu bunget APU DIOS.

²¹ Tep melehbeng ali hi APU DIOS ni melpud kabunyan et kastiguen tudda tutu-ud puyek tep ya liwat da. Anin idan pimmatey ni endi nengamta, et meamtaan ali, et mekastigudda tep peang-ang alin APU DIOS ni emin hu impahding dan penegguan tuddan nunman ni pintey da.

27

Ya pengihwangan APU DIOS idan iIsrael

¹ Yan nunman alin aggew ey kastiguen nan APU DIOS etan anggetakkut ni dragon di baybay e Lebayatan hu ngadan tu. * I-usal tullu hu makattadem ni ispadah tun memettey nunman ni kamanlikulikuh ni dragon.

² Yan nunman ali mewan ey ia-appreh idan tutu-un APU DIOS hu meippanggep ni makallameh ni kapantennemin grapes.

³ Heninnuy etan a-appreh "Hi-gak e hi APU DIOS ey nakka ipapaptek hu intanem kun grapes niya nakka ipapaptek ni dennuman. Nakka guwalyain hileng niyan kawwalwal ma-lat endi umlin memahbah.

⁴ Tep endi law bunget kuddan tutu-uk e higa-gada kamei-ellig ni neitnem ni grapes. Hedin

---

* **27:1 27:1** Huyyan Lebayatan ey tuka i-ehneng emin ida tuun buhul Apu Dios.

wadadda umtemel ni gulun niya hebit e kamei-ellig ni buhul idan tutu-uk ey bahbahek ida e lelgabek et makaggiheb idan emin.

⁵ Nem hedin eleg pinhed idan buhul dan mebahbah ey pakkadek mansukkuh ida et makidagyum idan hi-gak. Em, mahapul ni mekidagyum idan hi-gak et eleg kudda bahbahen.”

⁶ Medettengan ali aggew ni kei-elligan idan tutu-uk ni iIsrael e helag Jacob di keyew ni inhammad tun limmamut et manlameh et lek-tattuy neihinap di kebebbebley eyad puyek hu lameh tu.

⁷ Eleg meingingeh nengastigun APU DIOS idan tutu-u tun iIsrael di nengastigu tuddan buhul da, tep nehalhalman nengastigu tuddan buhul da et dakel matey ni hi-gada.

⁸ Hedin ya nengastigu tuddan tutu-u tu ey impalaw tuddad edum ni bebley † e henidda intayab ni na-let ni dibdib ‡ ni nalpud appit ni kasimmilin aggew.

⁹ Nem meliwwan ali hu liwat idan helag Israel hedin bahbahen dan emin ida batun kinapya dan pan-appitan dan edum ni dios da, hedin e-kalen dan emin hu inha-ad dan penguinem-neman dan dios dan hi Asherah, niya hedin bahbahen dadda altar ni daka pengi-appisin daka gihheban bangbanglu.

¹⁰ Yadda bebley ni nehammad ni neluhud di Israel ey mangkebahbah ali et meendidda

---

† **27:8 27:8** Huyya na-mu hu meippanggep ni nengilawwan idan sindalun iBabilon idan iIsrael et dadda ikelabut di bebley da.

‡ **27:8 27:8** Jeremiah 4:11-12

nambebley diman et endillin hekey tuu et henin desert. Mambalin idalli humman ni bebley ni kudal et panha-adan niya pengngannan ni baka et pammukmukan dalli keyew.

¹¹ Mema-ganan idalli pangan keyew et ma-gah ida et pan-amungen idan bibi-i ma-lat itungu da. § Humman kastiguddan bimbebley diman, tep endi nemnem dan inwalleng da hi APU DIOS, et mukun hi-gatu e nanletun hi-gada ey eleg tudda law hehmeka.

¹² Yan nunman ali, ey hakkehakkeyen nan APU DIOS ni emmungen ida tutu-u tu meippalpud Euphrates ingganah di pappeg ni Egypt e heni tudda illiken et meappil hu nabgahan di neku-peh.

¹³ Yan nunman ali mewan, ey umtenul tang-guyup ma-lat ayagan dadda helag Israel ni wadad Assyria niyad Egypt, et umliddad duntug nan APU DIOS di Jerusalem ni menaydayaw ni hi-gatu.

28

Yalli meippahding di Samaria

¹ Nanna-ud ni mebahbah etan et-eteng di bebley e Samaria. Kayyaggud ni peteg ang-ang tu niya nedeklan e mateba kameitnem, nem nanna-ud ni mebahbah ali humman ni bebley ni kaigaggayaddan kamambuttebutteng ni aap-apun nunman ni bebley. Em, nanna-ud ni

---

§ 27:11 27:11 Yadda iJerusalem ey ida kamei-ellig di pangan keyew ni nema-ganan e endi law kei-ussalan tu, e ittungun ebuh.

meendilli kakinayyaggud ni ang-ang tu, e heni nakling ni habung.

² Tep wadaddalli ittu-dak ni Ap-apun mengubbat ni hi-gada. Humman idallin um-alin mengubbat * ni hi-gada ey naka-let ida ey et-eteng kabaelan da. Henidda dallallu, henidda na-let ni udan niya henidda elwang ni tuka iddeplu ni emin hu wadad puyek.

³ Mebahbah ali humman ni bebley e Samaria ni kaigaggayaddan kamambuttebutteng ni aap-apu,

⁴ ma-lat meendi dayaw nunman ni kayyaggud ni bebley. Henilli etan ni nemangulun neluum ni lameh ni fig e hedin wada nenang-ang, man daka geggannuan ellan ni kinan da.

⁵ Yan kedettengan alin nunman ni aggew, ey mei-ellig hi APU DIOS e Kabaelan tun emin di kayyaggud ni habung ni penget ni meipnget di uluddan tutu-un metdaan.

⁶ Ang-angen tulli ma-lat limpiyuh pannem-nem idan huwet da. Ey pekedhel tu nemnem idan guwalyad eheb, ma-lat mandaddan idan menanggan um-alin umgubat.

⁷ Nem yan nunya ey ida kamambuttebutteng aap-apuddan iJudah. Anin idan papaddi niyadda prophet da et ida kamambuttebutteng et ida kamandangidangi. Eleg da amta pehding da tep nemahhig buteng da. Hedin yadda mewan prophet da ey eleg da han-awat hu pinhed Apu Dios ni peamtan hi-gada. Hedin yadda dama

---

* **28:2 28:2** Human hu patul di Assyria niyadda sindalu tu.

papaddi, ey eleg da han-ipenuh hu diklamuh ni kai-aliddan tutu-un hi-gada.

⁸ Neutaan ni emin hu tebol da niya kawehiwehit hu uta da e endi eleg mautaan.

⁹ El-eleg ni-ngangu mewan daka pannemnem ni hi-gak e kanday “Kaw hipa na-mu kapannemnem nunman ni tuun hi-gatsu et daitsu tuttudduan? Kaw hipa kamenepul ni tuka ituttuddu? Humman ni tuka ituttuddu ey kayyaggud ni ebuh idan geggellang ni kaman-eddal ni umehel. Et humman hu, heballi ngu hi-gada tu tuttudduan.

¹⁰ Tuka penidpidwaan emin tuka e-e-hela e nedusi. Inhel tu, ni inhel tu.”

¹¹ Makneg ida e da-ak kangenghayan mantuttuddun hi-gadan edum kun iIsrael. Et mukun mebe-ingan idalli tep peellillin Apu Dios hu tutuun melpud edum ni bebley e hin-appil ehel da † et sakupen da bebley da et hi-gada mantuttuddun hi-gada.

¹² Pinhed Apu Dios ni iddawat idan tutu-u tu hu panyaggudan da niya pan-iyatuan da ma-lat eleg ida makalligatan di biyag da, nem eleg da dedngela tugun tu tep kahing ida.

¹³ Et humman hu, tuttudduan idallin APu Dios et penidpidwaen tu ey hinakkehakkey tun ituttuddu hu pinhed tun amtaen da. Nem kapya tun eleg idalli metuttuddui. Et humman hu, heniddalli mangkehellapdung et meihungbub ida et mangkaliputan ida niya medpap ida et mambalin idan balud.

---

† **28:11 28:11** Huyyaddan tutu-u ey iAssyria e hin-appil ehel da. Ang-ang yu 1 Corinthians 14:21.

Ya etan nehammad ni batun meikkapyad Zion

¹⁴ Dengel yu e mangkanghay ni aap-apud Jerusalem eya imbagan APU DIOS.

¹⁵ Yuka igaggaya e kanyuy nekihummangan kayun katey, niya kanyuy nekitbal kayuddan wadad Kadungayan. Et kanyu na-mu nem meihwang kayud um-alin ligat, tep kayu kamandinnel di itek niya haul.

¹⁶ Nem heninnuy hu kan APU DIOS e Eta-gey ni peteg: "Ihha-ad kud Zion hu batun kekakkayyag-gudan ni meippegnad. Ya tuun mengiddinnel nunman ey eleg medismayah. ‡

¹⁷ Ya meandeng ni kapehding niya kakinayyaggud hu keippuunan ni pengibbehwatak ni nunya.

Peellik ali dallallu niya elwang et pan-ideplug tudda itek ni yuka pandinneli.

¹⁸ Endilli silbin nekihummanganan yun katey, anin ya nekitbalan yud Kadungayan, tep eleg kayu meihwang hedin medettengan hu aggew ni panhelheltapan yu.

¹⁹ Kewa-wa-wa niya kahilehileng ey heni dakeyu iddeplug ni elwang tep ya pampehelheltap kun hi-gayu." Nemahhig takut yu hedin ewwatan yu huyyan peamtak.

²⁰ Heni kayulli etan ni tuud ab-abig e nengapyan unggippan ni ansikkey, et inna-nukkaw tun mengukyad ni heli tu. Mawenit mewan hu wangal tu et eleg mewengngali annel tu.

²¹ Um-alilli hi APU DIOS e nemahhig bunget tu et ipahding tu hu henin nengapputan tuddan

---

‡ 28:16 28:16 Ang-ang yu hu Romans 9:33, ya 10:11 et ya 1 Peter 2:6.

iPilistia di Duntug e Perasim niyadda Amorite di nandeklan di Gibeon. § Um-alillin mengippahding ni kamengippetngan ngunu tu. Nanna-ud ni kastiguen tuddalli tutu-u tu.

²² Entan tu ngi-ngi-ngii eya e-helen kun hi-gayu, tep hedin nanengtun kahing kayu ey nema-ma hu kastigu yu. Hi APU DIOS e Apapun Kabaelan tun emin ey inhel tun hi-gak e bahbahren tun emin eya bebley tayu.

Ya kalinaing nan APU DIOS

²³ Et humman hu, dengel yu eya e-helek ni hi-gayu.

²⁴ Hedini ya kamampeyyew ey beken ni ya man-elladun ebuh hu pehpehding tun kenayun. Niya beken ni ebuh hu mengiyayyaggud ni pantenneman tu hu ngunnuen tun kenayun.

²⁵ Tep hedini negibbuh ni indaddan tu, man tuka tennemin cumin hu gilig tu, ya wheat di pangil, barley di pangil, ey sinneman tun dill niya spelt di pangil.

²⁶ Inamta etan ni kamampeyyew pehding tu tep intuttuddun Apu Dios ni hi-gatu hu kayyaggud ni pehding tu.

²⁷ Eleg tu mewan ussala hu mebel-at ni lalun menaltag ni bukel ni dill niya cumin tep ya angkepaw hu tuka ussala.

²⁸ Tu mewan kaang-anga et hedini man-illik ey eleg meguddu begah tu. Tuka illika ineni tud helin kaliton, nem tuka pebabbabbal ma-lat eleg magudu.

---

§ 28:21 28:21 Ang-ang yu hu 2 Samuel 5:17-21 et ya Joshua 10:1-11.

²⁹ Emin ida huyyan laing ni tuu ey nalpun APU DIOS e Kabaelan tun emin e kayyaggud tuka penuggun niya hi-gatu kelalla-ingan.

29

Ya pengippeang-angan nan APU DIOS ni bunget tuddan iJerusalem

¹ Nanna-ud ni mekabbahbah ali Jerusalem e kad-an ni kapan-appisin APU DIOS niya nambebleyan lan David. Katootoon ni nampiyestah kayu ni nan-appit kayu, nem endi damengu silbitu.

² Tep peellillin APU DIOS hu pengastigu tun hi-gayu et bahbahren tu bebley yun kameingngadnin “Pan-appitan nan APU DIOS.” Mannan-nangngih kayulli niya umlelemyung kayu, tep huttan ni bebley yun Jerusalem ey mambalin alin heni pan-appitan e nekukkuheyaw.

³ Peellillin APU DIOS hu buhul yu et likwehen da bebley yun Jerusalem, ey tebbaben dan puyek niya ippiggil da batud tuping ni luhud yu, et pengidlanan dan menggep ni hi-gayu et bahbahren da bebley yu.

⁴ Mekabbahbah kayulli et heni kayu immen di dallem ni puyek et mambalin ali ehel yun heni ehel ni banig e ituttubbu yu et eleg medngel.

⁵ Nem endi maptek ali ey umtakut idallin emin hu buhul yun mengubbat ni hi-gayu, et nealay attukaw ida e henidda degin intayab ni dibdib. Anin idan anggetakkut ni sindalu da et umbesik ida.

⁶ Tep nekekemtang ey i-alin APU DIOS e Kabaelan tun emin hu na-let ni pewek, ya kidul, ya

yegyeg niya kamanhihinyab ni apuy et ihwang dakeyu.

⁷ Endien tun emin ida neamung ni sindalun memahbah ni Jerusalem, anin idan emin ni usal da. Henilli i-innep humman ni meippahding ni hi-gada e hedin inggibek, man attukaw la.

⁸ Heni mewan ni neupan tuun ini-innep tun nengan, nem entannit inggibek tu ey nanengtun naka-upa. Ey heni etan ni naka-wew ni tuu e ini-innep tun imminum ni danum, nem entannit inggibek tu ey nanengtun naka-wew. Hanniman ali meippahding idan dakel ni bebley ni mengubbat ni bebley e Zion e ida kamakaddinnel ni mengapput ida, nem meapput ida kumedek.

⁹ Hi-gayun aaggik ni iJerusalem, kele eleg yu han-awat ida humman? Kaw nekulap kayu? Tam heni kayu nebuteng ey endi ininum yu. Kayu kamandangidangi, nem eleg kayu manginum.

¹⁰ Tep heni impaelin APU DIOS ni hi-gayu hu nemahhig ni ugip et makimit hu mateyu. Yadda prophet hu heni mateyun tutu-u, nem hinenian APU DIOS mateda. *

¹¹ Et humman hu, neitlu hu keibbellinan idan nunyan meippeamtan hi-gayu et eleg yu law han-awat. Heni etan ni napketan ni neludun ni papil e hedin inlaw yu etan di nengamtan mam-bidbid et yu pebidbid ni hi-gatu, man kantuy "Eleg mabalin ni bidbidek tep napketan."

¹² Hedin inlaw yun eleg mengamtan mam-bidbid, man kantu mewan ey "Eggak amtan mambidbid."

---

* 29:10 29:10 Romans 11:8

13 Kan Apu Dios ey “Kan idan nunyan tutu-uy da-ak kadaydayawa, nem eleg kaya, tep ehel dan ebuh. Ya kakulugan tu ey endin hekey daka pannemnem ni hi-gak. Et humman hu, endi silbi tun da-ak penaydayawan ni hi-gada, tep ya elaw ni daka pandeyyaw ni hi-gak ey daka u-unnuda hu kameu-unnud ni tuttuddun tuu. †

14 Et mukun ippahding kuddallin nunyan tutu-u hu kamengippetngan pengastiguk ni hi-gada. Pambalin kun endi nemnem idan nelaing ni hi-gada et endi silbin laing da.” ‡

15 Nanna-ud ni mebahbah idalli humman ni tutu-un kanda na-mu nem eleg amtan APU DIOS hu planuh da. Nekattalam idan namplanuh e kanda na-mu nem endi kamenang-ang-ang niya endi mengamta.

16 Anin anhan et nahnahwidda! Hipa makahhapul, ya kamengapyan pulan banga winu ya pula? Kaw dammutun ya etan nekapya ey kantu etan ni nengapyan hi-gatuy “Eleg muwak kapyae.” Ey kaw dammutun kantuy “Eleg mu amta muka pehpehding!” §

17 Nemnem yu eya kan idan tutu-uy “Eleg umbayag ey mambalin hu muyung di Lebanon ni payew et ya etan payew e kayyaggud kameitnem ey mambalin ni mahdel ni muyung.” *

---

† 29:13 29:13 Matthew 15:8-9 et ya Mark 7:6-7 ‡ 29:14 29:14 Ang-ang yu hu 1 Corinthians 1:19. § 29:16 29:16 Ang-ang yu hu Isaiah 45:9 et ya 64:8, Jeremiah 18:1-6 et ya Romans 9:19-21.

* 29:17 29:17 Meippeamta eyad na-hel e yadda endi bilang tun tutu-u ey meippeta-gey ida nem yadda kamampahhiyan kedangyan ey meibabah ida.

18 Yan kedettengan alin nunman ni aggew, ey dedngelen ida law ni netuleng hu libluh ni meibbidbid ni hi-gada. Ey yadda nekulap e eleg da enang-angen kawwalwal ey han-ang-ang da law. †

19 Yaddalli newetwet niyadda nebahah ni peteg ni tutu-u ey gibbeken dalli amleng ni kamelpun APU DIOS e Kayyaggud ni peteg ni Dios idan iIsrael.

20 Meendilli law ida kamengippehelheltap ni edum dan tuu niyadda kamangngenghay nan Apu Dios, tep emin ida ihik ni manliwwat ey mebahbah ida.

21 Anin idan kamengmenghel ni beken ni makulug ni meippanggep ni edum ni tutu-u, yadda kaumhanin kekastiguan idan nambahul, yadda kaman-ittek ni tistigu niyadda endi bahul tu hu mekastigu, et bahbahen idallin APU DIOS.

22 Et humman hu, yan nunya ey hi APU DIOS e Dios idan iIsrael e nengihwang nan Abraham di ligat ey kantuy “Hi-gayun tutu-uk, ey eleg kayu law mebe-ingi ey endi law tekkutan yu.

23 Hedin ang-angen yulli e kamangkedakkel ida u-ungnga yun iddawat kun hi-gayu, ey han yulli law inebulut e hi-gak hu Kayyaggud ni peteg ni Dios idan iIsrael. Deyyawen yuwak ali law niya metnga kayullin hi-gak.

24 Yan nunman alin aggew ey han-awat idalli law ni kamandewadewa ni yadda dakel hu lilih dan kaumngudungudu ey ebbuluten dalli law ni metuttudduan.”

---

† 29:18 29:18 Ang-ang yu Isaiah 32:3, ya 35:5, ya 42:7. Ang-ang yu dama Matthew 15:30-31 et ya Luke 4:18.

30

Ya endi silbi tun nekitbalan ni Judah di Egypt

¹ Huyya inhel APU DIOS idan mangkanghay ni tutu-u tu e kantuy “Yadda iJudah ey nanna-ud ni mekastigudda tep da-ak kangengnehaya. Yadda implanuh dan pehding da ey beken ni hi-gak kan planuh. Ida mewan ni-ngangu kamekihhum-mangan idan eleg mengullug ni impahding da inhuhummangan dan eggak pinhed. Et humman hu, daka pan-edumi liwat da.

² Ida kaumlaw di Egypt ni mambeggan bad-dang ey eleg da ibbagan hi-gak hedin hipa ittugun kun hi-gada. Pinhed dan ya Egypt hu memaddang ni hi-gada, et idinel da etan ni patul diman hu mengihwang ni hi-gada.

³ Nem meendilli kabaelan etan ni patul ni memaddang ni hi-gada, tep ya kapemaptek ni Egypt ey mambalin ali kumedek ni kebe-ingan da.

⁴ Tep anin ni wadadda opisyal idan iJudah di Soan niyad Hanes ni mekihhumangan ni meippanggep ni panyaggudan ni bebley dad Judah,

⁵ et mantuttuyyudalli iJudah ni da nengidinelan ni nunman ni eleg meiddinnet ni bebley, tep eleg dallin hekey baddangidda.”

⁶ Huyya kan APU DIOS ni meippanggep idan animal di desert di south: “Humman idallin ittudak dan mengi-ehneng ni bebley da ey mandellan idallid anggetakkut ni bebley e wadadda layon, yadda uleg ni umpatey niyadda kaum-tayab ni dragon. Pangkalga dalli donkey da niya kamel dan nangkebalol ni da iddawet idan

iEgypt, nem endilli damengu ibbaddang dan hi-gada.

⁷ Endilli silbitu hu baddang ni Egypt. Et humman hu, nginedanak humman ni bebley ni 'Dragon ni endi han-ipahding tu.' "

Ya pangngenhayan idan tutu-un APU DIOS

⁸ Inhel Apu Dios ni hi-gak e ittudek kud libluh hu elaw idan tutu-u, et wada neihammad ni keittuddekan ni kalinawah da.

⁹ Manghay idan peteg. Itek ni ingganah hu daka e-hela niya eleg da hengnguda hu tuttud-dun kamelpun APU DIOS.

¹⁰ Ey da ni-ngangu kapei-ineng ida prophet e kanday "Hiyya law ida huttan ni yuka e-e-helan hi-gamin kanyun neiptek. Ehel yu kumaddan ida etan pinhed min dedngelen niyadda etan kayyaggud ni meippahding alin hi-gami, anin ni beken ni makulug.

¹¹ Entan dakemi ngu heli-wa, tep eleg mi law pinhed ni dedngelen hu meippanggep ni Kayyaggud ni peteg ni Dios idan helag Israel."

¹² Nem heninnuy hu humang nunman ni Kayyaggud ni peteg ni Dios idan helag Israel e kantuy "Eleg yu hanguden ida inhel kun hi-gayu niya yuka iddinel di bunset niyad talam.

¹³ Nekalliwtan kayu! Et humman hu, nanna-ud ni mebahbah kayu henin eta-gey ni tuping ni nadhak ingganah di hengeg tu, et nekekemtang ali ey megday.

¹⁴ Em, mekabbahbah kayulli et heni kayulli etan ni nekabbahbah ni pulan bangan endin hekey hu e-etteng ni pi-diten ni dammutun

penellukduk ni ngalab di dep-ullan, niya penaklung ni ekket ew ngun danum di bubun.”

¹⁵ Kan mewan APU DIOS e Eta-gey niya Kayyag-gud ni peteg ni Dios ni Israel ey “Gullat et ni mambangngad kayun mengiddinnel ni hi-gak, ey meihwang kayu, mambalin kayun na-let niya umlinggep kayu. * Nem eleg, tep nanengtun manghay kayu.

¹⁶ Implanuh yu ni-ngangu mewan hu pehding yu e mantakkay kayud neka-let ni kebayyu malat bumsik kayu. Ma-nu tep em, pakkaw ni umbesik kayu. Ey kanyu nem neka-let hu kebayyu yun umbesik, nem eleg yu inamta e na-na-let anhan law hu kebayyuddan memdug ni hi-gayu.

¹⁷ Anin ni hakey ni ebuh ni sindaluddan buhul yu, et dammutun hampedug tu hanlibun hi-gayu. Ey anin ni ebuh hu liman buhul yu et pebsik dakeyun emin, et endi an metdaan ni hi-gayu et ebuh etan neipelatan ni bandelah yud ta-pew ni duntug ni metdaan.”

¹⁸ Nem nanengtun hehhegeden APU DIOS hu pantuttuyyuan yu et hemeken dakeyu. Tep hi-gatu e Dios ey meandeng emin hu tuka pehding. Et humman hu, man-am-amleng ida kamengiddinnel ni hi-gatu.

Bendisyonan APU DIOS ida tutu-u tu

¹⁹ Hi-gayun iJerusalem, medettengan ali aggew ni eleg kayu law umnangih. Kabbabbal ni peteg hi APU DIOS et hedin mampehemhememek kayun hi-gatu, ey baddangan dakeyu.

---

* **30:15 30:15** Isaiah 32:17

20 Anin ni kantu et iddawtan dakeyun APU DIOS ni panhelheltapan yu, et wadan ingganah ni mengituttuddun pehding yu.

21 Hedin yuka pan-ihhingngi dellanen yu ey wadad dingkuggan yu e kantuy "Entan tu idlan ditan, yaddih pengidlanim."

22 Yadda kinenapyan yun dios yu ey iwwalleng yuddalli law et pan-ibbeng yudda, anin ni namah ni balituk niya silber. Ibbilang yuddallin lugit et kanyulliy "Imay kuma et ibbeng daka, endi damengu silbim!"

23 Peelli mewan APU DIOS hu udan et tumattaba intanem yu, et dakel illameh tun enniyen yu, et anin idan bakeyu et eleg ida mekullangin kenne da, tep dakel.

24 Yallin nunman mewan, ey ya kekakkayyag-gudan hu pekkan yun newang yu niya donkey yun yuka panggunnud payew yu, et beken ni ya helek ni ebuh.

25 Yan nunman alin aggew ni pengapputan yuddan buhul yu e pambahbahren yulli pang-guwalyaan da ey pampetteyen yudda, ey kahi-utbul ali hu danum di duduntug.

26 Yalli bulan ey makabnang e henin aggew. Nemahhig ali dama benang ni aggew e henillin benang ni pitun aggew ni nan-aaddum. Hanneyalli meippahding ni pengippeyaggudan APU DIOS idan tutu-u tun liniputan tu.

Ya pengastiguan APU DIOS ni Assyria

27 Meang-ang alid neidawwi hu ellian APU DIOS. Mei-ellig hu bunget tud kaumhinyab

ni apuy. Linikweh ni mahdel ni ahuk ey umngengpuh hu ehel tu e heni apuy.

²⁸ Hedin ya yayyah tu, man na-let e heni na-let ni elwang e tuka pandeplugan emin hu buhul tu. Tep yalli pehding tu ey henilli yek kayaken tu tutu-ud kebebbebley et mebahbah ida lawah ni bimmebley e heniddalli nabnget ni kebayyun meigguyyud di hin-appil ni dalan.

²⁹ Nem hi-gayun tutu-un APU DIOS, ey man-am-amleng kayulli niya man-a-appéh kayu, henin yuka pan-am-amlengin piyestah yun hileng. Man-am-amleng kayullin henin amleng yun yuka pengipatnuliddan ingngiing yun yuka lawwid Tempol APU DIOS e nengihwang ni hi-gatsun helag Israel.

³⁰ Pedngel alin APU DIOS hu kamengippetngan ehel tu. Yalli pehding tun mengippegibbek ni bungen tun emin ni tutu-u ey peelli tu kaumn-gengpuh ni apuy, ya nemahhig ni udan, ya na-let ni pewek niya dallallun memahbah ni hi-gada.

³¹ Nemahhig ali takut idan iAssyria ni pengngelan dan ehel APU DIOS niya gibbeken dalli nemahhig ni pengastigu tun hi-gada.

³² Yan nunman alin pengastiguan APU DIOS idan iAssyria ey man-am-amleng ida tutu-u tu et pampetnul dalli gitalah ey pannebaen dalli gangha. Tep hi APU DIOS law hu mekiggubbat idan buhul dan iAssyria.

³³ Yan nunman dedan ni nebayag, ey wada neidaddan ni et-eteng ni pan-eppuyan e Tophet

† hu ngadan tun pengihheban dan patul ni Assyria. Humman ey edallem ey mahkang ni neku-kuan ni nengipu-ulan dan dakel ni keyew. Yayyahan alin APU DIOS ni apuy et umtebel.

31

Ippaptek alin APU DIOS hu Jerusalem

¹ Nanna-ud ni mekabbahbah idalli tutu-un umlaw di Egypt ni an mampebaddang! Daka iddinel di et-eteng ni kabaelan idan kaussalan Egypt ni mekiggubbat e heniddan kebayyu, kakalesah niya dakel ni sindalu. Eleg da iddinel hi APU DIOS e Kayyaggud ni peteg ni Dios idan helag Israel, niya eleg ida mampebaddang ni hi-gatu.

² Nem nanna-ud ni nelaing hi APU DIOS et inamta tu pehding tu. Et humman hu, nekekemtang ali ey wada peelli tun panhelheltapan idan lawah ni tutu-ud Judah ni umlaw ni an mampebaddang idan iEgypt. Humman ni pehding tullu ey nanna-ud ni pehding tu tep hedin hi-gatu, man eleg tu kekyata hu inhel tun kastiguen tudda huyyan lawah ni tutu-u. Anin idan iEgypt ni kapandinneliddan iJudah et bahbahen tudda dama.

---

† **30:33 30:33** Ya Tophet ey Gehenna hakey ni ngadan tu e ibbengan ni lugit di Jerusalem. Yadman dama ibbengnan idan annel ni netey ni nambahul niyadda netey ni animal ni megihheb. Huyyan inhel Isaiah idan edum tun helag Israel ey meippanggep ni patul di Assyria niyadda sindalu tun mangkettey di gubat e henidda megihheb di Gehenna. Yan eman ni nelabah hu dakel ni toon, ey nginedanan Jesus ni Gehenna e ya keibbellinan tu ey impiyernoh.

³ Tep hedin yadda iEgypt ey beken idan Dios ni an pandinnelan, tep tuu idan ebuh. Anin idan kebayyu da et endi nambaklangan daddan edum ni kebayyu, tep beken idan ispirituh ni et-eteng kabaelan tu. Yallin pengippeang-angan APU DIOS ni bunget tu ey mebahbah ali humman ni Egypt e et-eteng kabaelan tun bebley, anin ni Judah e binaddangan tu. Et humman hu, mebahbah idallin dewwa.

⁴ Kan APU DIOS ni hi-gak ey “Anin ni hipa pehding idan kamampattul ni mengebbul ni layon ma-lat hi-yanen tu hu kalneroh ni pintey tu, et eleg meebbul. Tagan tu kumedek ekan. Heni daman hi-gak e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin e endi dammutun wada an mengi-leg ni pengippaptekan kun Duntug e Zion.

⁵ Hi-gak e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin ey ippaptek ku Jerusalem et ihwang kud buhul tu, henin kapemaptek ni sisit ni impah tud buyetu e eleg tu hi-yana. Em, um-ali-ak et ihwang ku hu Jerusalem henin impahding ku eman ni nelabahan ni anghel kud baballey di Egypt.”

⁶ Kan mewan APU DIOS ey “Hi-gayun tutu-uk ni helag Israel, nambahul kayun hi-gak niya yuwak kangengnehaya. Nem pantuttuyyu kayu et mambanggad kayun hi-gak.

⁷ Yan edum alin aggew ey ebbuluten yun emin e nanliwat kayun nengapyaan yuddan dios yun balituk niya silber ni dineyaw yu. Et pan-i-ibheng yuddalli law ida humman.

⁸ Mebahbah ali Assyria di gubat, nem beken ni ya tuu mengippahding, tep hi APU DIOS. Tep

umbesik idalli tutu-udman ni takut da. Ey yadda kakat-agun lalakki da, ey mambalin idan himbut.

⁹ Et yaddalli dama aap-apun sindalu da ey umbesik idan penang-angan dan bandelah ni buhul da.” Huyya inhel APU DIOS e kamantettebbel hu apuy tud Jerusalem.

32

Ya Patul ni kayyaggud

¹ Dengel yu huyya: Wadalli mampatul ni kayyaggud niya meandeng hu tuka pehding. Hanniman ali dama pan-ap-apuddan edum tun aap-apu.

² Wadalli hakkey ni hi-gada ey mei-ellig etan di kakeihhikkugi hedin wada pewek. Ey mei-ellig idalli etan ni hebwak niya allinnew ni et-eteng ni batud desert ni panhidduman.

³ Medyat ali law mataddan tutu-u niya henilli law neibeghul hu tangila da et handengel da hu ehel APU DIOS.

⁴ Eleg dalli law lalgema pehding da, tep pekan-nemnemen da hu neiptek ni han da impahding, ey nepintek ali law e-helen da.

⁵ Ey eleg dalli law tettebaladda endi nemnem tu niyadda maheul ni tutu-u.

⁶ Yadda tuun endi nemnem da ey legelegem daka heppita niya ebuh hu lawah ni pehding dan wadad nemnem da. Eleg da u-unnuda hi APU DIOS niya lawah daka e-helan hi-gatu. Makuliput ida mewan ey eleg ida um-idwat, anin ni kennen niya innumen ni danum etan idan anggehemekek ni tutu-u.

⁷ Yadda dama lawah ni tutu-u, ey itek hu daka e-hela niya lawah daka pehding. Ida kamam-planuh ni lawah niya ida kaman-ittek ma-lat pemahbah daddan newetwet. Et humman hu, eleg meidwat hu kelebengan idan newetwet tep yadda humman ni lawah ni daka ippahding.

⁸ Nem ya kayyaggud ni tuu ey tuka iplanuh hu panyaggudan ni edum tun tuu, niya kamebendisyonin emin hu tuka pehding.

⁹ Hi-gayu damaddan bibi-in nelam-ay hu biyag dan endi daka kakkaguhi ey dengel yu eya e-helek ni hi-gayu.

¹⁰ Ma-nun nunya tep melinggep yuka pannem-nem, nem yallin balintu ey umlelemyung kayu, tep endilli bugbugen yun grapes niyadda edum ni intanem yu. *

¹¹ Nelam-ay hu biyag yu et endi umhulun ni kakkaguhan yu, nem yan nunya ey umgeygey kayun takut yu. Pan-ekal yu kuma kakkayyaggud ni imbalwasi yu et mambalwasi kayu langgusih et keang-angan tun kayu kaumlelemyung.

¹² Ey pantel-ug yu pagew yun lemyung yu, tep nebahbah ida hu kakkayyaggud ni papayyew yu niyadda yuka pantennemin grapes.

¹³ Kamemmel hu gulun niya hebit di nambebleyan yun tutu-uk. Nangihi yu bebley yu niya baballey yun kad-an ni amleng yu tep meendiddalli law.

¹⁴ Anin alin baley ni patul niya et-eteng ni bebley et mehi-yan, tep bimmesik idan emin

---

* **32:10 32:10** Huyya na-hel ni meippanggep ni lawah ni meip-pahding ni edum ni aggew, tep um-aliddalli sindalun iAssyria ni umgubat.

hu tutu-udman. Yaddalli dama kapanguwalyai niyadda baballey ni sindalu ey mannananeng ni mebahbah. Et yadda donkey di muyung hu umlaw ni manha-ad diman. Ey yadman dama pengngannan idallin kalneroh.

¹⁵ Nem peellillin Apu Dios hu Ispirituh tu, et yaddalli eleg la ni metennemin nunman ey mam-balin alin mateba mewan hu meitnem diman. Ey umyaggud idalli dama papayyew et dakel meenni. †

¹⁶ Meandeng niya kayyaggud ali meippahding di emin ni bebley diman, anin idad desert niyaddad payew ni mateba kameitnem.

¹⁷ Et humman hu, wada hakkeyey kayyaggud hu tuka pehding et melinggep ali law hu bebley da tep endilli lawah, nem kayyaggud ali hu mekapkapyan ingganah.

¹⁸ Em, melinggep ali law bebley idan tutu-uk niya kayyaggud ali mekapkapyad baballey da et endi kegguhan da.

¹⁹ Anin ni mekabbahbah hu bebley niya mebahbah hu mumuyyung tep ya nemahhig ni dallallu,

²⁰ et bendisyonan alin Apu Dios ida tutu-u tu, et mateballin emin ittanem da, tep dakel ali danum ni penennum da niya mahkang ali kudal dan pengippattulan dan babakka da niyadda donkey da.

33

Ya keihwangan idan tutu-ud Jerusalem

---

† 32:15 32:15 Isaiah 44:3

¹ Nanna-ud ni makabbahbah kayulli e iAssyria! Tep anin ni eleg yu hiktaman ni mebahbah niya meihdul, et nambahbah yu niyadda nan-ihdul yudda edum ni bebley. Nem mepappeg idalli huttan ni yuka pehpehding et hi-gayulli dama keippahdingan idan nuntan.

² “Nem hemek dakemi ngun hi-gam e APU DIOS, et ihwang dakemid lawah ni meippahding ni hi-gami, tep hi-gam mika iddinnel ni mengippaptek ni hi-gamin kewa-wa-wa.

³ Hedin dingngel idan buhul mi hu tekuk mud mu pekiggubban ma-lat ihwang dakemi, ey kabsik ida. Hedin mewan impeang-ang mu et-eteng ni kabaalam, man ida kamewehhit.

⁴ Et yallin nunman ni pengapputam idan buhul mi, ey pan-ibbebsik middan emin hu wadan hi-gada, henin kapehding idan dudun e daka kennan emin hu neitnem di payew.”

⁵ Eta-gey hi APU DIOS. Yad kabunyan hu tuka panha-adi. Hi-gatu man-ap-apud Jerusalem et ipahding tu meandeng niya kayyaggud,

⁶ et maweda linggep eyad bebley. Ippaptek tu tutu-u tun ingganah. Iddawat tu laing da niya baddangan tuddan mengamtan mahapul ni amtaen da. Ya kaipapaptek idan tutu-u tu ey ya penaydayawan dan APU DIOS.

⁷ Nem hedin hi-gatsu, man anggetakkut biyag tayu. Anin idan netuled et ida kamambeggan baddang. Ey yadda intu-dak tayun an meki-hhumangan idan iAssyria ey ida kamannan-nangnih ni degeh ni nemnem da, tep eleg tetbaladdan buhul tayu hu linggepan ni bebley tayu.

⁸ Eleg pinhed ni Assyria ni peamnu hu nekit-balan da. Eleg da u-unnudan emin intakang dad hinanggaddan nekiungbal da. Endi daka be-ingi. Et humman hu, endi kamengidlan di keltad tayu tep anggetakkut diman.

⁹ Mebel-ah ali Israel niya mebahbah ida muyung di Lebanon. Hedin ya dama kayyaggud niya nedeklan ni puyek e Saron ey mambalin ni desert. Anin idan muyung di Bashan niyad Karmel et kamangkeplag bulung idan keyew tep ida kamangkettey.

Inhelan nan APU DIOS ida buhul tu

¹⁰ Kan APU DIOS ey “Wada pehding ku ma-lat peang-ang ku e et-eteng hu dayaw ku niya kabaelan ku.

¹¹ Endi silbin planuh yu niya endi pambalanan idan pehding yu, tep bahbahen dakeyun Ispirituh kun heni apuy.

¹² Megihheb kayulli et mambalin kayun heni apul. Heni kayullin hebit ni meeppuyan et magiheb et mambalin ni dep-ul.

¹³ Hi-gayun tutu-ud kebebbebley ni neihnop niya neidawwi, nemnem yudda impenahding ku et abuluten yu e et-eteng kabaelan ku.”

¹⁴ Ida kamanggegeygey ni takut da hu nekalliw-tan ni tutu-ud Zion e kanday “Heni apuy ni eleg me-me-dep hu kapengastigun Apu Dios. Hipan hi-gatsu hu dammutun meihwang di henin nun-man ni tuka pengastigu?”

¹⁵ Dammutun meihwang kayu hedin kayyaggud pehding yu niya e-helen yu. Et humman hu, entan tudda talam hu newetwet. Entan tu abulut ni dakeyu beyyadan ma-lat ipahding

yu hu beken ni meandeng. Ey entan pekied-dueddum idan kamamplanuh ni umpatey niya kamengippahding ni lawah.

¹⁶ Entan tu ipahding ida huyya ma-lat melinggep hu neitu-wan yu e heni kayu neihikug di bebley ni nehammad ni netuping luhud tu, eleg kayu mekullangin kennen yu niya innumen yun danum.

Ya kayyaggud ni meippahding alin edum ni aggew

¹⁷ Ang-angen yulli mewan hu et-eteng kabaelan tun patul e kayyaggud hu pehding tun man-ap-apud et-eteng ni bebley.

¹⁸ Yan nunman ali ey endidda law kamansinggil ni buwis niyadda kamansi-im ni hi-gayun nalpud bebley ni buhul yun yuka tekkusin nunman. * Meendiddalli huyya et endi yu kakkaguhan.

¹⁹ Endilli law ang-angen yun mampahhiyan tutu-un nalpud edum ni bebley ni hin-appil ehel dan eleg yu han-awat.

²⁰ Ang-ang yu hu Jerusalem, e Zion hu hakey ni ngadan tu, e bebley ni pampiyestahan tayun penaydayawan tayun APU DIOS. Kayyaggud humman ni bebley tep melinggep ni panha-adan. Humman ni bebley ey kameiddingpat di kampun neatepan ni tuldah ni eleg pay ni maialdan et eleg meukbuh ida paghek ni neiiketan tu. Anin idan linubid ni iket tu et eleg makmakhat.

---

* **33:18 33:18** Huyyan na-hel ey yadda sindalud Assyria e um-aliddallin mengubbat ni Jerusalem, nem apputen APU DIOS ida. (Ang-ang yu Isaiah 17:12-14.)

²¹ Yadman ey hi APU DIOS e Kabaelan tun emin hu mengippaptek ni hi-gatsu. Hi-gatu hu kamei-ellig di dakel ni mahkang ni wangwang e eleg mabalin ni agwaten ni bapor ni buhul tayu.

²²⁻²³ Tep mebahbah law ida bapor da et endi silbiddan linubid ni ussalen dan mengippeta-gey niya mengippebahah ni neita-yun ni luput. Ey eleg law mebekyag ida humman ni luput. Pilliwen tayullin emin hu kinedangyan idan buhul tayu. Dakel ali kumamman ni peteg et anin idallin nedahuy et wada patal da tep hi APU DIOS hu meandeng ni huwet tayu niya hi-gatu mengidwat ni linteg tayu. Hi-gatu pampatul tayu niya hi-gatu mengihwang ni hi-gatsu.

²⁴ Et humman hu, endilli mandedgeh idan nambebley eyad bebley tayud Zion et liwwanen alin APU DIOS emin hu liwat idan tutu-u tudya.

34

Kastiguen APU DIOS ida buhul tu

¹ Ikeyuy ni emin ni tutu-ud kebebbebley! Kaemung kayu et dengelen yu e-helek. Awasi yu huyya, hi-gayun emin ni wada eyad puyek.

² Nemahhig hu bunget nan APU DIOS idan emin ni tutu-ud kebebbebley eyad puyek, anin idan sindalu da. Et humman hu, nanna-ud ni kastiguen tudda et kebahbahan da.

³ Eleg ali meikkullung annel da, nem mena-yun idallid neipullayan da, et mangkabwel idadman et manhamuy ida. Mandadalang idalli duntug ni kuheyaw da.

⁴ Yan nunman ali ey meendi hu aggew, ya bulan niyadda bittuwen, e heniddalli dep-ul ni meiwwehhit. Meendilli kabunyan e henilli neludun ni papil. Ey mangke-gah idalli bittuwen, e henidda nakpit ni bulung ni grapes niya lameh ni keyew e fig.*

⁵ Indaddan APU DIOS hu ispadah tud kabunyan, et humman i-usal tun memahbah idan iEdom e kantu dan lan nunman ey bahbahen tu.

⁶ Melemmuh alin kuheyaw niya taba hu ispadah tu, e henin ewah ni kapengedged ni kai-appit ni kalneroh niya gelding. Tep henilli man-appit hi APU DIOS di et-eteng ni bebley e Bosra di Edom. Dakel alin peteg hu petteyen tudman.

⁷ Hedin yadda aap-apudman ey henidda newang di muyung niya bubulug ni baka, nem mangketu-liddalli et matey ida dama heniddan edum ni tutu-u, et itmeg ni puyek kuheyaw da niya tabeda.

⁸ Tep gintud APU DIOS hu aggew ni pengiblehan tun impahding idan buhul tayu. Et humman hu, apputen tudda et ihwang tu hu bebley tayun Zion.

⁹ Mambalin ali danum di kulukul di Edom ni aspaltoh niya mambalin ali puyek diman ni sulfur e meka-atung et melgab humman ni bebley. †

¹⁰ Endilli paka-dep ni nunman ni apuy et kewa-wa-wa niya kahilehileng ey man-a-ahhuk alin

---

* **34:4** 34:4 Ang-ang yu Matthew 24:29, ya Mark 13:25, ya Luke 21:26 niya Revelation 6:13-14. † **34:9 34:9** Ya nebahbahan ni Edom ey henin nebahbahan ni Sodom niya Gomorrah. (Ang-ang yu Jeremiah 49:17-18 niya Genesis 19:24.)

ingganah. Huyyan bebley ey metawwey alin ingganah et endilli law meweddag diman.

¹¹ Yaddalli akup, yadda gawwang niyadda edum ni kaman-ayyam di puyek hu meihhullul ni manha-ad diman ni bebley, tep e-wayen alin APU DIOS humman ni bebley et metawwey.

¹² Endilli law man-ap-apudman ni bebley tep meendilli law pan-ap-apuan diman.

¹³ Umtemel idalli gulun niya hebit di nam-bebleyan idan papatul ni nunman, anin idad nehammad ni neluhud ni bebley. Ey manha-ad idadman hu jakal niya akup.

¹⁴ Mandadamuddadman hu animal di desert niyadda ahhud muyung. Ey manha-ad idadman hu gelding di muyung e manhin-aayag ida. Yadman ali dama pan-iyyatuan idan animal di muyung ni kameukkat ni ebuh ni hileng.

¹⁵ Mengapyaddali akup ni buya dadman et man-itlug ida niya pe-hikan da et e-ettengen dadda impah dadman. Yadman ali dama keem-mungan idan vulture e sisit ni makan ni annel ni netey. Wada hakkey idan nunyan sisit ey wada kadwa tu.

¹⁶ Ang-ang yud libluh APU DIOS et bidbiden yu huyyan inhel tu. Kantuy “Endi hakey idan nunman ni animal niyadda sisit ni an meendi, niya endi meendian ni kadwa tu.” Huyya inhel APU DIOS ni meippahding ey ya Ispirituh tu mengemmung idan nunman ni animal niyadda sisit diman e nebahbah ni bebley e Edom.

¹⁷ Hi APU DIOS hu mengihha-ad ni hi-gadadman et yadman panha-adan dan ingganah.

35

Ya amleng idan inhewang nan APU DIOS

¹ Henilli man-am-amleng hu desert, tep umhabung idalli meitnem diman.

² Em, manhebbung idalli neitnem diman et henilli kaman-a-appéh niya kamantetkuk ni an-anla tu. Kayyaggud alin peteg ang-ang tu et henillin duduntug di Lebanon niya henillin kakinayyaggud ni ang-ang idan kudal di Karmel niya nedeklan ni puyek di Saron. Yan nunman ali penang-angan ni emin ni tuun dayaw niya kasina-gey APU DIOS e Dios tayu.

³ Lakkayuy et yu peamtadda huyya idan nekakkapuy niyadda neatu ma-lat pa-let yudda.
*

⁴ Kan yuddan simmakut ey “Entan takut yu! Pekedhel yu nemnem yu † tep um-ali etan Dios yun mengastiguddan buhul yu et ihwang dakeyu.”

⁵ Yan nunman ali ey han-ang-ang idalli law ni nekulap niya handengel idalli law ni netuleng.

⁶ Umpaytuk idalli nedahuy niya menattayyaw ida. Paka-hel idalli nenganga et ittetkuk dalli amleng da.‡ Keeb-ebwal idalli danum di desert et medennuman ali mamegan puyek diman tep mewedda kulukul.

⁷ Mambalin alin lebeng hu maka-atung ni palnah niya meweddalli dakel ni hebwak di mamegan puyek. Umtemel ali helek niya katlub-bung di nambalyan idan jakal ni nunman.

---

* **35:3 35:3** Hebrews 12:12 † **35:4 35:4** Ang-ang yu hu Joshua 1:6-9 niya verse 18 ‡ **35:6 35:5-6** Matthew 11:5 et ya Luke 7:22

⁸ Mekapyalli keltad diman et mangedanan ni “Keltad ni Kayyaggud ni Peteg.” Endilli an mandellan diman ni lawah niya endi nemnem tun tutu-u. Ebuh idalli kamekanggu-unnud nan APU DIOS ni mandellan diman.

⁹ Endilli layon diman niya endi mandellan diman idan anggetakkut ni animal. Ebuh ida hinelakniban APU DIOS ni mengidlan diman.

¹⁰ Et mambanggad idallid Jerusalem et man-a-appéh idallin an-anla dan endi pappeg tu. Man-an-anladdalli law ni ingganah tep eleg idalli law umlemyung.

36

*Ya nenattakutan idan iAssyria idan iJudah
(2 Kings 18:13-27; 2 Chronicles 32:1-19)*

¹ Yan eman ni meikkahampulut epat ni toon ni nampatulan Heseekiah di Judah ey ginubat nan Sennakerib e patul di Assyria ida iJudah et sakupen tudda etta-teng ni bebley diman ni nehammad ni netuping luhud da.

² Inmandal tu etan ni ap-apuddan sindalu tu e ikkuyug tu hu dakel ni peteg ni sindalun melpud Lakis et lumaw idad Jerusalem malat da pansukuh hi Heseekiah e patul diman. An nangkampu humman ni ap-apun sindalu, e ingkuyug tudda sindalu tu etan di keltad ni kapangngunnuiddan kamengapyan luput di gilig ni alak ni kadellanan danum ni kamelpud lebeng di nengin-ahpat.

³ Entanni ey immalidda tellun iJudah ni an menammun hi-gatu e hi Eliakim e u-unggan

Hilkiah e hi-gatu hu kamengippaptek ni emin ni hipan wadad baley nan patul, hi Sebna e sekretarih nan patul et hi Joah e u-ungngan Asap e hi-gatu hu kamengittuddek ni kamekapkapyad bebley.

⁴ Kan nunman ni ap-apun sindalun Assyria ni hi-gaday “Pinhed ni patul mid Assyria e et-eteng kabaelan tun amtaen hedin kela nealay kamakaddinnel hi patul e hi Hesekiah.

⁵ Kantuy ‘Kaw kanyu nem wada kabaelan idan sindalu yun mekihanggan hi-gami? Kanyuy nelaing kayun mamplennuh niya kanyuy kabaelan yun mekiggubbat, nem ehel ni ebuh ida huttan. Kaw hipa ni-man yuka ididdinel ni umbaddang ni hi-gayu et yuka nemnemneman mengubbat ni hi-gamin iAssyria?

⁶ Kele yu pandinnelan hu Egypt ni umbaddang ni hi-gayu? Hedin ya Egypt ey kamei-ellig di katlubbung e hedin humman ihhulkud mu ey lektattuy nahpung et masibik kumedek ngamay mu. * Henin nunman elaw ni patul di Egypt idan kamampebaddang ni hi-gatu.

⁷ Nem hedin kanyuy mandinnel kayun APU DIOS e Dios yu, ey kaw beken ni hi-gatu kan altar idan nambahbah nan Hesekiah et ehelen tuddan tutu-ud Judah e hakey ni ebuh hu altar di Jerusalem ni pan-appitan da? †

⁸ Imay kedi kumaddan et man-uungbal itsu. Ya patul ni Assyria ey kantuy: Hedin wada dewwan libun sindalu yu, man iddawtan dakeyun dewwan libun kebayyun pantakkayan da.

---

* **36:6 36:6** Ezekiel 29:6-7 † **36:7 36:7** Ang-ang yu 2 Kings 18:4 et ya 2 Chronicles 31:1.

⁹ Nem kaw umgeladda makkaw ni ihangga yun hi-gami? Anin na-mun yadda nekakkapuy ni sindalun Assyria pekihhangga yu et eleg kayu umgegla. Anin ni kantu et wada ibbaddang ni Egypt ni hi-gayun kalesah niyadda sindalun mantakkay di kebayyu, et eleg kayu umgelan menanggan hi-gami.

¹⁰ Hakey mewan ey kaw kanyu nem um-ali-ak ni an memahbah nunyan bebley hedin eleg iebulut nan APU DIOS? Ya kakulugan tu ey inhel tun hi-gak e um-ali kami ma-lat bahbahen mi eya bebley yu.' "

¹¹ Entanni ey kan di Eliakim, hi Sebna ni hi Joah nunman ni opisyal ey "Ettu anhan et i-hel mun hi-gamin bega-en mud Aramaic, haggud han-awat mi. Entan tu i-hel ni hi-gamid Hebrew, tep dedngelen ida eman ni tutu-un wadad kad-an ni tuping ni luhud."

¹² Nem kan kumedek nunman ni ap-apuy "Eleg, tep eleg tuwak itu-dak ni ap-apuk ma-lat ya patul yu niya hi-gayun ebuh pengippeamtaan kun nunyan nakka pan-e-hela. Pinhed kun dedngelen ida daman tutu-un kamanyuyyudung di tuping et amtaen da e hedin eleg kayu mansukkuh, man kennen dalli dama tai da niya innumen dalli mimi da, henin hi-gayu!"

¹³ Et umehneng humman ni opisyal et itkuk tun in-ehel tud Hebrew e kantuy "Dengel yu hu pinhed ni kamedeyyaw ni patul di Assyria ni amtaen yu!

¹⁴ Ang-ang yu et eleg dakeyu haulen nan Heskiah, tep eleg dakeyu han-ihwang di pehding kullin hi-gayu.

15 Ey entan tu iebulut ni dakeyu ihaphapitan ni mengiddinnel nan APU DIOS. Anin ni kantuy nanna-ud ni ihhehwang dakeyun APU DIOS et entan tu kukkullug. Entan tu nemnemnem e ihhehwang dakeyun hi-gatun ellian idan sindaluk ni iAssyria ni an mengubbat ni hi-gayu et sakupen mi eya bebley yu.

16 Entan kaya tu deddengngel hi Hesechia! Hi-gak e patul ni Assyria ey mandalen dakeyun meukkat eyad bebley yu et mansukuh kayu. I-abulut kun anin ni kennen yudda lameh ni intanem yun grapes niya figs ey anin ni manehhul kayud hibuy yu,

17 ingganah kedettengan ni pengillawwan dakeyud edum ni bebley ni yu pekibbebleyan. Humman ni bebley ni pengillawwan dakeyu ey heni dama eyan bebley yu e wadadda grapes ni mekapyan meinnum niya wada wheat ni mekapyan sinapay.

18 Entan nisi tu kulug hu e-helen Hesechia anin ni kantuy ihhehwang dakeyun APU DIOS. Tep ya kakulugan tu ey endi hakey ni bebley ni inhewang idan dios dan hi-gak e patul di Assyria.

19 Kaw hannemnem yu neipahding idan tutu-ud Hamat, yad Arpad niyad Sepharbaim? Tam eleg ngu anhan baddangan idan dios da. Hanniman mewan hu Samaria, kaw binaddangan idan dios da?

20 Kaw wada ew ngu hakey ni dios idan nunyan bebley ni nengihwang ni hi-gadad eteteng ni kabaelan ku? Et humman hu, kele yu

nemnemnemen e kabaelan APU DIOS ni ihhe-
hwang hu Jerusalem?" ‡

²¹ Nem ida kaum-i-ineng tutu-u e eleg ida umhumang, tep humman inhel patul e hi Hese-
ekiah ni pehding da.

²² Entanni et lumaw di Eliakim, e u-ungngan Hil-
kiah, e hi-gatu kamengippaptek ni emin ni hipan wadad baley nan patul, hi Sebna e sekre-
tarih et hi Joah e u-ungngan Asap, e hi-gatu kamengittuddek ni kamekapkapyad bebley, di kad-an Hese-
kiah e nambi-ki da balwasi dan pengippeang-angan dan lemyung da et da idad-
datteng hu inhel nunman ni opisyal di Assyria ni hi-gada.

37

*Ya nambagaan nan Hese-
kiah ni tugun nan
Isaiah*

(2 Kings 19:1-7)

¹ Dingngel Hese-
kiah hu indaddatteng idan nunman ni tellun opisyal tu ey bini-ki tu bal-
wasi tun lemyung et mambalwasin langgusih et lumaw di Tempol APU DIOS.

² Intu-dak tud kad-an ni prophet e hi Isaiah e u-ungngan Amos di Eliakim e opisyal tun kamengippaptek ni baley tu, hi Sebna e sekre-
tarih niyadda kamengipappangngulun papaddi e nampambalwasiddan emin ni langgusih.

³ Limmaw ida et kandan Isaiah ey "Henin-
nuy hu inhel Hese-
kiah: 'Yan nunyan aggew ey mekastigu itu, manhelheltap itu, niya

---

‡ 36:20 36:20 [18-20] Ang-ang yu hu 2 Kings 18:33-35.

mebabba-ingan itsu. Mei-ellig itsun nunyad man-ungngan biin iyyallin meukkat hu gelang, nem na-puhan ni elet tu.

⁴ Intu-dak ni patul ni Assyria hu ap-apun sindalu tu et taltalanggaen tu hu Dios tayun wadan ingganah. Nem hamban anhan dingngel APU DIOS e Dios mu humman idan in-inhel tu et kastiguen tudda ey. Et humman hu, pandasal ka anhan nan Apu Dios ma-lat baddangan daitsun tutu-un natdaan.' "

⁵ Dingngel Isaiah hu impaad nan patul e hi Heseekiah,

⁶ ey impalaw tu humang tun hi-gatu e kantuy "Kan APU DIOS ey 'Entan takut mu etan idan inhel ni ap-apun sindalun patul ni Assyria e kantuy eleg daka ihhehwang ni hi-gak.

⁷ Tep pedngel kullin nunman ni patul hu kae-ehheladdan tutu-ud bebley tu, et humman alin dedngelen tu umhulun ni pambangngadan tud bebley da et hannak ali papetey diman.' "

*Ya hakey mewan ni impenattakut idan iAssyria idan iJudah
(2 Kings 19:8-19)*

⁸ Entanni ey dingngel nunman ni opisyal ni Assyria e hini-yan ni patul da hu Lakis et immen e kamekiggubbat di Libnah e neihnup ni bebley et unuden tudman et wada tu ibegan hi-gatu.

⁹ Yan nunman ey dingngel ni patul ni Assyria e kamengelli hi Tirhakah e iKus e patul ni Egypt ni mengubbat ni hi-gatu. Impalaw tu ni hu tudek tun Heseekiah di Judah et han lumaw ni mekiggubbat ni patul ni Egypt.

¹⁰ Kantud tudek tuy “Hi-gam e Heseekiah ey entan kaheul mun inhel ni dios mu, anin ni kantuy eleg mi hansakup ni iAssyria hu bebley yun Jerusalem. Entan tu kukkullug, anin ni hinammad nunman ni dios mun inhel huttan.

¹¹ Kaw eleg mu dengelen hu impahpahding ni papatul ni Assyria ni linggeman ni bebley ni pinhed dan bahbahen? Tam neala ni binahbah dadda. Kaw kammu nem hedin hi-gayu, man meihwang kayu?

¹² Binahbah idan aammed kun nunman hu bebley ni Gosan, ya Haran niya Reshep. Ey nam-patey dadda iBetheden e nambebley di Telassar. Attu et inhewang idan dios da ey? *

¹³ Niya attu et neihwang ida patul di Hamat, yad Arpad, yad Sepharbaim, yad Hena niyad Ibbah ey? † Tam nangeendiddan emin!”

¹⁴ Inlan Heseekiah humman ni tudek et bid-biden tu et lumaw di Tempol. Binekyag tud hinanggan APU DIOS

¹⁵ et mandasal e kantuy

¹⁶ “APU DIOS e Kabaelan tun emin e Dios ni Israel ni yimmudung ni man-ap-apud ahpat ni kad-an idan anghel, hi-gam ni ebuh hu Dios. Hi-gam ni ebuh Ap-apun emin idan kapan-ap-apuid kebebbebley eyad puyek. Hi-gam ni ebuh nanletun kabunyan niya puyek.

¹⁷ APU DIOS, dengel mu anhan eya nakka pampehemmehemmeki, niya ang-ang mu anhan eya kameippenahding ni hi-gami. Ey dengel

---

* **37:12 37:12** Yadda bebley ni nengadan deya e wadaddad Mesopotamia e Iraq hu ngadan tun nunya. † **37:13 37:13** Yadda bebley ni nengadan deya ey wadaddad Syria nunya.

mu hu kapenaltalangan Sennakerib ni hi-gam e Dios ni wadan ingganah.

¹⁸ APU DIOS, inamta mi e makulug numan ni neipahding eya intudek tu e binahbah ida lan eman ni papatul ni Assyria hu dakel ni bebley, et pambalin dadda humman ni bebley ni eleg mebebley et endi law silbi da.

¹⁹ Nanggiheb dadda beken ni makulug ni dios di diman idan bebley, tep humman ida ey i-ingnegh ni ebuh e nekapyad keyew niya batun pinaot ni tuu.

²⁰ Nem yan nunya, e APU DIOS e Dios mi, ey ihwang dakemi anhan idan iAssyria malat pengamtaan idan tutu-ud kebebbebley eyad puyek e hi-gam ni ebuh hu Dios.”

*Ya impaad Isaiah nan Heseekiah
(2 Kings 19:20-37)*

²¹⁻²² Entanni et palaw Isaiah e u-unggan Amos hu tudek tun Heseekiah et ehelen tun hi-gatu hu humang APU DIOS di dasal tu. Kantuy “Huyya inhumang APU DIOS e Dios ni Israel e kantuy ‘Dingngel ku dasal mu meippanggep nan Sennakerib e patul ni Assyria. Et huyya hu e-helek ni hi-gatu: Yadda tutu-uk di Zion e Jerusalem ey dakeyu kapippihula e Sennakerib niya dakeyu kataltalanggai. Ida kamanwigiwigiwig niya ida kamanggalgalakgak hu bibi-in menang-ang ni hi-gayun kamemsik.

²³ Kaw hipa pinihul yu et taltalangaan yu hedin beken ni hi-gak e Dios ni Israel e Kayyag-gud ni peteg?

²⁴ Intu-dak mudda bega-en mu et ipahhiya dan hi-gak e gapuh idan kalesah yun yuka ussalad gubat, ey sinekup yudda keta-ta-geyyan ni duntug di Lebanon, et panlengehen yudda etatagey ni keyew e sedar niya kekakkayyaggudan ni cypress. Impahhiyam mewan e dinteng mu hu gawwan mahdel ni muyung.

²⁵ Muka ippahhiya e nangku-ku kayun hibuy idad bebley ni sinekup yu et pan-inumen yu danum diman. Ey muka ippahhiya e inupup mu hu Wangwang e Nile di Egypt et mema-ganan ma-lat man-agwat ida sindalum.

²⁶ Nem kaw eleg yu amta e implanuh ku dedan ni nebayag e henin nunman meippahding? Et deh e neipahding tu-wangu! Hi-gak hu nengidwat ni kabaelan yu et pambahbahren yudda bebley ni nangkehammad ni tuping hu luhud da.

²⁷ Et humman hu, yadda tutu-udman ni bebley ey endi kabaelan da. Simmakut ida et nelakah nengapputam ni hi-gada. Heniddan pakatmel ni helek e nelakah ni iddeyapdap. Ey heniddan helek ni simmemel di atep ni baley e kamekling hedin nemahhig hu petang.

²⁸ Nem inamtak ni emin hu elaw mu, ya muka pehpehding niya muka lallawwi. Ey inamtak e nemahhig bunget mun hi-gak.

²⁹ Dingngel ku nemahhig ni bunget mun hi-gak niya nemahhig ni muka pampahhiya, et humman hu, tetbengek hu eleng mu niya hadak bungut mun gumekek et pambangngad dakad nalpuam e iddalan mud keltad ni dinlan mun immali.' "

³⁰ Kan Isaiah nan Hesechia ey “Huyyalli pengi-ang-angan mun pengihwangan APU DIOS eyan bebley. Meippalpun nunya ingganah alin balintu ey mengngan kayun kaillameh idan nealay sim-memel. Nem yan meikkatlun toon ey manten-nem kayun pagey niya grapes et hi-gayu mengenni niya mengngan ni illameh idan nunman ni ittanem yu.

³¹ Kayyaggud ali biyag idan tutu-ud Judah ni natdaan di gubat. Meihhammad idad bebley da, niya medakkel hu helag da ey umkedangan ida. Heniddalli neitnem ni limmehed lamut tud puyek et mekallameh ida.

³² Wadaddalli metdaan di Jerusalem niyad Duntug e Zion, tep hi APU DIOS e Kabaelan tun emin ey hinammad tun ninemnem e pekullug tudda huyya.”

³³ Kan mewan Isaiah ey “Heninnuy hu inhel APU DIOS meippanggep ni patul di Assyria: ‘Eleg mabalin ni an umhegep niya tu pellow panetu, anin ni hakey, di deya Jerusalem. Endi sindalu tun nanhappiyaw ni um-alin an meihnup eyad bebley. Ey endi da pan-ippiggil ni batu niya eleg da pan-ippu-ul hu puyek ma-lat pengidlanan dan umhegep eyad bebley.

³⁴ Humman ni patul ni immali ey eleg umhegep eyad bebley, nem mambangngad e iddalan tud dinlan tun immali. Hi-gak e hi APU DIOS hu nanghel idan nunya.

³⁵ Guwalyaak huyyan bebley niya ippaptek ku ma-lat kaideyawak. Peamnuk hu hinammad kun

inhel ni nunman nan hi David e bega-en ku.' " ‡

³⁶ Yan nunman ni hileng ey limmaw hu hakey ni anghel nan APU DIOS di nangkampuan idan iAssyria et pateyen tu hanggatut et newalu et liman libun sindalu da. Et yan newa-waan tu ey kepuppullay hu annel idan nangketey ni sindalud kampu da.

³⁷ Humman binsikan nan Sennakerib e patul ni Assyria et mambangngad di Nineveh.

³⁸ Entanni et hakey ni aggew ey immen hi Sennakerib ni kamandeyyaw di tempol ni dios tun hi Nisrok ey limmaw ida dewwan u-ungnga tun laki e di Adramelek nan Sareser et patyen da hi ameda e inusal da ispadah da et bumsik idad Ararat. Et meihullul ni nampatul hi Esarhaddon e hakey ni u-ungnga tun laki.

38

Ya nandegehan patul e hi Heseekiah et ya yinaggudan tu

(2 Kings 20:1-11; 2 Chronicles 32:24-26)

¹ Entanni ey nandegeh hi Heseekiah et innang ni mettey. Limmaw hi Isaiah e prophet e u-ungngan Amos et tu ang-angen et kantun higatuy "Kan APU DIOS ey eleg ka umyaggud. Et humman hu, iyayyaggud mun emin hu hipan mahapul ni iyayyaggud mu et mandaddan ka, tep mettey ka."

² Dingngel Heseekiah humman ey nanligguh et ihangga tud dingding et mandasal e kantuy

---

‡ 37:35 37:35 Ang-ang yu hu 2 Samuel 7:16.

³ “APU DIOS, nemnem mu anhan e impannanangeng kun nansilbin hi-gam. Endi edum ni nak inenu-unnud nem hi-gam ni ebuh, niya impahding kun emin hu kamengippeamleng ni hi-gam.” Ginibbuh tun nandasal ey kamannannangngih e nemahhig lemyung tu.

⁴ Entanniy intu-dak mewan APU DIOS hi Isaiah

⁵ et tu ehelen nan Heseekiah e kantuy “Heninnuy hu inhel APU DIOS e Dios lan ammed mu e hi David. ‘Dingngel ku dasal mu niya inang-ang ku lewam. Et humman hu, eleg ka ni mettey, nem meteggu kan hampulut lima pay ni toon.

⁶ Ihhehwang daka, anin eyan bebley e Jerusalem, di hipan ippahding ni patul ni Assyria. Ippaptek ku huyyan bebley.’ ”

[21] Kan Isaiah nan Heseekiah ey “Palut kan fig et iepuap mu eyad pelham ma-lat mapwahan.”

[22] Entanni ey kan Heseekiah ey “Hipa pengamtaak hedini me-kal eya degeh ku et dammutun nak mandeyyaw nan APU DIOS di Tempol tu?” *

⁷ Kan Isaiah ey “Heninnuy ali pengi-ang-angan mun amnuan ni inhel APU DIOS ni hi-gam:

⁸ Pehunnay alin APU DIOS hu allinnew ni aggew etan di teydey ni impekapyo lan patul e hi Ahas ni hampulun akad.” Entanniy immamnu e himmunay hu allinnew etan di teydey ni hampulun akad.

⁹ Yan yinaggudan nan Heseekiah ey intudek tu huyyan a-appéh.

¹⁰ Kantud a-appéh tuy “Kangku nem mepappeg law biyag kun nunya, e na-lettak pay ni, niya

---

* **38:6 38:6** [21-22] Inu-unnud mi hu TEV e neitu-nud hu verses 21-22 di verse 6.

kagedwan ebuh nambiyagak, et umlawwak law di bebley idan nangketey.

¹¹ Kangku nem eggak law ang-anga hi APU DIOS niyadda edum kun tutu-u eyad bebley idan mategu, tep mepappeg law biyag ku.

¹² Kangku nem pappegen Apu Dios hu biyag ku, et henin a-abbung ni nebahbah niya henin luput ni neabel ni na-kal di pan-ablan.

¹³ Nemahhig ni inlallabbik hu nangih ku, tep maggeh gibek ku e heni kapanhepungan layon hu genit ku. Kangku nem pappegen law Apu Dios hu biyag ku.

¹⁴ Eleg umtutu-lu ehel ku niya heni ge-hem ni paluma palak ku. Ey hedin intangaw kud kabunyan ma-lat mampebaddangngak, man kameettu matak. Kangkun hi-gatuy 'APU DIOS, ihwang muwak anhan eyad nakka panhelheltapi.'

¹⁵ Nem hipa nak e-helen? Humman inhel tun hi-gak ni pehding tu et deh e impahding tu. Nemahhig lemyung ku e eleggak pakeugip!

¹⁶ Apu Dios, emin hu muka pehding niya muka e-hela ey ketegguan mi niya panyaggudan mi. Et humman hu, yan nunya ey impanyaggud muwak et iebulut mun meteggu-ak.

¹⁷ Ebbulutek law e ya etan hinelheltap ku ey nambalin ni panyaggudak. Ey inhewang muwak di ketteyyan ku niya ingkal mu liwat ku tep ya neminhed mun hi-gak.

¹⁸ Ya kakulugan tu ey yadda nangkeikulung ni wadad Kadungayan ey eleg daka deyyawa, niya eleg daka ia-appihin pandeyyaw dan higam. Endi namnamah dad eleg melumman ni

muka pemaptek ni hi-gada.†‡

¹⁹ Nem yadda mandeyyaw ni hi-gam ey yadda mategu. Henin hi-gak e deh e daka kaday-dayawa. Anin idan a-ammed et daka enehheladdan u-ungnga da hu eleg melumman ni muka pemaptek.

²⁰ APU DIOS, kayyaggud anhan et impanyaggud muwak! Meippalpun nunya ey man-a-appehhak ni penaydayaw kun hi-gam e meunnudan ni gitalah niya ayyuding. Man-a-appeh kamin ingganah ni pandeyyaw min hi-gam di Tempol mu.”

39

Yadda opisyal ni nalpud Babilon (2 Kings 20:12-19)

¹ Yan nunman ni tsimpuh ey dingngel ni patul di Babilon e hi Merodak Baladan e u-ungngan Baladan, e nandegéh hi Heseekiah e patul, nem yimmaggud. Et mantudek ni hi-gatu et pailaw tu e wada pay in-unnud tun indawat tun hi-gatu.

² Inapngan Heseekiah ida humman ni immalin iBabilon et peang-ang tun hi-gadan emin hu kinedangyan tun wadad bodegah tu, yaddan silber, yadda balituk, yadda kapampebanglun kennen, yadda lana, yadda usal tud gubat niya emin hu hipan nebalol ni tenged tu. Impeang-ang tun emin hu wadad bodegah tu niyad nan-ap-apan tu, endi eleg tu peang-ang ni hi-gada.

---

† **38:18 38:18** Dakel ida tutu-u eman ni eleg ni alian Christo eyad puyek ni eleg mengamta e tegguan alin APU DIOS ida nangketey et ipaptek tudda. ‡ **38:18 38:18** Ang-ang yu hu 2 Timothy 1:10.

³ Entanni ey limmaw hi Isaiah e prophet di kad-an Heseekiah et kantuy “Attu nalpuan idan nunman ni tutu-u niya hipa inhel dan hi-gam?” Kan Heseekiah ey “Nalpuddad Babilon e naka-iddawwin bebley.”

⁴ Kan mewan nan Isaiah ey “Hipa inang-ang dad baley mu?” Hinumang nan patul e kantuy “Inang-ang dan emin hu kinedangyan ku. Endi hu wadad bodegah ni eggak peang-ang ni hi-gada.”

⁵ Et kan Isaiah nan Heseekiah ey “Dengel mu eya inhel APU DIOS e Kabaelan tun emin!

⁶ Medettengan ali aggew ni pengibsikan idan iBabilon ni emin ni wada eyad baley mu, anin idan inemung idelan aammed mu ingganah nunya, et endi an metdaan. * Huttan inhel APU DIOS.

⁷ Meillaw idalli edum ni helag mud Babilon et mapnahan ida et ingunwan da hu patul diman.”

⁸ Ya nan-awat nan patul e hi Heseekiah ey mewedda linggep nunman ni ketaggu tu. Et kantuy “Kayyaggud huttan ni inhel mun hi-gak ni impeamtan APU DIOS.”

40

Ya namnamah idan tutu-un nan APU DIOS

¹⁻² Kan Apu Dios ey “A-alluk yudda tutu-uk ni iJerusalem. Ehel yun hi-gada e nepappeg law hu nanhelheltapan da niya nepesinsahan law hu

---

* **39:6 39:6** Ang-ang yu hu Daniel 1:2 et ya 5:3.

liwat da * tep negibbuh law nengastiguan kun hi-gada.”

³ Wadalli medngel ni um-ehel e kantuy “Pengapya kayud desert ni dellanen APU DIOS ni ellian tu. Iyayyaggud yu dellanen ni Dios tayu!” †

⁴ Tabab yudda nehayyukung niya deklan yudda duntug. Iyayyaggud yudda lawah ni dalan niya andeng yudda eleg meandeng,

⁵ ma-lat maipeang-ang niya maipeamta hu dayaw APU DIOS ni emin ni tuu.” Huyya inhel ni AP-APU ni peamnu tu.

⁶ Entanni ey wada immehel e kantuy “Tekuk ka!” Et kangkuy “Hipa ittetkuk ku?”

Kan etan ni immehel ey “Itkuk mu e kammuy ‘Emin hu tuu ey henidda helek e kamettye. Ya dayaw da ey heniddan habung e anggegannuy neendi.

⁷ Kamekling hu helek niya kameplag hu habung hedin immandal APU DIOS. Hanniman dama kameippahding idan tutu-u.

⁸ Em, nanna-ud ni mekling ida helek niya megah habung da, nem hedin ya ehel Apu Dios tayu ey mannananeng ni ingganah.’ ” ‡

⁹ Wada kayyaggud ni meippeamta! Lakkayuy idad tuktuk ni etata-gey ni duntug, et yu itkuk diman et dengelen idan iJerusalem niyadda edum ni iJudah e kanyuy “Iyyalli hu Dios yu.” Lakkayuy, entan takut yun mengitkuk nunman idad bebley di Judah.

---

* **40:1-2 40:1-2** Kan ni edum ni neitudek ey “netekla law hu liwat da. † **40:3 40:3** Ang-ang yu hu Matthew 3:3, ya Mark 1:3 et ya John 1:23. ‡ **40:8 40:8** [6-8] Ang-ang yu hu 1 Peter 1:24-25.

¹⁰ Em, immen ali hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg ni man-ap-apun emin ni tutu-u, e wada et-eteng ni kabaelan tu. Ittabin tudda tutu-u tun ginun-ud tun inhewang tu. §

¹¹ Ippaptek tu tutu-u tu henin kapemaptek ni kamampattul ni kalneroh e tuka eppupuadda impah ni kalneroh, niya tuka ippanguludda ineda ma-lat ipaptek tudda. *

Ya Dios idan helag Israel e endi kei-ingnehan tu

¹² Hipa kabaelan tun mantetpeng ni danum di baybay † e ussalen tu ngamay tu? Ey hipa hantepeng tu kalinakkeb ni kabunyan e dedpaen tu ngamay tun mantetpeng? Ey hipa pakatpeng ni kabinel-at eyan puyek niya duduntug e ih-hambag tu et ikiloh tu? Ebuh hi APU DIOS ni dammutun mengippahding idan nunya.

¹³ Hipa kabaelan tun mengituttuddun APU DIOS ni pehding tu niya hipa dammutun menuggun niya manmandal ni hi-gatu? ‡

¹⁴ Ey hipa nenuttuddun APU DIOS ma-lat hanawat tu niya ma-lat inamta tu kayyaggud ni pehding tu?

¹⁵ Endi, tep ya kakulugan tu ey hedin i-ingnehan ida katuutuud kebebbebley eyad puyek nan hi APU DIOS, ey henidda hakey ni ih-ih ni ebuh di hambaldih ni danum. Ey hedin ya keingnehan ni bel-at da ey henidda dep-ul ni ebuh di killohhan.

---

§ **40:10 40:10** Isaiah 62:11b * **40:11 40:11** Jeremiah 31:10, Ezekiel 34:11-16 † **40:12 40:12** Job 28:25 ‡ **40:13 40:13** Ang-ang yu Romans 11:34 et ya 1 Corinthians 2:16.

Anin idan bebley di gawwan baybay et endi bel-at dan hi-gatu, e henidda pinun dep-ul.

¹⁶ Yadda keyew di mumuyyung di Lebanon ey kulang ni pengihheb ni mei-appit nan APU DIOS, niya kulang ida animal diman ni mei-appit ni hi-gatu.

¹⁷ Emin ida tutu-ud kebebbbley ey endi silbi da niya endi bilang dan hi-gatu.

¹⁸ Hipa tep law pengi-ingnghan nan hi Apu Dios? Kaw wada mei-ingngeh ni hi-gatu? Endi!

¹⁹ Hi-gatu ey beken ni heniddan dios ni kinap-kapyan tutu-un nekapyad gumek ni na-meh ni balituk et ituun dad silber.

²⁰ Ey hedin newetwet etan tuu et eleg tu hanggela balituk niya silber, ey ya beken ni kad-dudunut ni keyew hu kapyoen tu, nem pekapyatun nelaing ni mampaot ma-lat beken ni kattutuli.

²¹ Nem kaw eleg yu amta niya kaw eleg yu denglen hu elaw ni naltuan eyan puyek? Kaw endi anin hakey ni nengituttuddun hi-gayun elaw nunya? Kaw eleg yu han-awat?

²² Hi Apu Dios hu nanletu eyan puyek. Immen e yimmudung di yuddungnan ni patul di kabunyan e ahpap eyan puyek e meli-bahan ida kulput. Ya tuka penang-ang idan tuu eyad puyek ey henidda abbun. Heni hephep ni imbiklag tu hu kabunyan et heni tuldah ni pambelleyan.

²³ Tuka pebabah hu saad idan etata-gey ni apapu et pambalin tuddan endi bilang da.

²⁴ Henidda etan ni pakeitnem ni eleg ni meihammad lamut da e hedin impaelin APU DIOS hu

maetung ni dibdib ey ida kamekling ni intayab idan dibdib e henidda degi.

²⁵ Hipa pengi-ingngehan tayun Apu Dios e Kayyaggud ni peteg? Kaw wada mei-ingngeh ni hi-gatu? Endi!

²⁶ Itengaw yud kabunyan, hipa nanletuddan bittuwen? Hi-gatu nanletun hi-gada niya hi-gatu hu nengipebudal ni hi-gada. Hi-gatu pay hu nengamtan ngadan da ey hedin pigadda. Ey gapuh ni kabaelan tu ey endin hi-gada hu netalak, anin ni hakey.

²⁷ Et humman hu, hi-gayun iIsrael ey entan tu ehel e eleg amtan APU DIOS hu yuka panhelheltapi niya eleg tu hengnguda anin ni dakeyu kapanhelheltap ni edum ni tuun ni endi puut tu.

²⁸ Kaw eleg yu dengelen niya kaw eleg yu inamta e hi APU DIOS ey hi-gatu hu Dios ni wadan ingganah? Hi-gatu nanletun puyek. Eleg uminglay niya eleg meettu. Ey endi pakeawat ni kalinaing tu.

²⁹ Tuka iddawat hu et-eteng ni kabaelan idan endi kabaelan da niya tudda kape-let hu nekapuy.

³⁰ Anin ni u-ungnga et kameettu. Ey anin idan kat-agun lalakki et ida kaumkapuy niya kameendi dinel da.

³¹ Nem hedin yadda kamengiddinnel ni bad-dang APU DIOS ey pe-let tudda et henidda mepeyyakan et tumyab idad eta-gey e henidda tulduh. Ey anin ni umbesik ida et eleg ida meettu, niya anin ni edawwi delladellanen da et eleg ida mehellangeb.

41

Hi APU DIOS hu kamemaddang ni Israel

¹ Kan APU DIOS ey “I-ineng kayu et dengelen yu eya e-helek. Hi-gayun tutu-ud kebebbebley, anin idan nangkeigawwad baybay, ali kayu et manhuhummangan itsu. Hipan hi-gayu hu dammutun mekihhanggan hi-gak? Iddawtan dakeyun wayah yun um-ehel et ang-angen tayu hedini hipa neiptek.

² Hipa nengi-li etan ni tuun nalpud appit ni kasimmilin aggew ni kamekangngapput ni emin ni bebley ni tuka pekiggubbat? * Hipa nengid-wat ni kabaelan tun mengapput idan papatul niyadda tutu-ud kebebbebley hedini beken ni hi-gak ni ebuh? Tuka ussala ispadah tu niyadda panetu et pambalin tudu buhul tun heni dep-ul niya degin ittayab ni dibdib.

³ Tudu kapampedugad dalan ni eleg tu dalanen ni nunman, ey endi kameippahding ni hi-gatun lawah.

⁴ Hipa nenang-ang ma-lat maipahding idan emin huuyad kebebbebley ni nunman ingganah nunya? Hi-gak e hi APU DIOS e wada dedan ni laputu niya wadalin kepapegan ni puyek, hu nengipahding idan emin nunya.”

⁵ Inang-ang ni katuutuud kebebbebley hu impahding APU DIOS ey ida kaumgeygey ni takut da. Et humman hu meemmung idalli et umlidda.

---

* **41:2 41:2** Huyyan melpud appit ni kasimmilin aggew ey hi Cyrus e patul di Persia. Inhel APU DIOS e hi-gatu niyadda sindalu tullu mengihwang idan helag Israel ni tutu-u tun neihbutan dad Babilon. (Ang-ang yu hu Isaiah 41:25 et ya 44:28.)

⁶ Wadalli hakkey idan kamandeyyaw ni dios da ey a-alluken tu kadwa tu e kantuy “Pekedhel yu nemnem yu!”

⁷ Hi-gayun kamampaot, yadda kaman-e-dih, niya hi-gayun edum ni kamampangngunnu, ey a-alluk yu edum yu e kanyuy “Tam ay deh e kayyaggud impahding mu.” Ey nambabaddang kayu et peehneng yu etan dios yu et ipetak yu ma-lat eleg metu-li.

⁸ “Nem hi-gayun helag Israel ni bega-en ku hu pinilik ni tutu-uk e helag nan Abraham e gayyum ku.

⁹ Inlapu dakeyud nangkeidawwin bebley di gilig ni puyek et kangkun hi-gayuy: Hi-gayu bega-en ku niya pinili dakeyun tutu-uk. Eleg dakeyu iwwalleng.

¹⁰ Entan takut yu niya entan kedismayah yu, tep wada-ak ni Dios yu. Pe-let dakeyu, baddangan dakeyu niya ippaptek dakeyu ma-lat ihwang dakeyu.

¹¹ Mebe-ingan idalli hu kamengibubbunget ni hi-gayu tep meapput idalli. Mettey idalli mengubbat ni hi-gayu

¹² et meendidda eyad puyek.

¹³⁻¹⁴ Hi-gayun helag Israel, hi-gak e hi APU Dios e Dios yu hu mengippa-let ni hi-gayu. Et humman hu, entan takut yu tep baddangan dakeyu. Anin ni nekakkapuy kayu ey endi bilang yu, et entan nisi takut yu tep baddangan dakeyun hi-gak. Hi-gak e Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel hu mengihwang ni hi-gayu.

¹⁵ Heni kayulli baluh ni kapan-illik ni makat-tadem hu ngipen tu, et heni yulli pan-illiken hu

duduntug † et guduen yudda et pambalin yuddan heni degi.

¹⁶ Tel-apen yuddalli et pan-ityab idan dibdib et pan-iwehit idan pewek. Et man-am-amleng kayu tep ya nengulugan yun hi-gak e hi APU DIOS. Ey deyyawen yuwak ali e Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel.

¹⁷ Hedin manheppul kayun tutu-uk ni danum hedin na-wew kayu, ey hi-gak e hi APU DIOS ey dedngelek dasal yu. Hi-gak e Dios ni Israel ey eleg dakeyu iwwalleng.

¹⁸ Peukkat ku danum idad ta-pew ni duduntug ni endi kaumtagun neitnem et maweda wang-wang ni mampellaw idad nedeklan. Ey weddaen kuddalli hebwak et mambalin idan lebeng hu mamegan puyek.

¹⁹ Weddaek ali dama mumuyyung idad desert e mamegan puyek et patmel kudda keyew e henin sedar, yadda akasya, yadda myrtle niyadda olibah. Anin idan belbel, yadda fir, yadda cypress niyadda edum ni klasih ni keyew et umtemel idad puyek ni eleg la ni umtemel kameitnem.

²⁰ Et han ali ang-angan tutu-u huyya et pengamtaan da e hi-gak e hi APU DIOS e Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel hu nanwadaddan nunman. Ey ewwatan dalli law e hi-gak hu nengipahding idan nunya.” ‡

---

† **41:15 41:15** Ya keibbellinan ni duduntug ey yadda kebebbbley eyad puyek ni buhul ni Israel. ‡ **41:20 41:20** [17-20] Impakulug APU DIOS e iddawat tun emin hu mahapul idan tutu-u tu hedin mambangngad idad bebley dan melpud Babilon e neilawwan da.

Endi silbiddan beken ni makulug ni dios

²¹ Hi-gak e hi APU DIOS e patul ni Israel ey kangkuy “Imay, hi-gayun dios ni kinapyan tuu, ali kayu et panhuhummanganan tayu hedin hipa kanyu. Ey peang-ang yu hu pengi-immaturan tayun kakulugan tu e dios kayu.

²² Keyuy et ehelen yu pangngu dedan hedin hipalli mekapkapyan edum ni aggew, ey hedin pigantu kekapkapyaan tu ma-lat amtaen tayu. Ey ehel yu hedin hipadda neipenahding nunman ey imbage yu keibbellinan idan nunman hedin makulug ni kabaelan yu!

²³ Imay, hedin kanyuy dios kayu, ehel yu hedin hipaddalli meippahding idan tutu-un edum ni aggew. Niya attu et wada pahding yun kayyag-gud niya lawah ni kamengippetnga et matnga kami ma-lat pengamatan mi e dios kayu?

²⁴ Ya kakulugan tu ey endi dedan silbi yu niya endi silbin yuka pehpehding. Yadda kamandeyyaw ni hi-gayu ey lawah ni peteg hu elaw da.

²⁵ Wada etan pinutuk kud appit ni kasimmilin aggew § ni peellik alin mengubbat idan aap-apu. Illapu tullid north ni umgubat. Ngeddanen tullu ngadan kud dasal tun pambeggaan tun baddang ku. Mei-ellig ni pan-iggasin tuddalli aap-apu e henidda pitek, ey henin kapehding ni kamengapyan banga e tuka pan-igsin etan pula.

---

§ 41:25 41:25 Huyya inhel APU DIOS e kantuy ittu-dak tullu hi Cyrus e patul di Persia et apputen tu kebebbley. Immanu huyya eman ni nelabah hanggatut et neliman toon ni nengitudekan Isaiah nunya. (Ang-ang yu Isaiah 41:2 ya 44:28.)

²⁶ Hipan hi-gayu kabaelan tun mengebbig e hanneyalli mekapkapyia? Et hedin umkulug ey kammiy, hiyya numan! Nem ya kakulugan tu ey endi hakey ni nadngel ni immehel.

²⁷ Hi-gak e hi APU DIOS ni ebuh hu nemangulun nanghel idan iZion ni nunyan kayyaggud ni meippahding. Intu-dak kud Jerusalem hu an menghel e kanday 'Ida kamengennamut tutu-u yu.'

²⁸ Nem endidda etan ni dios ni kinapyan tuu hu kaum-ehel, ey endin hi-gada pakehumang ni nakka mahmahi.

²⁹ Huyyadda dedan ni dios ni kinapyan tuu ey endi silbi da. Endi mabalin ni pehding da, tep endi kabaelan da."

42

Ya etan Bega-en APU DIOS

¹ Kan APU DIOS ey "Huyya pinilik ni bega-en kun indawtak ni kabaelan tu. Hi-gatu mengipeamleng ni hi-gak. Winedak hu Ispirituh kun hi-gatu et meandeng ali panhumalya tud kebbebley eyad puyek.

² Hedin hi-gatu, man eleg tu e-leta ehel tu. Eleg tu pedngel ehel tud keltad.

³ Eleg tu ma-maadda nekapuy niya eleg tu endia anin ni ekket ni namnamah. Meandeng alin ingganah hu penuwet tuddan emin ni tutu-u.

⁴ Hi-gatu ey eleg medismayah niya eleg meendi namnamah tu ingganah ang-angen tu e meandeng emin hu kamekapkapyad kebbebley

eyad puyek. Ey anin idan nambebley di nangkei-dawwin bebley et ihik dan dedngelen hu tuka ituttuddu.” *

⁵ Hi Apu Dios e AP-APU e nanletun kabunyan ey hi-gatu hu heni nengibiklag ni nunman. Lintu tu mewan hu puyek, anin idan emin ni wadadman. Ey hi-gatu nengidwat ni yayyah niya biyag ni emin ni tuu. Kantu etan ni bega-en tun kamengippaptek ni tuu ey

⁶ “Hi-gak e hi APU DIOS ey pinutuk daka niya indawtan dakan kabaelan mu ma-lat meandeng hu meippahding eyad puyek. Et gapun hi-gam ey peamnuk etan nehammad ni nekitbalak ni panyaggudan idan tutu-uk. Hi-gam mewan dilag ni pellow kud emin ni kebbebley eyad puyek.

⁷ Dedyaten muli mataddan nekulap ma-lat han-ang-ang da niya ibbukyat muddalli neikelabut.”

⁸ “Hi-gak ni ebuh hu APU DIOS ni Dios yu. Eleg mabalin ni wada edum ni an medeyyaw hedin beken ni hi-gak ni ebuh. Eggak mewan pinhed ni yadda kinapyan tuun dios ey ida mekiggedwan dayaw ku.

⁹ Emin ida inhel kun meippahding ey impeamnuk. Yan nunya ey e-helek mewan ida etan eleg ni maipahding.”

Ya a-appeh ni penaydayaw nan APU DIOS

¹⁰ Pan-a-appeh kayun baluh ni a-appeh ni penaydayaw yun APU DIOS, hi-gayun emin ni

---

* **42:4 42:4** [1-4] Huyyan neabig ey ya illian Christo. (Ang-ang yu Matthew 12:17-21.)

wadad kebebbleley eyad puyek, anin ni hi-gayuddan kamampambapor; hi-gayun emin ni wadad baybay niya hi-gayuddan wadad nangkeidawwin bebley.

¹¹ Pakia-appreh kayuddan nambebley di desert. Anin ni hi-gayuddan iKedar et ia-appreh yu dama yuka penaydayaw nan APU DIOS. Hi-gayun iSelah, itkuk yu anla yuddad ta-pew ni duduntug!

¹² Dayaw yu hi APU DIOS, niya yu peamtad nangkeidawwin bebley hu dayaw tu.

¹³ Meukkat ali hi APU DIOS ni an mekiggubbat e heni bimmubbunget ni sindalun kamantetekkek ni mekihhanggaddan buhul tu et paka-apputen tudda.

¹⁴ Kantuy “Nebayag ni nakka pemegga i-ineng e insisipel ku bunget ku. Nem yan nunya ey pakkadek ni wada pehding ku. Nakka mampapalak tep eggak law han-isipel e heni-ak etan ni biin man-ungnga.

¹⁵ Bahbahen kuddalli duduntug ey mag-anan kudda keyew niya helek. Mag-anan kuddalli dama wangwang ey tetdukan kudda lebeng.

¹⁶ Ippanguluk idalli tutu-uk, e henidda nekulap di keltad ni eleg da patnaan ni dalanen ni nunman. Ey pambalin kullin kawwalwal hu engeenget ni kad-an da. Deklanan kuddalli nangkehukungan ni dalan da. Huyyaddalli pehding ku tep eggak ida iwalleng.

¹⁷ Nem hedin yadda mengiddinnel idan kinapyan tuun dios e kanday humman ida dios da, ey eggak ida hengnguda et mabeingan ida.”

Ya eleg pengu-unnuddan iIsrael

18 Kan APU DIOS ey “Hi-gayun heni netuleng, ey dengel yu e-helek. Ey hi-gayun heni nekulap, ey deyat yu mateyu.

19 Kaw wada edum ni heni nekulap niya netuleng hedin beken ni hi-gayun helag Israel e bega-en kun intu-dak kun an mengippeamtan makulug?

20 Ma-nu tep han-ang-ang yu niya handengel yu, nem eleg yu hengnguda.”

21 Hi APU DIOS ey pinhed tudda helag Israel e bega-en tun meippeta-gey et hi-gada keangangan ni dayaw ni tugun tu.

22 Nem anggehemmek ida law tep piniliw ni buhul da limmu da niya nan-ikelabut dadada, ey endi kaumlaw ni mengihwang ni hi-gada.

23 Hi-gayun tutu-u tun helag Israel, kele eleg kayu mesilleg? Dengel yu kedi anhan hu tugun nan APU DIOS ni hi-gayu!

24 Kaw beken ni hi-gatu nengiebulut ni pengellaan ni buhul yun emin ni limmu yu? Hi-gatu hu nanliwtan yu! Hi-gatu kan tugun idan eleg yu u-unnuden, et kahingen yu pinhed tun pehding yu.

25 Et humman hu, impagibek tu hu nemahhig ni bunget tun hi-gayu et kastiguen dakeyud gubat. Heni dakeyu intungud apuy et magihebb kayu, nem eleg yu awatan niya eleg kayu masilleg.

43

Ya nenelaknib ni Israel

1 Nem yan nunya ey kan APU DIOS e namyuh ni hi-gayuy “Entan takut yu e helag Jacob, tep

inhewang dakeyun hi-gak. Ey hi-gayu pinilik ni ingngadnak ni tutu-uk.

² Wada-ak ni ingganah ni umbaddang ni hi-gayu. Et humman hu, anin ni um-ali hu ligat ni hi-gayun kamei-ellig ni man-agwat di edallem ni danum, et eleg kayu melsing. Ey anin ni kayu kamanhelheltap e kayu kamei-ellig ni kamandaddallan di apuy, et eleg kayu meettungi.

³ Hi-gak e hi APU DIOS e Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel hu mengihwang ni hi-gayu. Impeapput ku Egypt, ya Ethiopia niya Seba malat penullul kun keliblihan yu.

⁴ Em, hi-gayun tutu-uk ey nebalol kayun peteg ni hi-gak niya nakappinhed dakeyu, mukun indawtan dakeyun dayaw yu. Et henin nunman impahding ku e inhullul ku biyag ni edum ni tutu-ud biyag yu.

⁵ Ippidwak mewan ni e-helen ni hi-gayu e entan takut yu, tep wada-ak ni mengippaptek ni hi-gayu. Emmungen dakeyulli niyadda u-ungnga yud appit ni kasimmilin aggew niyad appit ni kakelinnugin aggew et ienamut dakeyu.

⁶ Et hannak ali eheladdan katuutuud kebebbley eyad puyek e kangkuy 'Ibukyat yudda et pebanggad yudda tutu-uk di bebley da.

⁷ Tep hi-gada pinilik ni tutu-uk ni lintuk ni mengidaydayaw ni hi-gak.'

⁸ Et humman hu, pebanggad yudda humman idan tutu-uk ni hi-gak. Humman idan tutu-uk ey anin ni wada mateda, et henidda nekulap, wada tangila da, nem henidda netuleng.

⁹ Hi-gayun emin ni katuutuud kebebbley, kaemung kayu et ehelen yu hedin hipaddan dios

yu hu nengabig nunman idan kameippenahding ni nunya. I-li dadda tistigu da ma-lat peang-ang da e neiptek niya makulug hu inhel da.

¹⁰ Nem hedin hi-gak e hi APU DIOS, man wada tistiguk. Hi-gayun helag Israel hu tistiguk niya bega-en kun pinilik ni mengamta niya mengiddinnel ni hi-gak. Em, hi-gayu pinilik ni mengewwat e hi-gak ni ebuh hu Dios, endi edum. Anin ni yan nunman niyallin edum ni aggew et endi edum ni Dios nem hi-gak ni ebuh.

¹¹ Hi-gak ni ebuh hu DIOS niya hi-gak ni ebuh hu kaumhelaknib e endi edum.

¹² Impeamtak ni hi-gayu hu mekapkapyallin edum ni aggew, et baddangan dakeyu. Yadda dios ni edum ni tutu-u, ey endin hi-gada hu wada kabaelan dan mengippahding ida eyan nakka pehpehding. Hi-gayu tistiguk e hi-gak ni ebuh hu Dios. Hi-gak e hi APU DIOS hu nanghel idan nunya.

¹³ Hi-gak dedan hu Dios ni wadan ingganah. Endi hakey ni dammutun mekihhanggan hi-gak niya an menullul ni ninemnem kun pehding ku.”

Ya hemek APU DIOS niya pangngenghayan idan helag Israel

¹⁴ Hi APU DIOS e Kayyaggud ni peteg ni Dios yun helag Israel e kamengihwang ni hi-gayu ey kantuy “Ya pehding kun mengihwang ni hi-gayu ey peellik ali mengubbat idan iBabilon. Nekallakah penggepan dan nunman ni bebley da. Et mambalin alin nangih hu tekutekuk dan daka pampahhiyai.

¹⁵ Hi-gak e hi APU DIOS e Dios yun Kayyaggud ni peteg hu namyuh ni hi-gayun helag Israel ey hi-gak hu patul yu.

¹⁶ Hi-gak e hi APU DIOS hu nengapyan dellanen di gawwan baybay ma-lat idlan idan tutu-uk diman.

¹⁷ Ey binahbah kudda nangka-let ni sindalun Egypt, yadda kalesah da, niyadda nampantakkay di kebayyu. Nangkalsing idad baybay et meen-didda e henidda kengkeh ni na-dep.

¹⁸ Nem liwwan yudda humman ni neipahding ni nebayag,

¹⁹ tep wadalli hin-appil ni pehding kun ang-angen yullin endi kei-ingnehan tu. Ey tam deh e kamangkeippahding et yuka ang-ang-anga. Mengapya-ak alin keltad ni dellanen yun tutu-uk di desert et umenamut kayu ey weddaen kuddalli wangwang diman.

²⁰ Daydayawen da-ak idallin animal di muyung e henin jakal niya ostrits ni pengidwatan kun danum ni hi-gadad desert. Em, weddaen kulli hibuy di desert ma-lat wada innumen idan pinilik ni tutu-uk.

²¹ Hi-gayun helag Israel ey lintu dakeyun pantu-uk ma-lat peamta yud kebebbebley hu dayaw ku.

²² Nem hi-gayun nakappinhed kun tutu-uk ey eleg yuwak law daydayawa tep impeinglay yuwak.

²³ Beken ni hi-gak * hu nengiappitan yuddan kalneroh yun kagihheba niya eleg yu i-appit ida

---

* **43:23 43:23** Amos 5:25

edum ni nakka ibbagan i-appit yun penaydayaw yun hi-gak. Nem eleg dakeyu panligligat, tep beken ni nehuluk hu imbagak ni i-appit yun pagey niya insensoh.

²⁴ Endi mewan in-appit yun bangbanglu niya endi giniheb yun taban in-appit yun hi-gak ma-lat umamlenggak. Nem impadgeh yu kumedek nemnem ku tep yadda liwat yu. Impeinglay kudda law hu lawah ni impenahding yu.

²⁵ Nem anin ni henin nuntan et hi-gak e Dios ey nakka pessinsahi hu liwat yu et enggak law nemnememadda humman, tep hanneya elaw ku.

²⁶ Nemnem yudda la nelabah ni aggew et manhuhummangan itsu. Kaw wada hu dammutun peang-ang yun keang-angan tun eleg kayu manliwat ni hi-gak?

²⁷ Ya kakulugan tu ey nanliwat la dedan ni hi-gak hu nemangulun aammed yu. † Anin idan aap-apu yu et eleg da-ak u-unnuden.

²⁸ Et humman hu, nanna-ud ni pe-kal kuddalli papaddin ap-apu yud Tempol. Ey i-abulut kullin mebahbah kayun helag Israel et mebabba-ingan kayu.”

44

¹ Kan mewan APU DIOS ey “Hi-gayun helag Israel ni pinilik ni bega-en ku, dengel yuwak kedi anhan.

---

† 43:27 43:27 Ya kantun ‘nemangulun aammed’ ey hi Jacob na-mu. Nem kan ni edum ey hi Abraham niya kan idan edum ey hi Adam.

² Hi-gak hu APU DIOS ni namyuh ni hi-gayu niya hi-gak nemenaddang ni hi-gayu neipalpu eman ni neiungnaan yu. Entan takut yu! Bega-en dakeyun hi-gak niya hi-gayu pinilik ni tutu-uk ni nakappinshed ku.

³ Iddawtan dakeyun dakel ni danum e wed-daek ida wangwang di nekamma-ganan ni bebley yu. Peellik Ispirituh kuddan helag yu et bendisyonan kudda.

⁴ Kayyaggud ali biyag da. Heniddalli mateban helek niya keyew ni willow di gilig ni wangwang e eleg mekullangin danum.

⁵ Kandalliy 'Hedin hi-gak, man tuu tuwak APU DIOS' niya kanday 'Hedin hi-gak, man nahlaggak nan Jacob.' Yadda mewan edum ey ittudek dad ngamay da ngadan APU DIOS ey kanday iIsrael ida."

⁶ Kan mewan APU DIOS e Kabaelan tun emin e kamenellaknib idan helag Israel ey "Hi-gak ni Dios ni ebuh hu endi laputu niya endi pappeg tu, endi edum.

⁷ Kaw wada edum ni henin hi-gak e tuka ehela hu meippahding alin edum ni aggew, ni kimmulug tu-wangu? Ey kaw wada henin hi-gak e inamtak ngu dedan hu meippahding eman ni laputu ingganah alin kepapegan tu? Ipatna dan ehelen hu meippahding alin edum ni aggew hedin dammutun han-ipahding da.

⁸ Entan takut yu e tutu-uk. Inamta yu e neipalpu dedan lan nebayag ingganah nunya ey inhel ku hedin hipa meippahding, niya hi-gayu tistiguk. Kaw wada edum ni dios? Endi. Ey endi edum ni heni batun keihhikkugan yu hedin

beken ni hi-gak ni ebuh.”

⁹ Yadda kamengennapyan tuttu-un dios ey neihalladda. Humman idan dios ni kinapya dan daka ibbilang ni nebalol ni peteg ey endi silbi da. Ey yadda kamandeyyaw idan nunman ey henidda nekulap et endi inamta da. Et humman hu, mebabba-ingan idalli.

¹⁰ Kaw hipa gun-uden ni kamenaydayaw ni kinapyan tuun dios?

¹¹ Kaw beken ni ya tuu nengapyan nunman? Yadda kamenaydayaw idan nunman ey mebabba-ingan idalli. Imay, kaemung kayun emin ni kamenaydayaw idan nunman et humalyaen dakeyun hi-gak. Nanna-ud mannuman ni nemahhig takut yu niya baing yu.

¹² Ya kaman-e-dih ey tuka illelleldang hu gumek ni immeleelet ni mammassilyu ma-lat mekapya annel etan ni kapyaeen tun dios, ni han tu mewan inyenayyaggud ang-ang tu. Lektattuy na-wew humman ni kaman-e-dih ey neupa niya neka-atu.

¹³ Hedin ya dama etan kamampaot ni kamenapyan keyew ni dios, ey tu ni katettetpenga ni minenalkaan tu ni tinekatak tu et mekapyan tuttu-u, ni inyenayyaggud tu et kayyaggud ang-ang tu, ni han tu inha-ad etan di babballey ni keihha-adan tu.

¹⁴ An na-mu limmengeh ni keyew e sedar ni ussalen tu winu an immalan belbel niya paleyen et tu itnem di muyung winu nantanem ni belbel et hegeden tun peetteng ni udan

¹⁵ et han tu lengeha. Et panungu tu et pandangdangan tu niya intungu tun nenaengan

tun sinapay. Nem ya edum ey paoten tu et mengapyan dios tun pandukkunan tu et dayawen tu.

¹⁶ Penungngu tu edum etan ni keyew et pengitangtangan tun detag et ihide tu et makaphel ey nandangdangan tu edum e kantuy “Kayyaggud ni pandangdangan eya mangelab ni keyew.”

¹⁷ Ya etan natdaan ni keyew ey tuka paotan dios tu ey nanyuung di hinanggan nunman ni pinaot tu ni dineyaw tu. Kamandasal mewan nunman ni kinapya tun dios e kantuy “Hi-gam dios ku, ihwang muwak anhan.”

¹⁸ Yadda henin nunman ni tutu-u ey eleg da amta daka pehpehding tep endi nemnem da. Eleg da amta niya eleg da han-ang-ang hu makulug tep heni da kinimit mateda et eleg da awatan, tep impekelhi da ulu da.

¹⁹ Gullat et, nemnemen idan nunman ni tutu-u e ya etan bengwah nunman ni keyew ey impa-nungu dan kennen da niya nengitangtangan dan detag et kanen da. Ey kele an kapyaeen ni dios hu bengwah tu et ita manyuung di hinanggan nunman ni keyew et an daydayawen?

²⁰ Endi tunung tu humman ni daka pehpehding. Iningngeh tu hu ida kamengngan humman ni tutu-un dep-ul, tep ida kamandinnel di endi kabaelan tun umbaddang. Ey endin hekey hu kandad nemnem day “Kaw dios makkaw ngu eya tayu katettenggedan keyew?”

Hi APU DIOS hu makulug ni Dios

²¹ Kan APU DIOS ey “Hi-gayun helag Israel, nemnem yu e bega-en dakeyun hi-gak. Hi-gak namyuh ni hi-gayu, eleg dakeyu iwwalleng.

²² Liniwwan ku liwat yu et endi law e henin kulput ni kakkabbuhhan e hedin pimmetang, man neendi. Et humman hu, pambanggad kayun hi-gak tep hi-gak nengihwang ni hi-gayu.”

²³ Hi-gayun wadad kabunyan, anin idan hi-gayun wadad puyek, itkuk yu amleng yu! Ey hi-gayuddan duduntug, yadda mumuyyung, ey hi-gayyuddan keyew, ia-appéh yu amleng yu, tep hi APU DIOS ey inhewang tudda helag Israel et keang-angan ni dayaw tu.

²⁴ Hi APU DIOS e nengihwang ni hi-gayu niya namyuh ni hi-gayu ey kantuy “Hi-gak hu nanletun emin. Hi-gak mewan hu nengibiklag ni kabunyan niya hi-gak hu nanletun puyek niyaddan emin hu wadadya e endi bimmaddang ni hi-gak.

²⁵ Peang-ang ku e maitek ida humman ni beken ni makulug ni prophet, tep eggak peamnu etan inhel dan meippahding. Anin ni ya inhel idan maebig ni meippanggep idan bibittuwen, ya bulan niya aggew, et eggak peamnu. Ey pambalin kun endi keibbellinan ni kaittugun idan nelaing et mambalin idan heni endi nemnem da.

²⁶ Nem hedin yadda bega-en ku man-ebbig, niya hedin peamtaddan prophet ku hu planuh ku ey peamnuk ni emin hu e-helen da. Et hedin kanday meiyayyaggud ali mewan hu Jerusalem niya Judah et mambebley idalli mewan tutuudman, ey peamnuk et maipahding.

²⁷ Ey hedin kangkuy mema-ganan hu baybay niyadda wawangwang, ey um-amnu et mema-ganan ida tu-wangu.

28 Ya hakey mewan ey hedin e-helek hu pehding ni hakey ni tuu ey um-amnu et meipahding. Tep henin nan Cyrus e inhel ku e kangkuy: 'Makulug ni hi-gatu ihha-ad kun man-ap-apu. Et hi-gatu mengippahding ni pinhed kun mekapkapy. Hi-gatulli mengimmandal ni pengiyayyaggudan dan Jerusalem, anin ya etan keittu-unan ni Tempol et pekapy tu.' " *

45

Pinutuk APU DIOS hi Cyrus ni mampatul

¹ Pinutuk nan APU DIOS hi Cyrus ni mampatul. Hi-gatu pinili tun mengapput idan papatul et sakupen tu kebebbley tep baddangan tun heni tu pan-ibbeghul hu eheb idan nunman ni bebley. Kan APU DIOS nan Cyrus ey

² "Ipappangguluk et idaddan ku dellanem. Pandeklanek ida duntug niya pambahbahek ida eheb ni nekapyad giniling, anin idan gumek ni lekbi da.

³ Iddawat kun hi-gam ida kinedangyan * e nangkebalol ni neitlud engeenget e endi nengamta, et pengamtaam mu e hi-gak hi APU DIOS e Dios ni Israel hu nemilin hi-gam. Tep

---

* **44:28 44:28** Ebuh hi APU DIOS ni dammutun menghel hedin hipa meippahding alin edum ni aggew. Huyya inhel APU DIOS nan Cyrus, ey nelabah hu hanggatut et neliman toon neipalpun na-helan nunya et han mampatul hi Cyrus. Tep netey hi Isaiah eman ni 681 B.C. ey nampatul hi Cyrus ni neipalpun 559 B.C.

* **45:3 45:3** Hi patul e hi Cyrus niyadda etan sindalu tu ey ginubat da hu Lydia niya Babilon et pan-alen da hu kinedangyan idan nunyan bebley.

nginedan ku dedan ni nunman hu ngadan mu e pambega-en daka et han ka maweda.

⁴ Pinutuk dakan hi-gak ma-lat baddangam ida bega-en kun helag Israel e pinilik ni tutu-uk. Indawtan dakan et-eteng ni dayaw mu, anin ni eleg muwak amta.

⁵ Hi-gak hu APU DIOS, endi edum ni Dios hedin beken ni hi-gak ni ebuh. Iddawat ku et-eteng ni kabaalam ni mahapul mu, anin ni eleg muwak amta. †

⁶ Nakka pehding hanneya ma-lat pengamtaan ni katuutuud kebebbley eyad puyek e hi-gak ni ebuh hu DIOS, endi edum.

⁷ Lintuk hu kawwalwal, niya engeenget niya peellik hu panyaggudan niya kebahbahan. Hi-gak e hi APU DIOS hu mengippahding ni emin nunya.

⁸ Peellik mewan hu manweddan keihwangan niya meandeng ni pehding, ey peellik hu udan ma-lat tummel neitnem. Hi-gak e hi APU DIOS hu mengippahding mewan nunya.”

⁹ Kan APU DIOS idan helag Israel ey “Anggehemekek etan tuun kamekibbekkal ni namyuh ni hi-gatu. Ya pulan bangan henin edum tun banga ey eleg mabalin ni kantu etan ni nengapyan hi-gatuy ‘Isiked mun mengapyan hi-gak tep neihalla impahding mu!’ Ey eleg mabalin ni kantuy ‘Beken ni kayyaggud muka pengapya!’

---

† 45:5 45:5 Eleg amtan Cyrus hi APU DIOS anin ni hi-gatu nengidwat ni kabaalan tun mengapput ni dakel ni bebley ni ginubat tu. Et mukun kantu na-mu nem ya etan dios tun hi Marduk e kadeyyawaddan iBabilon hu nemenaddang ni hi-gatu.

10 Anggehemmek mewan hu hakey ni u-ungngan menghel ni a-ammed tun kantuy 'Kele hanneya nengapya yun hi-gak?' "

11 Huyya humang APU DIOS e Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel niya nanletun emin ni wada e kantuy "Kaw wada lebbeng yun manlillih ni planuh kuddan u-ungngak? Ey kaw tuttudduan yuwak ni pehding ku?"

12 Hi-gak hu nanletun puyek niya hi-gak hu namyuh idan tutu-un nambebley diman. Dammutun lintuk hu kabunyan et ibiklag ku tep ya kabaalak. Ey hi-gak kamanmandal idan bittuwen, ya aggew niya bulan.

13 Hi-gak mewan hu mengihha-ad nan Cyrus di saad tu, et ipahding tu hu kayyaggud ni pinhed kun meippahding niya ma-lat ya meandeng hu pehding tu. Iyayyaggud tullu hu nebahbah ni bebley kun Jerusalem, niya ibbukyat tudda tutu-uk ni neikelabut. Pehding tuddalli huyyan eleg metangdani. Hi-gak e hi APU DIOS e Kabaalan tun emin hu nanghel idan nunya."

14 Kan mewan APU DIOS idan iIsrael ey "Ellan yulli kinedangyan ni Egypt niya Sudan, ey mambalin idallin himbut yu hu nangkepaddukyang ni tutu-ud Seba. Mebangkiling idalli et meiunnuunnud idan hi-gayu, niya manyu-ung idan pengippeang-angan dan lispituh dan hi-gayu. Ey kandallin hi-gayuy 'Dakeyu kababbaddangin Apu Dios, hi-gatun ebuh hu Dios.' "

15-16 Hi Apu Dios e Dios idan helag Israel e kamengihwang ni hi-gada ey eleg meewwasi hu tuka pehding. Et humman hu, emin idalli tutu-un kamengennapyan dios da ey mebabba-ingan

ida.

¹⁷ Nem hedin yadda helag Israel ey ihhehwang idan APU DIOS, et melinggep idan ingganah. Eleg idallin hekey mebe-ingi tutu-u tu.

¹⁸ Hi APU DIOS hu nanletun kabunyan niya puyek. Hi-gatu hu Dios. Hinammad tun kinapya hu puyek niya eleg tu ipayyag tep hi-gatu namyuh ni tuun manha-ad diman. Kantuy “Hi-gak hu APU DIOS, endi edum ni Dios.

¹⁹ Beken ni neligat hu pengamtaan yun pinhed kun pehding yu, tep in-ehel kud nelakah ni ewwatan yun helag Israel. Ey eleggak meidawwin hi-gayu, et humman hu, dammutun mekiddagyum kayun hi-gak hedin pinhed yu. Tep hi-gak e hi APU DIOS ey makulug ni emin hu nakka e-hela niya neiptek ni emin hu nakka peamtan meippahding ali.”

²⁰ Kan mewan APU DIOS ey “Kaemung kayun emin ni tutu-un bimmesik alin nalpud kebebbebley, ma-lat humalyaen dakeyu. Hi-gayun kamentgittebbitebbin idan dios yun nekapyad keyew, kele kayu kamandasal ni hi-gada, ey endi kabaelan dan mengihwang ni hi-gayu? Endi nemnem yu!

²¹ Kaemung kayun emin et humangen yu diklamuh kun hi-gayu hedin kanyu ey wada silbin yuka penaydayawiddan beken ni makulug ni dios. Panhuhummangan kayu. Hipa nengabig ni nebayag idan kameippenahding nunya? Kaw beken ni hi-gak e hi APU DIOS hu nengihwang idan tutu-uk? Endi edum ni Dios nem hi-gak ni ebuh e meandeng niya kaum-ihwang.

²² Et humman hu, emin kayun tutu-ud ke-bebhebley eyad puyek, ey idinel yun hi-gak hu keihwangan yu tep hi-gak ni ebuh hu Dios e endi edum.

²³ Issapatah ku e makulug ni emin ali tutu-u ey mandukkun idan penaydayaw dan hi-gak niya e-helen dalli e hi-gak ni ebuh hu u-unnuden da. Issapatah kun um-amnulli huyya. ‡

²⁴ Kandalliy ‘Hi APU DIOS ni ebuh kakelpuin elet tayu niya kakinayyaggud tayu.’ Nem hedin yadda tutu-un anggebe-hel da-ak ey mebabbingan idalli.

²⁵ Dammutun meibbillang ni emin ida helag Israel ni kayyaggud ey hi-gak ali deyyawen da tep ya binabbal ku e hi APU DIOS.”

46

Endi silbiddan dios ni iBabilon

¹ Endi law ida dios ni Babilon! Humman idan dios da e di Bel nan Nebo ey intakkay dad donkey niya baka et pan-ilaw dad da. Ida kameliggasi hu animal ni nantakkayan da tep mebel-at ida.

² Endi kabaelan dan mengihwang ni annel da. Piniliw dad da et pan-ibsik dad da. Huyya nepappegan idan nunman ni dios ni Babilon.

³ Kan APU DIOS ey “Dengel yuwak e helag Israel, hi-gayun natdaan ni tutu-uk, hi-gayun impenaptek ku neipalpu eman ni neiunggaan yu.

⁴ Hi-gak hu Dios yu! Ippaptek dakeyun hi-gak ingganah mea-amma kayu e meubbanan

---

‡ 45:23 45:23 Romans 14:11 et ya Philippians 2:10

kayu. Hi-gak namyuh ni hi-gayu niya hi-gak mengippaptek ni hi-gayu. Baddangan dakeyun hi-gak et ihwang dakeyu.”

⁵ Kan mewan APU DIOS ey “Hipa dammutun pengi-ingngehan yun hi-gak? Kaw wada edum ni henin hi-gak?

⁶ Ya edum ni tutu-u ey daka pan-ukata balituk niya silber da, ni sinangdanan da kaman-e-dih et kapyaeen tudda humman ni dios da, ni nandukkun ida et dayawen da.

⁷ Pinhan da ni da inha-ad di baley tu ey nena-yun diman e endi kabaelan tun meglid di neiha-adan tu. Anin ni tagan da dasal ni hi-gatu et endi kabaelan tun memaddang idan tutu-un kamandal ma-lat meihwang ida.

⁸ Hi-gayuddan nekalliwtan ni tutu-u, nemnem yudda huyya.

⁹ Entan tudda liwwan hu impahding kun nebayag niya abulut yu e hi-gak ni ebuh hu Dios e endi edum ni henin hi-gak.

¹⁰ Inhel ku dedan eman ni laputu hu meipahding alin edum ni aggew. Emin hu implanuh ku ey meippahding, tep nakka pehding hu hipan pinhed kun pehding.

¹¹ Wadalli eyyagak ni tuun * peellik ni melpud appit ni kasimmilin aggew. Henilli hegamlan mangkekhep et ipahding tu implanuh kun meipahding. Huyyan inhel ku ey ippahding kulli.

¹² Dengel yuwak e makneg ni tutu-un nekalliwtan.

---

* **46:11 46:11** Huyyan tuu ey hi Cyrus e patul di Persia. Dedpapen tuddalli buhul tu henin hegamlan e kamanyu-hek ni an mempap ni kennen tu.

¹³ Tep anggegannu law pengihwangak ni tutu-uk niya endi an menaktak nunyan pehding ku. Nandaddannak ni mengihwang ni Jerusalem malat kaideyawan ni Israel.”

47

Ya kebahbahan ni Babilon

¹ Immehel hi APU DIOS ey kantuy “Hi-gam e bebley e Babilon, yan nunya ey um-ehep kad yuddungngam ni man-ap-apu et yumudung kad dep-ul. Mepappeg law dayaw mu. Yan nunman ey heni ka etan ni kat-agun biin kametbal niya endi mu neapputan di gubat. Nem yan nunya ey eleg ka law mei-inggeh di maddikit niya nelam-ay hu biyag tun bii tep mambalin kan himbut.

² Hi-gayun iBabilon, aleyu gillingngan yu et manggiling kayun alinah. Ekal yu hukyung yu niyadda kakkayyaggud ni balwasi yu. Pan-ita-gey yu balwasi yu et man-agwat kayuddad wangwang! *

³ Mebladan kayulli et pan-in-aang-angan dakeyun tutu-u et meibabah kayu niya mebabbingan kayu. Ibbaleh ku impenahding yu niya endi an memeppan hi-gak.”

⁴ Ya etan Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel hu mengihwang ni hi-gami. Ya ngadan tu ey hi APU DIOS e Kabaelan tun emin.

---

* **47:2 47:2** Ya keibbellinan nunyan na-hel ni hi-gada ey eleg mebeyyag ey meillaw idad edum ni bebley et mambalin idan himbut diman.

⁵ Immehel mewan hi APU DIOS ey kantuy “Yudung ka e Babilon di engeenget, ey immi-ineng ka. Eleg daka law ngeddanin biin ap-apun kebebbebley.

⁶ Impeapput kudda tutu-uk ni hi-gayu tep kinastiguk idan bunget ku, et henidda beken ni tutu-uk hu impahding kun hi-gada. Nem ay nemahhig kumamman e endin hekey hemek yun hi-gada, et anin idan nangkea-amma niyadda nangkei-inna et impanligligat yudda.

⁷ Kanyu nem man-ap-apu kayun ingganah di kebebbebley. Eleg yu nemnemen hu meippahding alin edum ni aggew.

⁸ Dengel yu, hi-gayun ebuh hu pan-amlengan ni annel yun yuka pehpehding. Kanyud nemnem yuy ‘Eta-gey kamin peteg, iningneh mi hi APU DIOS! Endi henin hi-gami! Eleg kami mebahbah, eleg kami mebellu niya endi mettey ni u-ungnga mi!’ Kanyu na-mu nem melinggep kayun ingganah e endi hu lawah ni meippahding ni hi-gayu.

⁹ Nem nekekemtang ali ey meippahding ida huyyan anggetakkut ni hi-gayun han-aggew. Anin alin hipa pehding yun magic et mebellu kayulli et meendi u-ungnga yu.

¹⁰ Nandinel kayud lawah ni impenahding yu. Kanyu nem endi kamenguh-uhdung ni hi-gayu. Ya yuka pannemnem ni annel yu ey nakallaing kayu, et iwalleng yuwak tep kanyuy Dios kayu niya kanyuy endi edum ni henin hi-gayu.

¹¹ Et humman hu, nekekemtang ali ey umdateng ligat yu et metemma kayullin pehding yu. Endilli kabaelan yu, anin ni pehding yu magic.

Ya etan ligat ni eleg yu nemnemnema ey um-alin hi-gayu.

¹² Imay, pandinel kayud sinupya yu, ya magic yu niya ayak yun impenahding yu neipalpu eman ni keu-ungnga yu. Et-eteng na-mu ibbad-dang dan hi-gayu niya petekcut da na-mu buhul yu.

¹³ Endi kabaelan yu anin ni inu-unnud yudda intugun dan hi-gayu. Attudda mewan hu tutu-un kamengeddaeddal ni elaw idan bittuwen e hi-gada kamengmenghel ni hi-gayun meippahding ni kabulabulan ey? Attu mewan et han-ihwang dakeyuddan nunman ni kamengebbig ni bittuwen ey?

¹⁴ Henidda dagemin gihheben alin apuy. Ya kakulugan tu ey endi kabaelan dan mengihwang ni annel da, tep nemahhig ni maetung etan apuy e umgiheb. Humman ni apuy ey kaumbahbah tep beken humman ni apuy ni kapandangdangi.

¹⁵ Hi-gayun iBabilon, anin ni nandinel kayudan nelaing ni meippanggep idan bittuwen neipalpu eman ni keu-ungnga yu et endi kabaelan dan umbaddang ni hi-gayu. Neihalla daka e-helan hipan meippahding ali. Et humman hu, endi law mengihwang ni hi-gayud kebabbahan alin bebley yu.”

48

Ya ngehay idan iIsrael

¹ Dengel yu huyya, hi-gayun iIsrael e nahlag nan Judah. Ma-nut yuka issapatah di ngadan APU DIOS e kanyuy yuka daydayawa hu Dios ni Israel,

nem ya kakulugan tu ey eleg yu ippahding hu yuka e-hela.

² Ma-nu mewan tep yuka ippahhiya e nam-bebley kayud bebley ni pinilin APU DIOS, niya kanyuy yuka iddinel biyag yun hi-gatu e Dios ni Israel e ya ngadan tu ey hi APU DIOS e Kabaelan tun emin.

³ Et humman hu, kan law nan APU DIOS ni hi-gayun iIsrael ey “Impeamtak dedan lan nunman hedin hipa meippahding, et deh e pinhakkey tu-wanguy impahding ku.

⁴ Inamtak dedan e makneg kayu. Kamei-ellig hu ngehay yud mekelhin gumek niya gembang.

⁵ Mukun inhel ku lan nebayag hu meippahding ni hi-gayu. Impamenguluk ni inhel hu meip-pahding ma-lat eleg yu ehelen e yadda dios yun kinapayan tuu hu nengipahding idan nunman.

⁶ Emin ida inhel kun nunman ni dingngel yu ey inang-ang yun neipahding ida law. Mahapul ni ebbuluten yun makulug emin ida inhel kun nunman. Yan nunya ey e-helek mewan edum ni mekapkapyallin edum ni aggew ni eggak la ni peamtan nunman.

⁷ Yan nunyan ebuh penghelak et eleg yu ehelen e inamta yu dedan. Endi henin nunyan na-hel ni nunman ni nebayag tep gullat ni wada ey kanyuy inamta yu dedan hu meippanggep idan nunya.

⁸ Inamtak e eleg kayu meiddinnel, tep makang-hay kayu dedan neipalpun neiungngaan yu. Et humman hu, eleg yu hanguden ni dingngel ida huyya, anin ew ngun hakey ni ehel.

⁹ Nem issipel ku ni hu nemahhig ni bunget

kun hi-gayu, et eleg dakeyu endien tep ya keiddeyyawan ni ngadan ku.

¹⁰ Impanligligat dakeyu tep humman pematnak ni hi-gayu, henin kapengeyyugin silber di apuy ma-lat memahmah. Nem inamtak law e endi silbi yu.

¹¹ Mukun kedin impahding ku humman ey ma-lat ihwang dakeyu et kaideyawak. Niya ma-lat eleg ehelen idan tutu-ud bebley ni eleg mengamtan hi-gak e inapput da-ak idan dios da. Eggak i-abulut ni an meidwat ni edum hu dayaw ku. Ey eggak ebbulutan eleg meiddeyyaw hu ngadan ku.”

Ya neilawwan idan iIsrael di Babilon

¹² Kan APU DIOS ey “Dengel yuwak, hi-gayun helag Jacob ni nambebley di Israel e pinilik ni tutu-uk! Hi-gak ni ebuh hu Dios. Hi-gak etan endi laputu niya endi pappeg tu.

¹³ Hi-gak hu nengiha-ad ni sinuunan ni puyek, niya hi-gak hu nengibiklag ni kabunyan. Immehellak ey newadadda.

¹⁴ Kaemung kayun emin et denglen yu eya ehelek! Kaw wada etan idan kinapyan tuun dios yu hu nengabig e ya etan pinutuk kun tuu hu mengubbat ni Babilon * et pahding tu pinhed kun pehding tu? Endi, anin ni hakey.

¹⁵ Hi-gak hu nemilin hi-gatu niya iddawat kulli kabaelan tun mengippahding ni pinhed kun meippahding.

---

* **48:14 48:14** Humman ni tuu ey hi Cyrus e patul di Persia.

16 Keyuy et denglen yu e-helek. Neipalpu dedan nunman ey impeamtak ni emin hu meipahding et peamnuk.”

Hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg ey wineda tun hi-gak hu kabaelan tun nalpun Ispirituh tu et itudak tuwak ni mengippahding ni pinhed tu.

17 Hi APU DIOS e Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel e nengihwang ni hi-gayu ey kantuy “Hi-gak hu APU DIOS e Dios yun kamengituttuddun panyaggudan yu, niya hi-gak hu mengippenggulun kayyaggud ni dellanen yu.

18 Gullat et ni inu-unnud yudda tugun ku, ey tagan ku paelin bendisyon ni hi-gayu malat manla-la-pih panyaggudan yu e henin wangwang ni eleg metmetduk, niya mantutu-nud hu pengapputan yu e heniddan dalluyun di baybay.

19 Ey gullat et nedakkel ni peteg hu helag yu e henin kedakkel ni palnah di gilig ni baybay niya impaptek kud-da-et, ma-lat eleg ida meendi.”

20 Hi-gayun helag Israel, hi-yan yu Babilon! Itkuk yu anla yun mengippeamtad kebebbley eyad puyek e kanyuy “Hi APU DIOS ey inhewang dakemin helag Israel e bega-en tu.”

21 Yan eman ni nengipenggulan APU DIOS idan tutu-u tud desert ey eleg ida manhelheltap ni ewew da, tep impeutbul tu hu danum di pini-ang tun batu et wada ininum da.

22 Nem hedin yadda manghay ey kan APU DIOS ni hi-gaday “Endi linggep idan lawah ni tutu-u.”

49

Ya bega-en nan APU DIOS

¹ Dengel yuwak, hi-gayuddan tutu-ud nangkei-dawwin bebley. Ya dedan eman ni eggak pay ni maiungnga ey pinili tuwak et tuduen tuwak nan APU DIOS ni pambega-en tu.

² Impambalin tu ehel kun henin makattadem ni ispadah. Impaptek tuwak niya impambalin tuwak ni heni nekammusingan ni pana e neidad-dan ni meussal.

³ Kantun hi-gak ey “Israel, pambega-en dakan hi-gak. * Ey deyyawen da-ak idallin tutu-u tep hi-gam.”

⁴ Kangkuy “Nemahhig nangngunuk, nem endi silbitu! Endi law elet ku tep ya ngunuk, nem endi nansilbian tu. Nem anin, iddinel kun APU DIOS ni mengi-ehneng ni hi-gak niya mengidwat ni ginunggunah ku.”

⁵ Pinutuk tuwak dedan ni nunman nan APU DIOS ni pambega-en tu eman ni eggak pay ni maiungnga. Yan nunya ey inhel tu e emmungek ida neiwehit ni helag Israel e tutu-u tu, et mambanggad idan hi-gatu. Hi APU DIOS e Dios ku hu kakelpuin dayaw, niya hi-gatu kakelpuin elet ku.

⁶ Kantuy “E-etteng hu pengunnuk ni hi-gam nunya e bega-en ku. Tep beken ni ebuh ni ya pengibbangngadam idan natdaan ni helag Israel ni mengu-unnud ni hi-gak hu ngunnuem, nem mambalin kan heni dilag di kebebbley, ma-lat mu peamta hu elaw ni kehellakniban da.” †

---

* **49:3 49:3** Huyyan kantun “Bega-en” ey beken ni ebuh ida helag Israel, nem anin ni hi Christo e pinutuk APU DIOS ni mengippaptek emin ni tuu. † **49:6 49:6** Acts 13:47

⁷ Kan APU DIOS, e Kamengihwang niya Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel, etan ni tuun daka pakappihhula, angebe-hel ni emin ni kebbebley eyad puyek, niya bega-en idan aap-apu ey “Ang-angen dakalliddan papatul et uminah idan pengippeang-ang dan lispituh dan hi-gam. Anin idan u-ungnga da et manyuung idan panlispituh dan hi-gam.”

Meippahding huyya tep hi-gam pinilin APU DIOS ni bega-en tu. Hi-gatu hu Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel e tuka pekullug emin hu tuka e-hela. ‡

Ya panyaggudan ni Jerusalem

⁸ Kan APU DIOS idan tutu-u tuy “Yallin kedetengan ni aggew ni pengihwangak ni hi-gayu, ey bendisyonan dakeyu e pehding kudda etan imbagabaga yud dasal yu et baddangan dakeyu. § Eddugan dakeyu niya ippaptek dakeyu. Ey gapuh ni hi-gayu ey peamnuh etan nekitbalak ni hi-gayun panyaggudan yun emin ni tutu-u. Ibbanggad dakeyulli mewan di bebley yun nebel-ah et mambebley kayudman.

⁹ Kangkuddallin neikelabut ey ‘Meibbukyat kayu law!’ Hedin yadda wadad engeenget ey kangkulli daman hi-gaday ‘Kaukat kayu kawwalwal!’

Heniddalli kalneroh ni kamammangngan ni helek di kudal.

¹⁰ Eleg ida meuppa niya eleg ida me-wew. Ey eleg da law hiktami nemahhig ni petang niya

---

‡ 49:7 49:7 [1-7] Huyyan pinilin APU DIOS ni bega-en tun mengippaptek ni tutu-u tu ey hi Jesus Christo. § 49:8 49:8 Ang-ang yu hu 2 Corinthians 6:2.

atung di desert. Ippanguluk idad wada innumen da tep ya et-eteng ni neminhed kun hi-gada.

¹¹ Mengapya-ak alin keltad idad duntug et dalnen idan tutu-uk.

¹² Huyyaddan tutu-uk ey melpuddallid nangkeidawwin bebley di appit ni north, yad appit ni kakelinnugin aggew niyad Aswan di Egypt.”

¹³ Pan-a-appéh kayun kabunyan! Itkuk yu anla yu e puyek. Elet yu dama a-appéh yu e duduntug! Tep hedin hi APU DIOS, man tuka ellubyaga niya tuka hehmeka tutu-u tun kamanligligat.

¹⁴ Nem kan idan tutu-ud Jerusalem ey “Inwalleng daitsun APU DIOS, liniwwan daitsu.”

¹⁵ Nem hinumang APU DIOS e kantuy “Kaw dammutun liwwanen ni ina hu gelang ni inungnga tu et eleg tu pinheda? Nem anin ni kantu et wada inan tuka iwwalleng u-ungnga tu, ey bekennak ngun hanniman. Eleg mabalin ni dakeyu iwwalleng ni hi-gak.

¹⁶ Em, hi-gayun tutu-uk di Jerusalem ey eleg dakeyu iwwalleng ni hi-gak, tep intudek ku ngadan yu eyad tepayyak. Anin idan nebahbah ni luhud yu et eggak liwwanen.

¹⁷ Um-aliddalli mengiyayyaggud ni bebley yu et hi-yanen dakeyulli etan idan nemahbah ni hi-gayu.

¹⁸ Pan-ang-ang-ang kayu et ang-angen yu kameippenahding! Ida kamangkeemmung u-ungnga yu et ida kamampengennamut! Hi-gak e hi APU DIOS e wadan ingganah ey hammaden kun e-helen e umyaggud ali eya bebley yu. Tep

nanna-ud ni igaggaya yuddalli hu edum yun um-anemut henin kapengigaggayain biin melehhin ni inhuklub tu gangam tu.

¹⁹ Nebahbah bebley yu et meiwalleng, nem yan nunyay kulang kaya mewan ni keihha-adan ni tutu-u yun kamampengennamut. Ey yadda nemahbah ni bebley yu ey meiddawiddalli law ni hi-gayu.

²⁰ Yaddalli etan mampengennamut ni tutu-u yun neiungngad bebley ni neilawwan yu ey kandalliy 'Ek-eket eya bebley. Mahapul tayu e-etteng ni pambebleyan!'

²¹ Kanyullid nemnem yuy 'Hipa na-mu hu nampengiungngaddan nunyan u-ungngak? Tam nampatey da u-ungngak et meendidida, ey neilawwak di edum ni bebley et hakeyyak ni natdaan. Hipa nengipaptek idan nunyan u-ungnga, niya hipa hipa nampengi-lin hi-gada?' "

²² Kan APU DIOS e Eta-gey ni peteg ey "Mandalek idalli hu beken kun tutu-u et iepupu da niya la-taen dadda u-ungnga yu et ienamut daddan hi-gayu.

²³ Yaddalli patul da niyadda bineley da ey ingngunuan dakeyu e heniddalli a-ammed yun pemaptek dan hi-gayu. Iddawat dallin emin hu mahapul yu, niya manyu-ung idallid hinangga yun pengippeang-angan dan lispituh dan hi-gayu, ey deyyawen dakeyulli. Humman ali pengamtaan yu e hi-gak hi APU DIOS. Yadda mengiddinnel ni hi-gak ey eleg ida medis-mayah."

²⁴ Kaw hipa dammutun memilliw ni imbesik ni sindalud gubat? Ey hipa kabaelan tun mengih-

wang idan balud ni makabbunget ni ap-apu ma-lat maibukyat ida?

²⁵ Kan APU DIOS ni humang tuy “Henin nun-man ali meippahding. Anin idan neikelabut ni sindalu et meibbukyat ida. Anin idan hipan imbesik ni makabbunget ni ap-apud gubat et mebangngad, tep hi-gak mekihhanggaddan mengubbat ni hi-gayu et ihwang kudda u-ungnga yu.

²⁶ Yadda kamengippeligligat ni hi-gayu ey pambalin kuddan makabbunget et ebuh papatey ni inamta da et hi-gada ngu ey nampapatey ida. Humman ali pengamtaan ni katuuuud kebebbley e hi-gak e hi APU DIOS e Et-eteng kabaelan tun Dios ni Israel hu mengihwang ni hi-gayud buhul yu.”

50

¹ Immehel mewan hi APU DIOS ey kantuy “Kaw kanyu nem intu-dak dakeyun tutu-uk e heni etan ni lakin intu-dak tu ahwa tu tep hini-yan tu? Gullat ni makulug ni henin nunya neipahding, et attu hu nepilmaan ni papil ni keang-angan tu e hini-yan ku hi ineyu ey? * Kaw kanyu nem inggang dakeyu et mambalin kayun himbut, e henin etan ni tuun tuka ibbayad u-ungnga tud utang tu? Eleg. Ya himmulun ni nambalinan yun himbut et alen da hi ineyu, ey tep ya liwat yu e lawah impenahding yu.

² Kele yan eman ni inlian kun mengihwang ni hi-gayu ey eleg yu hanguden e tutu-uk ni

---

* **50:1 50:1** Huyyan na-hel ni ina di deya ey ya Jerusalem tep humman keet-etengan ni bebley di Israel.

himmumang? Kele eleg kayu humumang eman ni inhelak? Kaw endi kabaelan kun mengihwang ni hi-gayu? Hi-gak ey kabaelan kun mandalen hu baybay ma-lat mema-ganan. Ey nakka pambalin hu wangwang ni mamega et mangkatey ida deleg diman et humemuy ida.

³ Kabaelan ku mewan ni pambalin hu kabunyan ni engeenget e heni ibbaluan tu netey.”

Ya bega-en nan APU DIOS ey kamekanggunnud

⁴ Hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg ey intuttuddu tu e-helen ku ma-lat pa-let kudda tutu-un neatu. Ey pambalin tuwak ni kaman-am-amleng ni kewa-wa-wa, niya kamammamaninin mengngel ni ituttuddu tun hi-gak.

⁵ Hi-gatu e Eta-gey ni peteg ni APU DIOS ey impeamta tu pinhed tun pehding ku et u-unnudek. Eggak ngehayen niya eggak kahingen hu inhel tu.

⁶ Intayak hu beneg kuddan nampeneplat ni hi-gak. Pinenadngelan da-ak, nem eggak humumang. Ey nanhepudut da iming ku niya nanlupdaan da angah ku, nem impakdag ku ineng. †

⁷ Anin ni hanniman impahding dan hi-gak et eggak mabeingan tep inamtak e hi-gak ali dama mengapput. Insipel kun emin tep tuwak kababbaddangin APU DIOS e Eta-gey ni peteg.

⁸ Wada hi APU DIOS ni mengi-ehneng ni hi-gak et peamta tullin endi bahul ku. Hipan hi-gayu mengiddiklamuh ni hi-gak et ehelen tu e wada

---

† 50:6 50:6 Ang-ang yu hu Matthew 26:67 et ya 27:28-30.

bahul ku? Itsuy ni emin di kamengippenuh ni diklamuh et yuwak idiklamuh!

⁹ Endi edum ni kamengi-ehneng ni hi-gak nem ebuh hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg. Hipan hi-gayu menghel e nambahullak? Nanna-ud ni meendiddalli mengiddiklamuh ni hi-gak. Henid-dalli luput ni meendi tep kinan ni tubbaybay.

¹⁰ Emin kayun kamandeyyaw nan APU DIOS niya emin kayun kamengu-unnud ni ehel ni bega-en tu ey hedin neligat hu biyag yun heni wada kayud engeenget, ey ihammad yu dinel yun APU DIOS e Dios yu.

¹¹ Emin kayun kamamplanuh ni memahbah ni edum yun tuu ey yadda implanuh yu hu memahbah ni hi-gayu. Hi APU DIOS hu mengippeamnun nunya et manhelheltap kayu.

51

Meihwang alin ingganah hu Jerusalem

¹ Kan APU DIOS ey “Dengel yuwak, hi-gayun emin ni neminshed ni meihwang, niya hi-gayun kaum-alin mambeggan baddang ni hi-gak. Nem-nem yu etan kamei-ellig di et-eteng ni batun nepingpingan yu.

² Em, nemnem yudda aammed yun di Abraham nan Sarah e nahlagan yu. Yan nemutukak nan Abraham ey endi ni u-ungnga tu, nem binendisyonak et idwatak ni u-ungnga tu et pambalin kun dakel ni peteg helag tu.

³ Hanniman ali mewan pehding ku e hehmekek hu Zion et iyayyaggud kun emin hu nebahbah di bebley. Anin idan desert ni

bebley di Israel et peyaggud ku et pambalin kun legunta et heni lan leguntak e Eden. Man-am-leng idalli tutu-udman et man-a-appéh idallin penaydayaw da niya pansalamatan dan hi-gak.

⁴ Dengel yuwak, hi-gayun tutu-uk. Dengel yu e-helek: Iddawat kulli etan tugun kun meituttud-dud kebebbebley et maipeamtalli kalinimpiyuh ku, et humman ali hu kamei-ellig di dilag idan katuutuud kebebbebley.

⁵ Anggegannu law ey um-ali-ak ni mengih-wang ni hi-gayu, eleg mebaybayag ey meihwang kayu. * Neihnup law pengapputan ku, et hi-gak man-ap-apud kebebbebley. Hi-gak hu daka hehhegedan mengihwang ni hi-gada.

⁶ Itengaw yud kabunyan niya iuhdung yu eyad puyek! Meendilli kabunyan e henin ahuk, niya mengpuh ali puyek e henin balwasi. Emin tuu ey mettey henin aggiyyet. Nem ya penellakniban kuddan tutu-uk niya kayyaggud ni pehding kun man-ap-apu ey mannananeng alin ingganah.

⁷ Hi-gayun inamta tu kayyaggud, dengel yuwak, anin ni hi-gayuddan eleg mangiwalleng ni nakka ituttuddu. Anin ni pedngelan dakeyu, niya anin ni itek hu e-e-helen dan meippanggep ni hi-gayu ma-lat pemahbah dan hi-gayu, et entan kaya takut yu.

⁸ Yadda tutu-un kamengippahding nunman ey meendiddalli e heniddallin balwasin kinan ni

---

* **51:5 51:5** Huyya hinammad APU DIOS ni inhel e ibbukyat tuddalli tuu tun helag Israel ni neikelabut di Babilon. Ya hakey ni keibbellinan tu ey ya hinammad tun inhel e ihhehwang tun emin kamengullug ni u-ungnga tu e hi Jesus Christo di liwat da.

tubbaybay. Nem ya kakinayyaggud kun peteg ey mannananeng. Hanniman mewan pengihwangak idan tutu-uk e eleg mepappeg, nem mannananeng ni ingganah.”

⁹ APU DIOS, inah ka et baddangan dakemi! Usal mu kabaalam henin impahding mun nunman e binahbah mu Egypt e Rahab hu hakey ni ngadan tu e humman nengadanan ni dragon di et-eteng ni Wangwang e Nile.

¹⁰ Hi-gam mewan hu nanteduk ni baybay et mema-ganan et kumapya kan dalam ni nanagwatan idan inhewang mun tutu-um. †

¹¹ Yadda inhewang mu ey mambangngad idalid Jerusalem. Ia-appéh dalli niya ittetskuk da amleng da. Man-am-amleng idallin ingganah e eleg ida law umlelemyung niya endi law ligat da.

¹² Kan APU DIOS ey “Hi-gak hu mengellubyag ni hi-gayu. Et humman hu, entan takut yun edum yun tuu tep tuu idan ebuh e heniddan helek e hedin nakling ida, man meendidda.

¹³ Kaw liniwwan yuwak ni namyuh ni hi-gayu, ey nengibiklag ni kabunyan niya nengiha-ad ni sinuunan ni puyek? Kele yuka tattakusidda kamengippehelheltap niya kamemahbah ni hi-gayu? Nanna-ud ni meendiddalli humman ni kamengippehelheltap ni hi-gayu.

¹⁴ Anggegannu law ey meibbukyat ida nangkeikelabut. Et eleg ida mettey di kallabbuttan niya eleg idalli law meuppa.

¹⁵ Hi-gak hi APU DIOS e Dios yu! Humman ni kiniwak hu danum di baybay et mukun

---

† 51:10 51:10 Exodus 14:1-31

kamewedda dalluyun ni kaumbungug. Ya ngadan ku ey hi APU DIOS e Kabaelan tun emin.

¹⁶ Hi-gak mewan hu nengibiklag ni kabunyan, niya hi-gak hu nengiha-ad ni sinuunan ni puyek. Hi-gak e Dios ey kangkuddan iJerusalem ey 'Tuu dakeyun hi-gak. Indawat ku tugun kun hi-gayu niya ippaptek dakeyu.'

Ya pappeg ni panhelheltapan ni Jerusalem

¹⁷ Hi-gayun iJerusalem, bangun kayu! Igibek yu et uminah kayu! Heni kayu nebuteng tep ya impahding kun nengastigun hi-gayu tep nemahhig hu bunget ku e DIOS. Heni impainum kun hi-gayu hu kastigu yu et inumen yun emin et kayu law kamandangidangi.

¹⁸ Endiddan tutu-u yu hu natdaan ni mengipappangngulun hi-gayu niya mengituttuddun pehding yu.

¹⁹ Nemahhig ida hu ligat ni immalin hi-gayu. Nebahbah hu bebley yu tep ya gubat, niya endi kennen idan tutu-u yu, nem ay endi anhan hu kamemmek ni hi-gayu.

²⁰ Emin di kekeltad ey ida kamangketu-li tutu-u tep endi law elet da. Henidda makwah ni naknad bitu. Neipahding ida huyya tep ya bunget ku e AP-APU e Dios yu.

²¹ Dengel yu huyya, hi-gayun kamanhelheltap ni tutu-un iJerusalem, hi-gayun kamandangidangi e heni nangkebuteng.

²² Hi-gak e hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg ni Dios yun kamengi-ehneng ni hi-gayu ey kangkuy: Eleg dakeyu law kastiguan hi-gak tep ya bunget

ku. Et beken ali law ni heni kayu nebuteng ni kamandangidangiw tep ya yuka panhelheltapi.

²³ Nem yadda nengipehelheltap ‡ ni hi-gayu hu kastiguek. Hi-gada nengimandal ni umlukbub kayud puyek, et pan-igsin da beneg yu e heni kayu dep-ul.”

52

Ihhehwang alin APU DIOS hu Jerusalem

¹ Inah kayun iJerusalem! Elet kayu et heni mewan lan nunman e hi-gayu kamedmedngel. Hi-gayun nambebley di bebley APU DIOS, ey umyaggud kaya law hu bebley yu. Heni yulli ibbalwasi dayaw yu. Eleg law mabalin ni ida umhegep hu beken ni tuun APU DIOS eyad bebley yu.

² Hi-gayun iJerusalem, beken kayu kaya law ni himbut. Inah kayu et kayu yumudung di yuddungngan yun kayuddungin ap-apu. Ekal yudda bangkiling yun iZion tep eleg kayu law maikelabut.

³ Kan mewan APU DIOS, e Eta-gey ni peteg, idan tutu-u tuy “Yan eman ni nambalin kayun himbut ey endi an neibeyad ni hi-gak ni neihbutan yu, heni daman nunya e endi an meibbeyad ni keibbukyatan yu. *

⁴ Makulug ni impanhelheltap dakeyu, tep yan eman ni linawwan yud Egypt ey nambalin kayun

---

‡ **51:23 51:23** Huyyaddan tutu-u ey yadda iBabilon. * **52:3 52:3** Huyyan verse ey impeang-ang tun in-abulut APU DIOS ida sindalun iBabilon e pambalin dan himbut ida helag Israel e endi neibeyad ni hi-gatu. Hanniman daman endi imbayad tun neibukyatan dan neihbutan da.

himbus idan tutu-udman. Entanni mewan ey impanhelheltap dakeyu damaddan iAssyria.

⁵ Entanni ey nambalin kayu mewan ni himbut di Babilon ey endi neibeyad ni hi-gak ni neihbutan yu. Ida kamampahhiya hu nengapput ni hi-gayu e da-ak kataltalanggai niya da-ak kapennadngeli. Hi-gak e hi APU DIOS hu nanghel nunya.

⁶ Et humman hu, medettengan ali aggew ni meippeang-ang hu kabaalak ni pengihwangak alin hi-gayu. Ey amtaen yulli e hi-gak hu Dios ni nengipeamta dedan ni nunman ni meippanggep idan nunya. Yan nunman ali pengimmatunan yu law hedin hipa-ak dedan.

⁷ Kamengippeamleng ni ang-angen hu tuun iyyallin nalpud duntug ni um-alin mengippeamtan kayyaggud ni meippahding ni linggepan ni bebley niya mengippeamtan keihwangan ni Zion e kantun hi-gaday 'Ya Dios yu hu man-ap-apu.' †

⁸ Yadda guwalyad heggepan di bebley ey ida kamantetkuk ni anla da tep daka ang-ang-angan kamangkeibbanggad hi APU DIOS di Zion.

⁹ Hi-gayun tutu-un nebahbah bebley dan Jerusalem, pan-a-appéh kayun anla yu, tep ihhehwang APU DIOS huyyan bebley tu niya ellubiyagen dakeyun tutu-u tu.

¹⁰ Peang-ang tu et-eteng ni kabaelan tun pengihwangan tuddan tutu-u tu, et panhin-aangangan idallin emin ni katuutuud kebebbebley.

¹¹ Hi-gayun tutu-uk, ey hi-yan yu kuma Babilon! Hi-yan yudda lawah ni peteg ni daka peh-

---

† 52:7 52:7 Romans 10:15

pehding ni pi-yew. † Ey hi-gayun kamampaptek idan ngunut di Tempol ey ipahding yu elaw ni kapanlinnih ni annel yu, ey nanglaw kayu.

¹² Eleg law mahapul ni pepuppuut yun umlaw ni nunya tep eleg yu law pambinessik. Hi APU DIOS e DIOS ni Israel hu mengippenggulun hi-gayu niya mengippaptek ni hi-gayu.”

Ya etan kamanhelheltap ni Bega-en nan APU DIOS

¹³ Kan APU DIOS ey “Kayyaggud ali pambalanan ni kapehpehding etan ni bega-en ku. Meday-dayaw alin peteg niya mekallispituh ali. §

¹⁴ Dakel ni tutu-u natngan nenang-angan dan hi-gatu, tep nemahhig nampehelheltap dan hi-gatu et heni beken ni tuu hu ang-ang tu.

¹⁵ Nem dakel idalli tutu-ud kebebbley ni metngan hi-gatu. Anin idallin papatul et metngaddalli et eleg ida paka-hel. Ewwatan dalli law niya amtaen da hu eleg da awatan niya eleg da amtan nunman.” *

53

¹ Kaw hipa makkaw mengullug idan intuittuddu mi? Niya hipadda nengipeang-angan APU DIOS ni et-eteng ni kabaelan tu? *

² In-abulut nan APU DIOS ni meippahding ni bega-en tun kamei-ellig etan di pakatmel ni neitnem e kamanlemmut di mamegan puyek. Hi-gatu ey nebabah ni tuu niya beken ni kayyaggud

---

† 52:11 52:11 Ang-ang yu hu 2 Corinthians 6:17. § 52:13 52:13
 Philippians 2:9-11 * 52:15 52:15 Romans 15:21 * 53:1 53:1
 John 12:38, Romans 10:16

ang-ang tu, et humman hu endi umhulun ni keewwisan ni tutu-un hi-gatu.

³ Anggebe-hel ni tutu-u niya daka pippihula. Nemahhig nanhelheltapan tu niya lemyung tu. Endi hakey ni neminshed ni mengitkel ni hi-gatu. Eleg tayun hekey ibilang hu kaweda tu.

⁴ Nem inebulut tun helheltapen etan lebbeng tun helheltapen tayu, ey kan tayu nem humman ni hinelheltap tu hu pengastigun Apu Dios ni hi-gatu. †

⁵ Nem beken, tep gapuh ni liwat tayu ey liniputan da niya nambaig da. Hinelheltap tu humman ma-lat mekidagyum itsun Apu Dios et mambalin itsun kayyaggud.

⁶ Emin itsu ey heni itsu kalneroh ni netalak e wada hakkey ey nanglaw di lawwan tu. Et humman hu, gullat et hi-gatsu mekastigu, nem hi-gatu hu kinastigun APU DIOS et teklaen tu liwat tayu.

⁷ Nemahhig impahpahding dan hi-gatu, nem insipel tu et pemegga tu i-ineng. ‡ Hi-gatu ey kamei-ellig ni kalneroh ni inlaw dan da keklengen. § Ey heni impah ni kalneroh e anin ni pampu-litan et kaum-eneeneng. *

⁸ Da dimpap ey kanday mekastigu et ilaw da etan di tu ketteyyan. Nem endin hekey nenangud hedini hipa meippahding ni hi-gatu. Tep eleg da amta e mettey tep ya liwat ni emin

---

† 53:4 53:4 Matthew 8:17 ‡ 53:7 53:7 Matthew 27:12-14 et ya Luke 23:8-9 § 53:7 53:7 Ang-ang yu Revelation 5:6 ya John 1:29 ya 1:35. * 53:7 53:7 Ang-ang yu Revelation 5:6 ya John 1:29 ya 1:35.

ni tutu-u. †

⁹ Nekiketey idan wada bahul da, anin ni endi nambahulan tu niya endi itek ni inhel tu. ‡ Et da ikulung di kulung ni kedangyan. §

¹⁰ Humman pinhed APU DIOS ni meippahding ni hi-gatu e manhelheltap et iketey tu ke-kalan ni liwat ni tuu. Nem hedin megibbuh ni i-appit tu biyag tu tep ya liwat ey ang-angen tuddalli dakel ni helag tu * ey wadalli andukkey ni biyag tu. † Hi-gatu mengippeamnun planuh APU DIOS.

¹¹ Megibbuh kaya humman ni panhelheltapan tu et man-am-amleng ali law tep inamta tu e wada nansilbian ni nanhelheltapan tu.

Heninnuy hu kan APU DIOS meippanggep ni hi-gatu “Humman ni kakkayyaggud ni bega-en ku hu meneklan liwat ni dakel ni tutu-u, et gapuh nunman ni pehding tu ey pessinsahan ku liwat da ma-lat maibilang idan kayyaggud. ‡

¹² Et humman hu, pambalin ku humman ni bega-en kun kamedeyyaw niya iddawat ku hu et-eteng ni kabaelan tu. Nan-am-amleng ni nengabulut ni pemetteyan da et mailegat di neipahding idan lawah ni tutu-u. § Hi-gatu neneklan liwat idan tutu-u niya nandasal ma-lat

---

† **53:8 53:8** [7-8] Acts 8:32-33. ‡ **53:9 53:9** Ang-ang yu hu 1 Peter 2:22. § **53:9 53:9** Matthew 27:57-60 * **53:10 53:10** Ya keibbellinan nunyan na-hel ni helag nan Christo, ey beken ni tu-wangun helag tu, nem yaddalli mengullug ni hi-gatu. † **53:10 53:10** Ya keibbellinan tu ey “wadalli andukkey ni biyag tu” ey ya netaguan Christo et mannananeng ni mategu. ‡ **53:11 53:11** Romans 5:19 § **53:12 53:12** Luke 22:37

mepesinsahan hu liwat da.” *

54

Ya impeminhed APU DIOS idan helag nan Israel

¹ Hi-gam ni bebley e Jerusalem ey heni ka etan ni biin endi u-ungnga tu. Nem yan nunya ey itkuk mu a-appéh mu tep ya amleng mu. Tep daddakkel kaya law u-ungngam nem ya etan biin eleg hi-yanen ni ahwa tu. *

² Hi-gam ni nambebley, pambalin mun mahkang niya ihammad mu pambebleyan mu. †

³ Sekkupun mulli niyaddalli helag mu hu edum ni bebley di nambinbina-hil niya pambebleyan muddalli nangkebahbah ni etta-teng ni bebley.

⁴ Entan takut mu. Eleg kalli law kaya mebe-ingi niya eleg ka law medismayah. Meliwwan idalli law etan anggeba-ing ni impahding mun eman ni keu-ungngam niyadda anggehemmek ni biyag yun henin biyag ni nebalun bii.

⁵ Ya namyuh ni hi-gam hu heni ahwam e hedin ya ngadan tu ey hi APU DIOS e Kabaelan tun emin. Hi-gatu e Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel hu mengihwang ni hi-gam. Hi-gatu hu Dios ni Apapun emin ni bebley eyad puyek.

---

* **53:12 53:12** [52:13-53:12] Emin ida huuyan verses ey meip-panggep ni nanhelheltapan Christo e Bega-en APU DIOS tep ya liwat ni tutu-u ma-lat mehelakniban ida. * **54:1 54:1** Galatians 4:27 † **54:2 54:2** Yallin pengi-ennamutan APU DIOS idan helag Israel ni nalpuan dad Babilon ni neihbutan da ey et-eteng ali kabaelan da niya mambalin alin mahkang hu bebley da.

⁶ Heni ka la ni etan ni kat-agun biin nelahin e nemahhig ni kaumlelemyung tep hini-yan ni ahwa tu. Nem banggaden daka kaya law nan APU DIOS e kantuy

⁷ “Hini-yan daka nin nekemtang, ‡ nem banggaden daka tep ya et-eteng ni impeminhed kun hi-gam.

⁸ Bimmungettak ni peteg et iwalleng dakan nekemtang, nem peang-ang ku law hu eleg mepappeg ni impeminhed ku niya hemek kun hi-gam.” Huyya kan APU DIOS e nengihwang ni hi-gam.

⁹ “Yan eman ni ketaggun Noah ey hinammad kun inhel e eggak law lelbenga puyek. § Yan nunya ey hammaden ku mewan ni e-helen e eggak law umbunget ni hi-gam niya eleg daka law kastigua.

¹⁰ Anin ni mangkegday duntug et mannana-neng hu impeminhed kun hi-gam. Eggak kekyata etan hinammad kun inhel ni hi-gam e kangkuy pelinggep daka.” Huyya kan APU DIOS e et-eteng impeminhed tun hi-gam. *

Ya meippahding ni Jerusalem ni edum ni aggew

---

‡ **54:7 54:7** Ya keibbellinan na-mun nunya ey yan eman ni in-abulut APU DIOS ni illaw idan iBabilon hu helag Israel di bebley da et mambalin idan balud diman. § **54:9 54:9** Genesis 9:11

* **54:10 54:10** [4-10] Yadda helag Israel ey imbilang APU DIOS idan ahwatu. Et humman hu, yan keillawwan dad Babilon et meidawwiddad bebley da, ey heni hi-yanen APU DIOS ida tep ya liwat da. Nem hinammad APU DIOS ni inhel e ibbanggad tu mewan pekiddagyuman ni helag Israel ni hi-gatu.

¹¹ Immehel mewan hi APU DIOS ey kantuy “Hi-gam ni bebley e Jerusalem, hi-gam e kamanhel-heltap ni bebley ni endi mengellubyag ni hi-gatu, iyayyaggud daka e ussalek ida nangkenginan babattu. Ya tu-unam ey ikkapyak hu sapphire.

¹² Hanniman mewan hu eta-gey ni pang-guwalyaam e ikkapyak hu ruby e madlang ni nenginan batu. Ey ikkapyak hu kamammussilak ni babattud eheb mu niya ikkapyak di luhud mu hu gamgam.

¹³ Hi-gak hu menuttudduddallin tutu-um niya iddawtan kuddallin et-eteng ni panyaggudan da niya linggep da.

¹⁴ Ya meandeng niya neiptek ni pehding hu mengippa-let ni hi-gam niya meihwang kallid mengippeliligat ni hi-gam niyaddad hipan angetakkut.

¹⁵ Eggak peelli mengubbat ni hi-gam, nem hedin hipa et wada um-alin mengubbat ni hi-gam ey peapput kudda.

¹⁶ Hi-gak nanletuddan kaman-e-dih ni kamen-gapyan almas, niya hi-gak hu nanletuddan sindalun kamengussal idan nunman ni pemettey da.

¹⁷ Nem endilli almas ni manlipput ni hi-gam, niya kabaalam alin hummangen hu pebehul dan hi-gam. Hi-gak ey nakka i-ehneng hu bega-en ku ma-lat mengapput ida.” Huyya inhel nan APU DIOS.

55

Ya panliwwanan APU DIOS ni liwat

¹ Kan APU DIOS ey “Ikeyuy ni emin ni na-wew, iyyadya danum ni innumen yu. Hi-gayun endi pihhuh tu, ikeyuy et umla kayun pinhed yun kennen et mangan kayu ey uminum kayun gatas niya meinnum, anin ni endi pemeyyad yu.

² Kele yu ummahen pihhuh yuddad eleg umpephel? Niya kele yu ummahen sinekla yu ey ay nanengtun kayu damengu kameu-upa? Dengel yuwak niya u-unnud yu pinhed kun pehding yu, et humman hu heni kayyaggud ni kennen yu.

³ Imay, dengel yu huyya e tutu-uk. Ali kayun hi-gak. U-unnud yuwak ma-lat maweda biyag yu. Hammaden ku hu pekitbalak ni panyaggudan yun mannananeng ni ingganah, * niya bendisyonan dakeyu e humman la hinammad kun inhel nan David. †

⁴ Impambalin ku hi David ni ap-apud kebebbley et meipeamtaddan katuutuu hu et-eteng ni kabaalak tep hi-gatu.

⁵ Yan nunya, ey eyyagan yudda tutu-ud edum ni bebley ni eleg mengamtan hi-gayun nunman, et umliddan meki-dum ni hi-gayu! Hi-gak e hi APU DIOS e Dios yun Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel hu mengippahding idan nunya tep petagey dakeyu et kaideyawan yu.”

⁶ Hi APU DIOS law hu hapul yu. Pandasal kayu law ni hi-gatu, tep nandaddan ni memaddang ni hi-gayu. ‡

---

* 55:3 55:3 Ang-ang yu Jeremiah 31:31, 32:40 niya Hebrews 13:20. † 55:3 55:3 Acts 13:34 ‡ 55:6 55:6 Ang-ang yu Jeremiah 29:13-14.

⁷ Ey hi-gayun lawah tuka pehpehding, iwalleng yudda lawah ni elaw yu niya hulluli yu hu yuka pannemnemnem. Hi APU DIOS e Dios tayu kumaddan hu pandineli yu tep hedin hi-gatu, man et-eteng hu hemek tu niya kamanggagalid ni manliwwan ni liwat.

⁸ Tep kan APU DIOS ey “Ya nakka pannemnem ey beken ni henin yuka pannemnem, ya elaw ku ey beken ni henin elaw yu tep hin-appil hu elaw ku.

⁹ Ya kabunyan ey neita-gey ni peteg di puyek, hanniman dama hu elaw ku niya nakka pannemnem e neidawwin peteg di elaw yu niyad yuka pannemnem.

¹⁰ Ya ehel ku ey heni dallallu niya heni udan e kame-gah ni nalpud kabunyan et madenu-man hu puyek. Tuka petmel hu intanem ma-lat maweda bukel dan kaittanem niya ma-lat maweda kennen.

¹¹ Hanniman dama nakka e-hela e eleg meipngil di keippahdingan tu, tep meippahding ida emin pinhed ku, anin ni attu pengippeamtaak.

¹² Man-am-amleng kayullin peteg ni meni-yan ni Babilon. Ey melinggep ali pengippe-kalan APU DIOS ni hi-gayudman. Et man-a-appah idalli duduntug tep ya amleng da. Anin idallin keyew et mangkellapkap ida.

¹³ Meihhullul idalli cypress niya myrtle idad simmelan ni hebit. Huyyalli mengippenemnem ni ingganah idan impahding ku e AP-APU.”

56

I-e-dum nan APU DIOS hu tutu-ud edum ni

bebley idan tutu-u tu

¹ Kan APU DIOS idan tutu-u tuy “Pannananeng yun ipahding hu meandeng niya kayyaggud tep anggegannu law pengihwangan dakeyu.

² Bendisyonak hu tuun eleg mengippahding ni lawah niya kamengu-unnud ni elaw ni Sabbath e hi-gak ni ebuh hu pengi-eng-engan tun nunman ni aggew.”

³ Yadda tutu-un nalpud edum ni bebley ni nengidinel nan APU DIOS ey eleg mabalin ni kanday “Eleg i-abulut APU DIOS ni nak mei-dum idan tutu-u tun menaydayaw ni hi-gatu.”

Hanniman ida lalakkin napnahan e eleg mabalin ni da e-helen e eleg ida mei-dum di tutu-un APU DIOS tep eleg ida pakeungnga.

⁴ Tep heninnuy hu kan APU DIOS idan tutu-un hanniman daka penge-ehhel: “Hedin deyyawen yuwak ni pengu-unnudan yun elaw ni Sabbath, yan pengippahdingan yun mengippeamleng ni hi-gak niyan pengu-unnudan yun nekitbalan kun hi-gayu,

⁵ ey mannananeng anhan law ngadan yun eleg meliwwan di Tempol ku niyaddad tutu-uk. Imman pay huyyan pehding kun panyaggudan yu nem ya keweddaan ni u-ungnga yu. Eleg kayu anhallaw meliwwan ni ingganah.”

⁶ Huyya hu kan APU DIOS idan tutu-un beken ni helag Israel ni kamenaydayaw ni hi-gatu, kaman-silbin hi-gatu, neminhed ni hi-gatu, kamengu-unnud ni elaw ni Sabbath niya kamengippenen-neng ni nekitbalan tun hi-gada:

⁷ “Illaw dakeyullin hi-gak di duntug e Zion. Peamleng dakeyullid baley kun kapandasali niya

ebbuluten kudda i-appit yud altar ku. Et man-
amtalli e ya Tempol ku ey baley ni pandasalan
ni katuutuud kebebbley.” *

⁸ Hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg e nengienamut
idan tutu-u tun helag Israel ni neilaw di edum ni
bebley ey kantuy “I-alik idalli hu edum ni tutu-u
et mei-dum ida eyad in-anemut ku.”

Ya kekastiguan idan aap-apuddan helag Israel

⁹ Hi APU DIOS ey ineyagan tudda tutu-ud
edum ni bebley et umliddan henidda animal di
muyung et pangkanen dadda tutu-u tu.

¹⁰ Kantuy “Yadda aap-apud Israel ni mengip-
papteke ida-et ni tutu-uk ey henidda guwalyan
nekulap tep kulang daka pengewwat. Henidda
mewan ahhun eleg umgungung e ebuh ni
kaman-u-uggip ey kaum-eni-innep.

¹¹ Henidda mewan ahhun neagum e pinhed
tun hakkeyan hu kennen e anin dedan ni naphel
et tagan tu ekan. Endi nemnem da e wada
hakkeyey tuka ippilit pinhed tu tep ya panyag-
gudan tun ebuh tuka gangami. Et humman hu,
humman idan aap-apu ey beken idan makulug
ni kamampapteke ni tutu-u.”

¹² Kan idan nunman ni aap-apuy “Tagan tayu
inum ingganah mekabbutteng itsu! Nanna-ud
ni i-imman hu biyag tayun kabбуhhan nem yan
nunya.”

---

* **56:7 56:7** Ang-ang yu Matthew 21:13, Mark 11:17 ya Luke 19:46.

57

¹ Hedin netey ida kayyaggud ni tutu-u ey endi kamengewwat niya endi kamannemnem e neipahding ni hi-gada humman, tep inhewang idan Apu Dios di lawah ni mekapkapyallin hi-gada.

² Tep yadda kayyaggud elaw tun tutu-u ey umlinggep ida niya man-iiyyatudda hedin netey ida.

³ Nem hedin hi-gayun nekalliwtan ni tutu-u ey heni kayuddan mabekin kamengippahding ni ayak, heni kayun tutu-un daka i-ulig beken da ahwa niya heni kayuddan daka iggatang annel da. Ikeyuy et humalyaen dakeyu!

⁴ Hi-gayun makallangkak ni nemahhig liwat da, hipa yuka taltalanggai niya hipa anggengi-nyi yu? Ka-ang-ang e makanghay kayu.

⁵ Hedin mandeyyaw kayu dios yun kamengippehlag ey kayu kaman-uulig idad hengeg ni keyew ni yuka ngillina. Ey yuka illaw hu u-ungnga yuddad mabetun leyang idad gilig ni wangwang et yu iappit idan dios yu.

⁶ Ey kayu kaum-alan nemulling ni batu ni dineyaw yun dios yu. Yudda kai-appisin pagey ni dinuyagan yuddan meinum ni i-appit yun hi-gada. Kaw kanyu nem nakka um-amleng idan nunman ni yuka pehpehding?

⁷ Kayu kaumlaw di ta-pew ni duntug et kayu man-appit ni nan-uulig kayudman tep humman mewan hakey ni yuka pehding ni mandeyyaw idan dios yu.

⁸ Ya ni-ngangu mewan yuka pengihha-adiddan kinapyan tuun dios yu ey yudda kaittalud

bawang ni baballey yud dingkuggan ni lekbi yun neilekbi, ni dinaydayaw yudda. Inwalleng yuwak tu-wangu anhan tep beken law ni hi-gak hu yuka daydayawa. Heni kayu etan ni tuun tuka i-abek hu ahwa tu. Tep yuka pehebballin u-unnuden ida humman ni dios nem hi-gak.

⁹ Yu mewan kapakahha-adi annel yun bang-banglu ni yu dineyaw hu dios yun hi Molek. Yuka e-nguhi hu dios ni deyyawen yu, et kayu kamenu-dak di kebebbebley ni an menemmak ni edum ni dios ni deyyawen yu niya kayu mewan kamenu-dak ni an mekihummangan di bebley ni nangketey.

¹⁰ Kayu kamea-atun an menemmahemmak ni edum ni dios ni deyyawen yu, nem nanengtun eleg kayu menghep. Kanyu nem dakeyu kaid-dawsin elet yuddan dios yu, et humman hu eleg kayu manlungtuy.

¹¹ Kan APU DIOS ey “Hipadda huyyan dios ni yuka tekkusi et yuwak inwalleng niya yuwak kai-itteki? Kaw eleg yuwak law deyyawa tep nebayag ni nakka pemegga i-ineng?

¹² Kaw kan yu nem kayyaggud ida humman ni impahding yu? Peamtak idalli humman ni impahding yu et meamtaan e endi kabaelan idan dios yun mengihwang ni hi-gayu.

¹³ Hedin mambegga kayun baddang, ey yadda dios ni kinapyan tutu-u pambagai yu, et ang-angen tayu pangngu dedan hedin wada kabaelan dan memaddang ni hi-gayu. Ya kakulugan tu ey pan-ittayab idallin dibdib et meendidida. Anin ni heb-uk ni ebuh et metu-lidda. Nem hedin yadda kamengiddinnel ni hi-gak ey mambebley idallid

bebley ku et daydayawen da-ak di Tempol ku.”

¹⁴ Kan mewan APU DIOS ey “Pengapya kayun keltad! Pan-ekal yudda nangkeihenid dellanen idan tutu-uk ni neilaw di edum ni bebley et kayyaggud hu dellanen dan pambangadan da.

¹⁵ Hi-gak etan eta-gey niya Kayyaggud ni peteg ni Dios ni wadan ingganah. Anin ni naka-itta-gey niya kayyaggud ni peteg hu kad-an ku, et mekihha-addak mewan idan tutu-un mampekumbabah niya mantuttuyyun liwat da, et wadaen ku mewan dinel da niya namnamah da.

¹⁶ Eggak pannananeng hu nakka pebehul niya bunget kun hi-gada ma-lat eleg ida medis-mayah, tep hedin eggak ihhanniman ey mettey idan emin hu tutu-un lintuk.

¹⁷ Bimmubbungettak ni hi-gada tep ya liwat dan nekuliput ida. Et humman hu kinastiguk ida et eggak ida hanguhanguden. Nem eleg ida mesilleg et nanengtun manghay idan daka ippilit pinhed da.

¹⁸ Inang-ang kudda humman ni impahpahding da, nem liwwanek liwat da et ipenguluk ida niya baddangak ida. Ellubyagek ida mewan hu kaumlelemyung ni hi-gada.

¹⁹ Pelinggep kuddallin emin, yadda neihnop, niyadda neidawwi. Niya panyaggud kuddalli.

²⁰ Nem yadda lawah ni tutu-u, ey endi linggep da e henidda dalluyun di baybay ni kamengihhal ni lugit.

²¹ Makulug ni endi linggep idan lawah ni tutu-u.” Huyya hu inhel ni Dios ku.

58

Ya makulug ni penaydayaw nan APU DIOS

¹ Immehel mewan hi APU DIOS ey kantuy “Elet yun umtekuk et ehelen yuddan tutu-uk ni helag Israel hu liwat da,

² anin ni da-ak kadaydayawan kewa-wa-wa e kanday ihik dan amtaen hu elaw ku niya tugun ku ma-lat u-unnuden da. Ey kanday pinhed dan iddawat kun hi-gada hu kayyaggud ni tugun ku niya kanday ida kaman-am-amleng ni mengu-unnud ni hi-gak. Nem ya kakulugan tu ey ehel ni ebuh ida humman.

³ Kanda mewan ey ‘Kele itsu mantetpel hedini eleg damengu hengngudan APU DIOS humman ni tayu kapehding?’ ”

Nem kan APU DIOS ni hi-gaday “Ya kakulugan tu ey ma-nu tep kayu kamantetpel, nem yan nunman ni yuka pantetpeli ey ya panyaggudan yu kumedek hu yuka nenemnema. Hakey pay ey yudda kapanligligat hu yuka panggunnu.

⁴ Hedin mewan aggew ni yuka pantetpeli ey kayu kamambabakal. Mukun enggak dedngela dasal yu tep ya huttan ni yuka pehpehding?

⁵ Yuka peang-ang-ang ni manlelehhan hedini mantetpel kayu. Yuka iyuyyuung ulu yu e heni bulung ni helek, ni nambalwasi kayun langgusih ey nambakbaktad kayud dep-ul. Kaw henin nuntan kumamman hu kandan mantetpel? Kaw kanyu nem peamleng yuwak nuntan ni yuka pehpehding?

⁶ Heninnuy hu pinhed kun pehding yun mantetpel ma-lat meang-ang yuka penaydayaw ni

hi-gak: Isiked yun mengippeligligat idan anggehemekek ni tutu-u niya ipahding yu hu meandeng ni hi-gada. Ibukyat yudda tutu-un yuka panligligat ni yuka pillitan panggunnu.

⁷ Idwasi yun kennen ida neupa niya pahgep yuddad baballey yu hu endi ennamutan da. Idwasi yuddan balwasi hu endi balwasi da, niya entan ukuh ni umbaddang idan edum yu.

⁸ Hedin pehding yudda huyya, man iddawat ku panyaggudan yu niya anggegannuy peyaggud dakeyu, henin benang ni aggew e nekemtang ni neukat di mahdel ni kulput. Ey wada-ak ni ingganah di kad-an yu et hi-gak hu mengippaptek ni hi-gayu anin ni attu kad-an yu.

⁹ Ey hedin mampebaddang kayun hi-gak, man kangkuy 'Adyakhak ni umbaddang ni hi-gayu.'

Hedin issiked yun mengippeliligat idan anggehemekek ni tuu, hedin issiked yun mampebehul ni edum ni tutu-u, hedin issiked yun memel-it ni edum yu,

¹⁰ hedin iddawtan yun kennen ida etan kameuppa niya hedin baddangan yudda anggehemekek, ey mei-ellig kayud dilag e bebnangan yu nanlinikweh et heni emaggew, et meendi law hu engeenget.

¹¹ Ey wada-ak ni ingganah ni mengituttuddun pehding yu. Ippaptek dakeyu et idwat kudda kayyaggud ni mahapul yu. Iddawtan dakeyun elet yu et heni kayu leguntan eleg mekullangin danum, niya heni kayu hebwak ni eleg metduk.

¹² Iyayyaggud idallin u-ungnga yudda hu nangkebahbah ni bebley yu ey pan-ikkapya da

baballey dad nekapyaan dedan ni pengibbehwatan da. Man-amtalli e hi-gayu hu kamengiyayyaggud ni nebahbah ni luhud niya baballey.”

Ya gungunahen ni pengu-unnudan ni elaw ni Sabaduh

¹³⁻¹⁴ Kan mewan APU DIOS ey “Hedin pinhed yun meihhammad hu pekiddagyuman yun hi-gak, ey u-unnud yu etan tugun ni meippanggep ni Sabaduh et beken ni ya pan-amamlengan yu hu pehebballi yun pehding. Ya pinhed kun ippahding yu, henin nakka pehding, ey ibilang yun importanteh humman ni aggew nem yadda etan edum. Et humman hu, lispituh yu humman ni aggew ma-lat beken ni ya legelegem hu yu enab-abigen, niya beken ni ya ngunu yu, niyadda etan edum ni pinhed yu hu ippahding yu. Hedin hanniman hu pehding yu, man nannanau ni bendisyonan dakeyun hi-gak et pambalin dakeyun metbal di kebebbebley, niya pebeltan kun hi-gayu etan puyek ni indawat kun eman ni ammed yu e hi Jacob. Hi-gak ni AP-APU hu nanghel ni nunya.”

59

Ya nanghelan ni prophet e makastigudda hu tutu-u tep ya liwat da

¹ Entan tu nemnemnem e endi kabaelan APU DIOS ni mengihwang ni hi-gayu winu netuleng et eleg tu handengel hu yuka pambeggain baddang tu.

² Ya kakulugan tu ey yadda lawah ni yuka pehpehding hu kamengiddawwin hi-gayun Apu

Dios. Ya liwat yu hu kaumhulun ni eleg tu pengngelin hi-gayu.

³ Nambahul kayu tep maitek kayu, mabekal kayu niya mapetey kayu.

⁴ Nemahhig kapehpehding idan nunyan tutu-u. Hedin mewan limmaw idad korteh, man beken ni ya meandeng hu daka pengippuunin daka e-e-hela. Ya itek daka pengappusid kasuh da. Ida kamamplanuh ni lawah ni pehding dan edum da, ni impahding da.

⁵⁻⁶ Humman idan planuh da ey lawah tep henin itlug ni uleg ni negitaan e hedin na-pah, man na-duman hu negitaan ni uleg. Inamtan tutu-u e mettey ida hedin kenen da humman ni itlug. Yadda planuh da ey heni balwasin nekapyad baley ni kakkawwa e endi silbitu. Huyyaddan tutu-u ey daka pehpehding hu lawah ni kapanhelheltapin edum dan tutu-u.

⁷ Lawah daka iplanuplanuh ni pehding niya daka abtui pengippahdingan dan implanuh da. Anin ni endi bahul ni hakey ni tuu et ida kamanggegeyyetget ni memettey ni hi-gatu. Emin daka lawwi ey wada daka bahbaha, niya wada daka panligligat ni edum dan tuu. *

⁸ Eleg da amta pehding da ma-lat melinggep hu pekikillawwan dad edum dan tuu. † Beken ni meandeng hu daka pehding ni edum da. Eleg da u-unnuda kayyaggud ni elaw. Ya tuun mengu-unnud ni nunya ey endi linggep tu.

⁹ Kan idan tutu-uy “APU DIOS, huyyadda hu eleg dakemi pengihwangiddan kamengippelilli-

---

* 59:7 59:7 Romans 3:15-16 † 59:8 59:8 Romans 3:17

gat ni hi-gami. Et humman hu, heni kami wadad engeenget, anin ni mika namnamahan mebnangan.

¹⁰ Heni kami nekulap ni kamandapdapudap di luhud. Anin ni nandattek aggew et meihungbub kami kumedek, tep heni nehileng mika penang-ang. Heni kami nekattey di kad-an idan makedikad ni tutu-u e endi han-iphahding mi.

¹¹ Endi linggep mi e heni kami bear ni na-let hu ngeyed tu niya kami kaumlelemetryung e henin nehakkey ni paluman kaman-eyyag ni kadwa tu. Mika hehhegeda pengippahdingan ni tutu-un meandeng ni hi-gami, nem endi. Ey mika hehhegeda pengihwangam e APU DIOS ni hi-gami, nem eleg mu ippahding.

¹² Nemahhig dedan nambahulan min hi-gam e APU DIOS. Huyyaddan lawah ni impenahding mi ey kenayun ni kameippenemnem ni hi-gami et mika ebbuluta e nekalliwtan kami.

¹³ APU DIOS, manghay kamin hi-gam e Dios mi. Inwalleng daka e eleg daka u-unnudun. Impanligligat mi edum min tuu niya itek hu wadad nemnem mi, anin ni ya mika e-hela.

¹⁴ Beken mewan ni meandeng hu mika pehd-ing ni mengippennuh ni diklamuh, niya eleg mi hengnguda neiptek.

¹⁵ Itek emin kamee-ehhel niya kameippenahding e kunan hu makulug. Ey hedin mewan wada eleg mengippahding ni lawah, man lawah mewan meippahding ni hi-gatu.”

Inang-ang APU DIOS ida huyya ey eleg tu pinhed tep endi hu limpiyuh.

16 Natnga mewan tep endin hekey hu kaum-baddang idan daka panligligat ni tutu-u. Et humman hu, nanna-ud ni ussalen tu et-eteng ni kabaelan tun mengihwang ni hi-gada. Endi edum ni nandinelan dan mengapput ni buhul da, nem hi-gatun ebuh. ‡

17 Ya kakinayyaggud tu ey kamei-inggeh di usal ni sindalun mekiggubbat, ey ya kabaelan tun um-ihwang ey heni helmet di ulu tu. Ihik tun peang-ang hu nemahhig ni bunget tu niya ihik tun ibbaleh hu nanhelheltapan ni tutu-u tu.

18 Kastiguen tuddalli buhul tu tep yadda lawah ni impahding da, anin idan wadad nangkei-dawwin bebley.

19 Et lektattu kaya ey tekkutan ni tutu-u hi APU DIOS niya et-eteng ni kabaelan tu, meip-palpuddad bebley di appit ni kasimmilin aggew ingganah di appit ni kakelinnugin aggew. Um-alillin heni elwang ey henin na-let ni dibdib.

20 Kan APU DIOS idan tutu-u tuy “Hi-gayun helag Jacob, um-ali-ak alid Jerusalem et iehngeng dakeyu ma-lat ihwang dakeyun emin ni nantut-tuyyun liwat da.

21 Hedin hi-gak, man heninnuy hu pekitbalan kun panyaggudan yu: ‘Weddaen kun hi-gayu hu Ispirituh ku niyadda tugun ku et mannananeng idan hi-gayun ingganah. Et meippalpun nunya ey mengu-unnud kayun hi-gak niya tuttudduan yudda u-ungnga yu niyadda helag da, ma-lat u-

---

‡ 59:16 59:16 Ya buhul idan tutu-un APU DIOS ey hi Satanas. Hi-gatu e buhul emin ni tuu ey naka-apput nan APU DIOS.

unnuden da-ak ni ingganah.' " § Hi APU DIOS hu nanghel idan nunya.

60

Ya keiddeyyawan ni Jerusalem ni edum ni aggew

¹ Inah kayun tutu-uk ni iJerusalem et ang-angen idan tutu-ud kebebbbley hu benang yu, tep bebnangan dakeyun dayaw APU DIOS. *

² Me-nget di kebebbbley, nem bebnangan dakeyun APU DIOS, tep mewedda dayaw tud kad-an yu.

³ Um-aliddalli tutu-u niya papatul di edum ni bebley di kad-an yu tep ya benang yu.

⁴ Kan APU DIOS ey "Pan-ang-ang-ang kayud nanlinikweh et ang-angen yu kameippenahding. Ida kamangkeemmung hu edum yu ma-lat ume-namut ida. Anin idan u-ungnga yun lalakki et ida kamengennamut ni nalpud nangkeidawwin bebley. Ey yadda dama u-ungnga yun bibi-i ey ida kamangkei-ennamut e henidda gelang ni nangkeiepupu.

⁵ Mangkedyat ali mamatta yun amleng yu, tep pan-i-aliddallin tutu-ud kebebbbley hu kinedangyan dan hi-gayu, anin idan wadad ba-hil ni baybay.

⁶ Mebulbulbug idalli um-alin nampangkalgan kamel ni melpud Midian niyad Ephah. Emin ida ey nalpuddad Seba e daka pan-i-ali balituk niya

---

§ 59:21 59:21 [20-21] Romans 11:26-27 * 60:1 60:1 Ya nengihwangan APU DIOS ni hi-gatsu, ey kamei-ellig di benang e tuka endia engeenget. (Ang-ang yu Colossians 1:12-13.)

bangbanglun daka gihheban ni penaydayawan dan hi-gak e hi APU DIOS.

⁷ Mei-lin emin ni hi-gayu hu kalneroh di Kedar niyad Nebayot et meiappit di altar ni hi-gak. Ebbuluten kuddalli humman ni mei-appit ma-lat meidaydayaw hu Tempol ku. †

⁸ Hipadda humman ni nakka ang-ang-angan immelan heni kulput ni kamenglaw di Israel winu henidda paluman kamengennamut di buya da?

⁹ Humman ida bapor ni nalpud nangkei-dawwin bebley ni kamampengi-ennamut ni tutu-uk e intabin da silber niya balituk, ma-lat penaydayaw dan hi-gak e hi APU DIOS e Dios yun Kayyaggud ni peteg ni Dios ni Israel. Nambalin kudda tutu-uk ni kamedeyyaw di emin ni ke-bebbley eyad puyek.”

¹⁰ Kan mewan APU DIOS idan iJerusalem ey “Iyayyaggud idallin tutu-un nalpud edum ni bebley hu netuping ni luhud yu ey ingngunwan dakeyullin patul da. Ya lan nunman ey kinastigu dakeyun bunget ku, nem yan nunya ey kabbabballak ni hi-gayu et hehmeken dakeyu.

¹¹ Kewa-wa-wa, anin ni hileng ey eleg meillekbi hu eheb yu et pan-i-liddan papatul di edum ni bebley hu kinedangyan dan hi-gayu.

¹² Nem hedin yadda bebley ni eleg mansilbin hi-gayu ey mebahbah ida.

¹³ Ya etan keyew ni belbel, ya juniper, ya cypress e humman ida kekakkayyagguddan ni

---

† 60:7 60:7 [6-7] Huyyaddan bebley ni nengadan eyad dewwan verse ey wadaddad Arabia.

keyew ni kamelpud Lebanon ey pan-i-ali dan hi-gayu et iyayyaggud yu bebley yud Jerusalem, ma-lat kayyaggud ang-ang ni Tempol ku niya ma-lat meidaydayaw hu bebley ku.

¹⁴ Yadda u-ungngaddan kamengippeliligat ni hi-gayu ey um-aliddalli et manyuung idan pan-lispituh dan hi-gayu. Emin idalli kamemihhul ni hi-gayun nunman ey um-aliddallin manyuung ni hi-gayu. Ngeddanan dalli bebley yun 'Bebley APU DIOS, e Zion ngadan tu e Bebley ni Kayyaggud ni peteg ni Dios idan helag iIsrael.'

¹⁵ Eleg kayu law meiwwalleng niya eleg kayu meibubbunget. Huttan ni bebley yun neiwalleng nunman et mebel-ah ey pambalin kulli law ni kameiddeyyaw niya kakkayyaggud. Eleg ali mepappeg hu pan-an-anlaan di ditan ni bebley.

¹⁶ Ippaptek dakeyullin tutu-ud edum ni bebley, anin idan patul da. Ippaptek dakeyullin henin kapemaptek ni hakey ni inan u-ungnga tu. Humman ali pengamtaan yu e hi-gak e hi APU DIOS e Kabaelan tun emin e Dios idan helag Israel hu nenelaknib ni hi-gayu.

¹⁷ I-alian dakeyun hi-gak ni balituk e beken ni ya giniling, ey i-alian dakeyun silber niya giniling e beken ni ya gumek niya keyew, ey i-alian dakeyun gumek e beken ni ya batu. Ey pambalin kun kabbabbal ida aap-apu yu, ma-lat eleg dakeyu law panligligat niya pambalin kun melinggep niya meandeng hu pan-ap-apu dan hi-gayu.

¹⁸ Endilli law hu papatey ni meippahding di bebley yu, niya endi law um-alin memahbah ni hi-gayu, tep ippaptek dakeyu niya ihhehwang

dakeyun hi-gak. Et humman hu, ingngadnan yuddalli etan tuping ni luhud yun 'Keihwangan' niyadda etan eheb yun 'Dayaw.'

¹⁹ Eleg yulli law mahapul hu aggew ni memnang ni hi-gayun kawwalwal niya beken law ni ya bulan hu pemnang yun hileng, tep hi-gak e hi APU DIOS e Dios yu hu memnang ni hi-gayun ingganah. Ey ya dayaw ku memnang ni hi-gayu.

‡

²⁰ Eleg kayu law umlelemyung, tep hi-gak ni AP-APU hu memnang ni hi-gayun ingganah. Ey eleg mepappeg hu pemnangan kun hi-gayu. Beken ni henin aggew ni kamelinnug et engeenget law winu henin bulan e lektattuy neta-lak.

²¹ Yan nunman ali ey hi-gayun nambebley di Jerusalem ey paka-u-unnuden yuwak et beltanen yun ingganah huttan ni nambebleyan yu. Tep heni dakeyulli intanem ma-lat maipeang-ang hu et-eteng ni dayaw kud emin ni tutu-u.

²² Anin ni ek-ekut eya bebley yu et mambalin alin et-eteng ni bebley ni et-eteng hu kabaelan tu. Hi-gak hi APU DIOS! Anggegannu pengippahdingan kun emin nunman etan ni aggew ni gintud kun amnuan tu."

61

¹ Ya Ispirituh etan ni Eta-gey ni peteg ni DIOS ey wadan hi-gak, tep hi-gak hu pinutuk tun mengippeamtaddan nangkewetwet ni kayyag-gud ni mekapkapyalli, ya mengippeamleng idan

‡ 60:19 60:19 Ang-ang yu hu Revelation 21:23 niya 22:5.

kaumlelemyung niya mengippeamtaddan neike-labut e dammutun meibbukyat ida law.

² Intu-dak tuwak mewan ni mengippeamta e nedateng law hu aggew ni pengihwangan APU DIOS idan tutu-u tu niya pengapputan tun buhul da. Ey intu-dak tuwak ni mengellubyag idan kaumlelemyung, *

³ nema-madda tutu-ud Zion. Iddawat ku panyaggudan da, ma-lat eleg da law ha-adan ulu dan dep-ul, nem mampepnet idan habung, tep ida law kaman-am-amleng ma-lat isiked da law ni umlewalewa, nem ha-adan da angah dan lana et keang-angan tun ida kaman-am-amleng, niya ma-lat eleg ida medismayah, nem man-a-appéh idan penaydayaw dan hi-gak. Hi-gadalli hu heni keyew ni intanem APU DIOS ni keang-angan ni keiddeyyawan tu.

⁴ Yan nunman ali ey iyayyaggud dadda bebley dan nebahbah ni nebayag. Anin ni nebel-ah humman ni bebley ni pigan toon et iyayyaggud da law.

⁵ Hi-gayun tutu-uk ey ingngunuan dakeyullin tutu-un melpud edum ni bebley. Ippaptek dalli halun yu niya ngunnuen dalli papayyew yu, niya ippaptek da legunta yun netaneman ni grapes.

⁶ Kan idallin tutu-uy 'Padi dakeyun AP-APU niya bega-en dakeyun Dios tayu.'

Ikkelmeg yulli kinedangyan ni edum ni bebley niya igaggaya yuddalli humman ni kinedangyan da.

⁷ Nepappeg law kaya anggeba-ing ni biyag yu. Mambebley kayulli law di bebley yu dedan niya

---

* **61:2 61:2** [1-2] Luke 4:18-19

umkedangyan kayullin peteg et man-am-amleng kayullin ingganah.

⁸ Kan APU DIOS ey “Pinhed kun peteg hu meandeng niya anggebe-hel ku hu an pelilligatan hu edum ni tuu, anin idan kamemilliw ni limmun edum dan tutu-u. Eggak kekyatan mengidwat ni gunggunah idan tutu-uk tep ya nanligligatan da. Beken ni huyyan ebuh, tep wadalli nehammad ni pekitbalan kun hi-gadan panyaggudan da e mannananeng alin ingganah.

⁹ Mandingngel idalli helag dad kebebbebley, ey emin ali menang-ang ni hi-gada ey inamta da e hi-gada hu binendisyonan ku.”

¹⁰ Nakka man-am-amleng tep ya impahding APU DIOS e Dios kun panyaggudak. Inhewang tuwak niya imbilang tuwak ni kayyaggud. Heni-ak etan ni lakin nambalwasin balwasin mangkasal niya heni-ak biin nanggamgam ni aggew ni kasal tu.

¹¹ Nanna-ud ni ihhehwang APU DIOS, e Eta-gey ni peteg, ida tutu-u tu henin bukel e nanna-ud ni umtemel. Meidaydayaw ali hi APU DIOS di kebebbebley.

62

Ya baluh ni ngadan ni Zion

¹ Et-eteng hu impeminhed kun hi-gayun bimmebley di Jerusalem e Zion, et humman hu, iddasalan dakeyu ingganah umbenang hu kakinayyggud yu henin tuka kewa-wain kakkabbuhan niya ingganah meang-ang hu kehellakniban yu henin kamantetebbel ni dilag.

² Han ali ang-angan tutu-u niya papatul di kebebbebley hu kakinayyaggud yu niya dayaw yu. Mehullulan ali ngadan yun iddawat APU DIOS ni panggeddan yu.

³ Mambalin kayullin heni kayyaggud ni penget APU DIOS e Dios tayu.

⁴ Eleg ali law ngeddanin tutu-u hu bebley yun 'Inwalleng nan Apu Dios,' ey eleg dalli ngeddanin 'Netawwey,' tep yalli panggeddan da ey 'Kapan-am-amlengin Apu Dios,' ey 'Kaman-anlan Nelahin.' Meippahding idalli huyya, tep kaum-amleng hi APU DIOS ni hi-gayun kamei-ellig ni ahwa tu.

⁵ Hi-gayun iJerusalem ey um-amleng ida u-ungnga yun mengippaptek ni bebley yu, henin amleng ni kat-agun lakin melehhin di kat-agun bii. Hanniman dama hi Apu Dios e nanna-ud ni pinheden dakeyu, henin impeminhed ni lakin ahwa tu.

⁶ Hi-gak ni prophet ey pinutuk kudda mandasal e henidda guwalyan nei-peng di tuping ni luhud ni Jerusalem. Ey mahapul ni mandasal idan APU DIOS ni kewa-wa-wa niyan kahilehileng ma-lat peamnu tudda hu hinammad tun inhel ni panyaggudan idan tuudman. Hi-gayun kaman-dasal, entan tu isiked ni mampehemhemmek ni hi-gatu.

⁷ Entan tu nisi isiked ni mandasal ni hi-gatu ingganah pengibbangngadan tun kakinayyaggud dedan ni Jerusalem, ma-lat mambalin ni bebley ni kameiddeyyaw di kebebbebley eyad puyek.

⁸ Hinammad APU DIOS ni inhel e gapuh ni eteng ni kabaelan tu ey pehding tu humman ni

inhel tu. Kantuy “Eleg law mabalin ni nak i-abulut ni yadda buhul yu niyadda tutu-ud edum ni bebley hu mengngan ni inggaud yu niya menginnum ni kinapya yun meinum.

⁹ Tep hi-gayullin nantanem hu mengngan idan lameh ni intanem yu, ma-lat daydayawen yu hi APU DIOS. Ey hi-gayun nengipaptek ni grapes ey hi-gayulli menginnum ni danum tud dallin ni Tempol ku.”

¹⁰ Hi-gayun iJerusalem, kaukat kayu et pan-iyayyaggud yu keltad ni dellanen idan mam-pengennamut ni tutu-u! Idaddan yu keltad e pan-ekal yudda babattu niya ita-gey yudda bandelah ni Israel ma-lat pengamtaan idan tutu-ud kebbebley ni dellanen da.

¹¹ Heninnuy mewan impeamtan APU DIOS di kebbebley: Kantuy “Ehel yuddan iJerusalem e kanyuy ‘Um-ali etan mengihwang ni hi-gayu! Ittabin tudda tutu-u tun ginun-ud tun inhewang tu!’ ” *

¹² Yalli panggeddan ni tutu-un hi-gayu ey “Tutu-un APU DIOS ni pinili tu” niya “Tutu-un inhewang APU DIOS.” Ya mewan Jerusalem e bebley yu ey ngeddanan dan ‘Bebley ni nakap-pinhed APU DIOS’ niya “Bebley ni eleg law iwwalleng nan APU DIOS.”

63

Ya pengapputan APU DIOS idan buhul tu

¹ Hipa huyyan tuun kamengellin nalpud Bosrah di Edom ni nambalwasin kayyaggud ni

---

* **62:11 62:11** Ang-ang yu hu Isaiah 40:10b.

madlang? Ka-ang-ang e et-eteng kabaelan tu niya naka-let.

“Hi-gak hi APU DIOS e et-eteng kabaelan tun um-ihwang. Immali-ak ma-lat peamtak e hi-gak hu nengapput.”

² “Kele makaddalang hu balwasim e heni mu inggasigasin hu lameh ni grapes?”

³ Himmumang hi APU DIOS ey kantuy “Nan-igsin ku tutu-ud kebebbebley, henin kapamp-engigsinin grapes, nem endi immalin bimmad-dang ni hi-gak. Nan-igsin kuddan bunget ku et deh e nekukkuheyaw emin eya balwasik.

⁴ Hanneya impahding ku tep pinhed kun ibbaleh impenahding ni buhul idan tutu-uk. Ninemnem ku e nedatngan law aggew ni pengihwangak idan tutu-uk et kastiguek ida buhul da.

⁵ In-ang-ang ku ey endi umbaddang ni hi-gak ey natnga-ak, nem impa-let da-ak ni bunget ku et mengapputtak.

⁶ Bimmungettak ni peteg et pan-igsin ku tutu-ud kebebbebley eyad puyek, et mangkebahbah ida e nangkeipaghit hu kuheyaw dad puyek.”

Ya impeminhed nan APU DIOS idan helag Israel

⁷ E-ehhelen ku hu elaw ni impeminhed APU DIOS ni eleg melumman niya daydayawen ku tep ya impahding tun panyaggudan tayu. Em, dakel hu kayyaggud ni impahding tuddan helag Israel tep ya hemek tu niya et-eteng ni impeminhed tun eleg melumman.

⁸⁻⁹ Kan APU DIOS ey “Tutu-uk ida, et nanna-ud ni eleg da-ak he-ulan hi-gada.” Humman nengihwangan tuddad emin di nanhelheltapan

da, tep ya hemek tu niya impeminhed tun hi-gada. Hi-gatu nandudug ni nengihwang ni hi-gada e beken ni ya anghel tu. Anin dedan ni nunman et impenaptek tudda.

¹⁰ Nem nginhay da et lumelemyung hu Ispirituh tu. Et mambalin ni buhul da hi APU DIOS et panhelheltap tudda law.

¹¹ Ma-nu mewan tep ninemnem da eman ni kawedan Moses e bega-en APU DIOS et kanday “Kele eleg daitsu law baddangi etan ni AP-APU nengihwang ida lan a-ammed tayud baybay? Ey kele eleg daitsu baddangin hi-gatun nengipealin Ispirituh tun hi-gadan tutu-u tu?”

¹²⁻¹³ Kele nealay eleg daitsu baddangin APU DIOS, e gapuh ni et-eteng ni kabaelan tu, ey impanhi-yan tu hu danum di baybay ni nengitageyan nan Moses ni ngamay tu, et man-agwat ida tutu-u tu ma-lat maidaydayaw ni ingganah? *

Hi APU DIOS hu nengipengulun hi-gadan mandellan di gawwan baybay et henidda kebayyud duntug e kameka-ihhammad hu gassin da ma-lat eleg ida meihungbub.

¹⁴ Impangulun Ispirituh APU DIOS idad kayyaggud ni bebley ni pan-iyatuan da, henin kamampattul e tuka ippanguludda babakka tud nedeklan e mateba helek diman. Hanniman impahding tu ma-lat kaideyawan tu.”

Ya dasal ni pampehemhemmekan niya pampebaddangan

¹⁵ “APU DIOS, e wadad kabunyan e kamedeyyaw niya kayyaggud ni peteg ni tuka

---

* **63:12-13 63:12-13** Exodus 14:15-22

pan-ap-apui, attu anhan et iuhdung mun hi-gami ey? Attu anhan hu et-eteng ni impeminhed mu, ya hemek mu niya binabbal mun hi-gami ey? Entan dakemi anhan iwalleng!

¹⁶ Hi-gam Amemi. Anin ni kantu et eleg dakemi ebbulutad Abraham nan Jacob e aammed mi, et hi-gam e hi APU DIOS e Amemi ey nanna-ud ni ebbuluten dakemin u-ungngam. Tep hi-gam ni ingganah hu kamengihwang ni hi-gami neipalpun nebayag.

¹⁷ Nem kele muka i-abulut ni eleg kami mengunnud ni elaw mu, niya kele impekelhim ulu mi et deh e manghay kamin hi-gam? Nemnem dakemi anhan! Bega-en dakemin hi-gam ey hi-gami dedan tutu-um.

¹⁸ Hi-gamin tutu-um ey kemtang ni ebuh nan-an-anlaan min nandayaw di Tempol mu, tep binahbah idan buhul mi. †

¹⁹ APU DIOS, kele heni eleg dakemi ibbilang ni tutu-um? Ey kele heni beken ni hi-gam hu Ap-apu mi?"

64

¹ "Attu et bi-kiem hu kabunyan et ibeghul mu et melehbeng kadyay? Nanna-ud ni anin idan duduntug et umgeygey idan takut da hedin ang-angen daka.

² Ya apuy ey tuka petbel hu keyew niya tuka pelwag hu danum. Hanniman alin elliam e

---

† **63:18 63:18** Huyyaddan na-hel ni buhul ey yadda sindalun iBabilon.

pegeygey mu katuutuud kebebbebley. Et humman hu, ali ka et peang-ang mu kabaelam idan buhul mu.

³ Yan eman ni illian mu et ipahding mudda etan kaketngain eleg mi nemnemen ni meipahding, ey anin idad duntug et heni nanyegyeg.

⁴ Endi mi dingngel niya endi mi inang-ang ni edum ni Dios ni henin hi-gam ni kamengipaptek niya kaumbaddang ni tutu-un kamandin-nel ni hi-gatu.

⁵ Makabbaddang kaddan tuun kayyaggud daka pehding niya kamengu-unnud ni pinhed mu.

Nem hedin hi-gami ey naneng tun kami kamanliwwaliwwat ni hi-gam neipalpu lan nebayag, et humman hu, nemahhig hu bunget mun hi-gami. Et mukun hipa makkaw inna-nu min meihwang?

⁶ Emin kami ey nekalliwtan kami. Anin idan kammin kayyaggud ni mika pehding et lawah ida. Et umhulun hu liwat mi ey heni kami bulung ni nakpit ni intayab ni dibdib.

⁷ Endin hi-gami hu kamandal ni hi-gam niya endi kamampebaddang ni hi-gam. Neidawwi kan hi-gami niya inwalleng dakemi tep ya liwat mi.

⁸ Nem hi-gam e APU DIOS hu Amemi. Heni hi-gami hu pula niya hi-gam etan kamemkel ni hi-gami. Lintu dakemin hi-gam,

⁹ et humman hu, entan dakemi anhan ibubunget niya entan anhan tu nenemnem ni ingganah hu liwat mi. Hi-gami tutu-um, et humman hu, hemek dakemi anhan.

¹⁰ Yadda pinilim ni bebley, anin ni ya Jerusalem ey nambalin idan desert. Nekabbahbah ida niya nebel-ah ida.

¹¹ Negiheb hu kamengillin ni Tempol mun kayyaggud ni peteg ni nandayawan ida lan ammed min hi-gam. Ey nebahbah idan emin hu kayyaggud niya nebalol ni wada eyad bebley mi.

¹² APU DIOS, kaw eleg mudda hengnguda huyya? Kaw pemeggam i-ineng e endi mu pehding, ma-lat eleg mannananeng hu nemahhig ni mika panhelheltapi?"

65

Ya pengastiguan nan APU DIOS idan manghay

¹ Kan APU DIOS ey "Nandaddannak et ni menummang ni dasal idan tutu-uk, nem eleg ida mandasal. Nandaddannak mewan ni mampeamtan hi-gada, nem eleg da-ak heppula. * Em, eleg ida mandasal ni hi-gak, anin ni nandaddannak ni menummang ni hi-gada et kan ku-et ey "Iyyadya-ak ni ihik ni umbaddang ni hi-gayu."

² Nemahhig ida huyyan tutu-uk! Hamban hi-gak u-unnuden da ey ambeken, tep nanengtun lawah daka pehpehding e ya pinhed da daka u-unnuda. Nem ay anin ni hanniman ida et nandaddannak ni ingganah ni mengapngan hi-gada.

³ Endi baing dan mengippebunggebungget ni hi-gak. Ida kaumlaw di daka ngillinan legunta ni ida nan-appit di daka daydayawan dios da,

---

* **65:1 65:1** Romans 10:20

ni da giniheb hu bangbangluddad daka pan-appisiddan beken ni makulug ni dios. †

⁴ Hedin hileng, man umlaw idad leyang niyad-dad kukullung et ida makihummangan ni lin-nawan nangketey. Daka kenna detag ni killum ni neiappit idan beken ni makulug ni dios ‡ niya daka ihhibul hu danum tu.

⁵ Hedin mewan, kandan edum dan tutu-uy “A-allaw kayu et eleg dakemi kapaen tep neieng-eng kamin Apu Dios.” Eggak han-anus hu tutu-un henin nunman. Eggak han-isipel hu nemahhig ni bunget kun hi-gada e heni kaumhinyab ni apuy ni eleg me-dep.

⁶ Ninemnem ku dedan e kastiguek ida. Humman ni ninemnem kun pehding ey neitudek. Eggak pemegga i-ineng. Ibbaleh ku hu nanliwatan da,

⁷ et ya nanliwatan ida daman aammed dan hi-gak. Tep ginihegiheb da hu bangbanglun in-appit daddan beken ni makulug ni dios dad daka pan-appisid duduntug. Ey lawah daka penghel ni hi-gak. Et humman hu, kastiguek ida tep humman lebbeng tun meippahding ni hi-gada tep ya humman idan impahding da.”

⁸ Kan mewan APU DIOS ey “Endi hakey ni tuun tu bahbahren ni emin hu intanem tun grapes hedin wadadda lawah, tep eleg tudda bahbaha hu kayyaggud ma-lat usalen tu. Hanniman daman hi-gak e eggak bahbahan emin ida tutu-uk tep ihhehwang kudda etan kamengu-unnud ni hi-gak.

---

† **65:3 65:3** Ang-ang yu hu Isaiah 1:29 et ya 66:17. ‡ **65:4 65:4** Leviticus 11:7

⁹ Bendisyonak ida helag Judah e helag Israel et pebeltan kun helag da hu bebley dan Israel e kad-an idan duntug ku ma-lat mambebley ida hu pinilik ni tuuk diman.

¹⁰ Yallin nunman ey yadda tutu-un kamengu-unnud ni hi-gak ey da ippattul hu kalneroh da niya baka dad Saron niyad Nedeklan e Akor.

¹¹ Nem beken ni henin nunman hu meippahding idan nengiwalleng ni hi-gak, tep eleg da hanguden ni umlaw di duntug ku e Zion e kad-an ku, niya daka daydayawadda beken ni makulug ni dios e hi Meni nan Gad e humman ida daka kullugan dios ni kamengidwat ni kayyaggud ni gahat da.

¹² Nanna-ud ni mepettey kayu, tep eleg yu pinhed ni u-unnuden hu nakka ituttuddu. Eleg yuwak u-unnuda tep ya lawah hu pinhed yun pehpehding.

¹³ Et humman hu, hi-gak e hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg ey e-helek ni hi-gayu e yadda kamengu-unnud ni hi-gak ey dakel hu kennen da niya innumen da, nem hedin hi-gayu man meuppa kayu niya endi innumen yu. Man-amamleng ida, nem hedin hi-gayu man mebabbaingan kayu.

¹⁴ Man-a-appreh idallin amleng da, nem hedin hi-gayu man mannannangngih kayullin degeh ni nemnem yu.

¹⁵ Ussalen idallin tuu hu ngadan yun paniddut, tep petteyen dakeyullin hi-gak e hi APU DIOS e Eta-gey ni peteg. Nem hedin yadda kamengu-unnud ni hi-gak, ey iddawtak idan baluh ni ngadan.

16 Hedin wadan hi-gayu mambeggan bendisyon man ibega tun hi-gak e kameiddinnel ni Dios. Ey hedin wada mansapatah, ey isapatah tud ngadan ku. Yadda nelabalabah ni nengipehelheltapak ni hi-gayu, tep ya liwat yu ey mesikked, tep liniwwan ku law ida liwat yu.” §

17 Kan mewan APU DIOS ey “Weddaek hu baluh ni puyek niya baluh ni kabunyan * et mekalliwwan ida etan nelabalabah ni aggew.

18 Pan-am-amlengan yullin ingganah humman idan weddaek. Man-am-amleng idalli tutu-udman e baluh ni Jerusalem ni weddaek tep ebuh ali an-anlan wadadman.

19 Anin ni hi-gak et nakka um-amleng ni nunman ni baluh ni Jerusalem niyadda tutu-udman. Endilli law umnangih diman niya endilli mampehemhemmek ni mambeggan baddang diman.

20 Endi mewan mettey diman ni gelang tep meteggudda ingganah ni kea-ammaan da winu kei-innaan da. Yadda meteggu ingganah umlaw di hanggatut toon da ey meibbillang idan u-ungga pay ni. Hedin kantu et mettey idan eleg da pay datngen humman ni toon ey humman keang-angan tun kinastiguk ida.

21 Mengapyadda tutu-uk ni baballey da et manha-ad idadman. Ey mantennem idan grapes ey hi-gadalli dama menginnum ni danum tu.

---

§ 65:16 65:16 [15-16] Ang-ang yu hu 2 Thessalonians 1:7-9.

* 65:17 65:17 Ang-ang yu hu Isaiah 66:22, ya 2 Peter 3:13 et ya Revelation 21:1.

²² Beken ni henin neipahding nunman e im-malidda buhul da, et piliwen da baballey da niyadda intanem dan grapes. Yaddalli tutu-uk ey heniddalli keyew e andukkey biyag da ey pan-an-anlaan dalli nan-aatuan da.

²³ Kayyaggud ali pambalanan ni ngunnuen da niya endilli lawah ni meippahding ni u-ungngada. Bendisyonan kuddallin ingganah anin idan meittu-nud ni helag da.

²⁴ Nandaddannak ni menummang ni dasal da e eleg da gibbuha ey pan-iddawat ku law mahapul da.

²⁵ Yadda wolf e heni ahhu niyadda impah ni kalneroh ey makaddagsiddalli law ni mengngan. Yadda layon ey mengngan idalli law ni dagemi e henin baka. Et yaddalli uleg ey beken idalli law ni anggetakkut. Yad Zion e duntug ku ey endilli law lawah diman niya endilli law hu umbahbah diman.”

66

Yalli penuwetan APU DIOS ni emin ni tuu

¹ Kan APU DIOS ey “Yad kabunyan hu nakka yuddungin man-ap-apu ey yad puyek hu nakka pengiddahyayin helik. * Hipa humman ni baley ni kapyaan yun nak pambelleyan? Kaw pakekapyaya kayu makkaw ni panha-adak?

² Kaw beken ni hi-gak nanletun emin ni hipan wadad puyek niyad kabunyan? † Ya kamengip-peamleng ni hi-gak ey yadda daka pebahah

---

* **66:1 66:1** Ang-ang yu hu Matthew 5:34-35 et ya 23:22. † **66:2 66:2** [1-2] Acts 7:49-50

annel da, yadda kamantuttuyyun nengipahdingan dan lawah, yadda kaumtakut, niyadda etan kamekangngu-unnud ni hi-gak. Hi-gak e hi APU DIOS hu nanghel idan nunya.

³ Nem hedin yadda tutu-un kamangngenghay ni hi-gak, ey ya pinpinhed da hu daka pehpending e ida kaman-appit ni bakan hi-gak, nem daka petteya tuu, ida kaman-appit ni pakeetteng tun kalneroh, nem daka hehpunga buklew ni ahhun i-appit dan beken ni makulug ni dios, ida kaman-appit ni begah ni hi-gak, nem daka i-appit hu kuheyaw ni killum di edum ni dios, ey ida kaman-appit ni kagihheban bangbanglun hi-gak, nem daka deyyawa beken ni makulug ni dios. Inggeb-at dan nengiwalleng ni hi-gak niya daka pan-amlengin mengippahding ni lawah.

⁴ Et humman hu, pellow kun hi-gada hu nehalman ni ligat ni daka tattakusi, tep eleg da hengnguda niya eleg da u-unnuda hu nakka e-helan hi-gada tep da-ak kangenghaya. Daka peheballi mengippahding ni lawah.”

⁵ Hi-gayun kamekangngu-unnud ni tugun APU DIOS, dengel yu mewan eya inhel tu. Kantuy “Anggebe-hel dakeyun edum ni aaggi yu niya eleg dakeyu ibbilang ni hi-gada tep ya yuka pengu-unnudin hi-gak. Dakeyu katalalanggalai e kanday ‘Imay pangngu numan et ang-angen mi pengippeang-angan APU DIOS ni kabaelan tun pengihwangan tun hi-gayu ma-lat umamleng kayu.’ Hannitan daka pehding ni hi-gayu, nem hi-gadalli mebe-ingan.

⁶ Dengel yu kedi! Kele ida kamangngangalad

bebley? ‡ Ey hipa humman ni tenul ni kamelpud Tempol? Humman ni tenul ey nalpun hi-gak e hi APU DIOS ni nakka pampengastiguiddan buhul ku.

⁷ Ya Jerusalem e bebley ni nakka panha-adi ey kamei-ellig di biin endi maptek ey nan-ungnga e eleg tu heltapen hu degeh tu.

⁸ Kaw wada dingngel yu winu inang-ang yun hanniman ni neipahding? Kaw neala ni newada hu bebley ni han-aggew? Nem ya Jerusalem e bebley ku ey nekemtang ni ebuh panhelheltapan tu ey mewedda humman ni bebley.

⁹ Anin ni nanhelheltap kayu et entan tu nem-nem e enggak peamnu hu planuh kun hi-gayu. Hi-gak hu kamengippeungngan bii, et hanniman dama e nannana-ud ni weddaen ku hu dakel ni mambebley di Jerusalem.” Huyya inhel APU DIOS.

¹⁰ Pakiam-amleng kayuddan iJerusalem, hi-gayun wada impeminhed tun nunman ni bebley, anin ni hi-gayun kaumlelemyung tep ya humman ni bebley.

¹¹ Pakiam-amleng kayun hi-gada, tep mek-ibbingngay kayullin kinedangyan nunman ni bebley, et heni kayulli etan ni gelang ni kaman-amleng tep dakel hu danum ni huhun inetu.

¹² Kan APU DIOS mewan ey “I-alik ni hi-gayu hu kinedangyan idan kebebbebley eyad puyek, e henin danum di wangwang ni eleg metduk et mannananeng kayun kedangyan. Heni kayulli gelang ni kai-apupun inetu ma-lat painuman tu tep ya impeminhed tu.

---

‡ 66:6 66:6 Huyyan bebley ni nengadan ey Jerusalem.

¹³ A-alluken dakeyun hi-gak di Jerusalem henin kapenga-allukin inan gelang tu.

¹⁴ Yan penang-angan yullin keippahdingan nunya ey um-amleng kayu niya mambalin kayun na-let. Yan nunman ali pengamtaan yu e hi-gak e hi APU DIOS ey nakka baddangi tutu-uk ni kamengu-unnud ni hi-gak. Nem hedin yadda buhul ku ey nemahhig bunget kun hi-gada.”

¹⁵ Hi APU DIOS ey um-alillin wada hu kaumhinyab ni apuy di nanlinikweh ni hi-gatu, et kastiguen tudda etan tuka ibubbunget. Henilli manluggan di naka-let ni pewek. §

¹⁶ I-usal tu hu ispadah niya apuy ni mengastigun emin idan tutu-ud kebebbebley ni inamta tun neliwtan. Dakel ali mettey.

¹⁷ Kan APU DIOS ey “Bahbahen kudda kamengippahding ni elaw ni kapanlinnih ni han ida limmaw di legunta dan an mandeyyaw ni dios ni edum ni bebley. * Daka kennadda piyew ni kennen henin detag ni killum, ya utut, niya edum ni pi-yew ni kennen.

¹⁸ Inamtak hu nemnem niyadda kapehpehding ni emin ni tutu-ud kebebbebley, et humman hu, anggegannu law hu pengemmungak ni emin ni tutu-ud kebebbebley ni nambakbaklang hu ehel da ma-lat meihakkey ida et ang-angen da dayaw kud pehding ku.

¹⁹ Pellaw kudda natdaan di bebley di Tarsis, yad Libya, yad Lydia, e bebley idan nandingngel ni mapena, yad Tubal, yad Greece niyaddad

---

§ 66:15 66:15 Ang-ang yu hu 2 Thessalonians 1:7-9. * 66:17 66:17 Ang-ang yu hu Isaiah 1:29 et ya 65:3

nangkeidawwin bebley ni eleg mangngel niya eleg menang-ang ni dayaw ku, ma-lat hi-gada hu mengippeamtad kebebbebley ni dayaw ku.

²⁰ I-ali dallin emin eyad pinilik ni duntug kudya Jerusalem hu edum dan helag Israel ni neiwehit di edum ni bebley e heni da i-appit ni hi-gak e hi APU DIOS. Ittakkay daddad kebayyu, yaddad kamel, yaddad mule, niya illugan daddad kalesah. I-ali daddallin henin kapengi-liin iIsrael ni i-appit dan begah di Tempol e daka ihha-ad di malinih ni kapengihha-adi.

²¹ Pillien kuddalli edum ni hi-gadan mambalin ni padi et maibilang idan helag Levi.” Huyya inhel APU DIOS.

²² Kan mewan APU DIOS ey “Mannananeng hu baluh ni puyek niya baluh ni kabunyan tep ya et-eteng ni kabaelak. † Ey mannananeng hu ngadan yu niya helag yu.

²³ Um-aliddalli tutu-ud kebebbebley ni menaydayaw ni hi-gak di deya Jerusalem ni Piyestah ni Kaketellakin Bulan niyan Sabbath. Hi-gak e hi APU DIOS hu nanghel idan nunya.”

²⁴ “Yallin ennamutan da ey panhin-aang-angan dalli annel idan nangketey ni nanggehay ni hi-gak. Yadda bigih ni kamammangngan idan nunman ni annel ey mannananeng idallin mategu. Ya apuy ni mengihheb idan nunman ey eleg me-me-dep. ‡ Emin idalli menang-ang ey anggengihhew dan ang-ang-angen.

Em, um-aliddalli tutu-ud kebebbebley ni menaydayaw ni hi-gak di deya Jerusalem etan ni

† **66:22 66:22** Ang-ang yu hu Isaiah 65:17, ya 2 Peter 3:13 niya Revelation 21:1. ‡ **66:24 66:24** Mark 9:48

Piyestah ni Kaketellakin Bulan niyan Sabaduh e kamengillin ni aggew.”

ccxiii

Ya ehel apu Dios
Kallahan, Keley-i: Ya ehel apu Dios Bible

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Antipolo Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

3593303a-80c2-56e4-90b2-f4bfea2fd2a6